

Vedtatt kommunestyret 12.12.2022

SAKSPROTOKOLL	5
1. INNLEDNING	6
2. ØKONOMIPLAN 2023 – 2026 OG BUDSJETT 2023. OVERORDNET DEL	10
2.1 Økonomisk status	11
2.2 Strategier og tiltak 2023 – 2026	16
2.3 Driftsinntekter og tilskudd	18
2.4 Driftsutgifter	21
2.5 Budsjettoversikt drift	22
2.6 Investeringsbudsjett 2023 - 2026	23
3. ØKONOMIPLAN 2023 - 2026 OG BUDSJETT 2023 FOR KOMMUNALOMRÅDENE OG FELLESKAPITLENE	25
3.1 Innledning	25
3.2 Kommunalområde Barnehage	26
3.2.1 Generelt om kommunalområdet	26
3.2.2 Økonomisk status og nøkkeltall	26
3.2.3 Økonomiplan 2023 – 2026 og budsjett 2023	29
3.3 Kommunalområde skole	30
3.3.1 Generelt om kommunalområdet	30
3.3.2 Økonomisk status og nøkkeltall	30
3.3.3 Økonomiplan 2023 – 2026 og budsjett 2023	32
3.4 Kommunalområde Mestring og velferd	34
3.4.1 Generelt om kommunalområdet	34
3.4.2 Økonomisk status og nøkkeltall	34
3.4.3 Økonomiplan 2023 – 2026 og budsjett 2023	38
3.5 Lokalsamfunn	39
3.5.1 Generelt om kommunalområdet	39
3.5.2 Økonomisk status og nøkkeltall	39
3.5.3 Økonomiplan 2023 – 2026 og budsjett 2023	47
3.6. Stab og utvikling	50
3.6.1 Generelt om enheten	50
3.6.2 Økonomisk status og nøkkeltall	50

3.7. Rådmannsgruppa	54
3.7.1 Generelt om Rådmannsgruppa	54
3.7.2 Økonomisk status og nøkkeltall	54
3.7.3 Økonomiplan 2023 – 2026 og budsjett 2023	54
3.8. Politisk ledelse	55
3.8.1 Generelt om området	55
3.8.2 Økonomisk status og nøkkeltall	55
3.8.3 Økonomiplan 2023 – 2026 og budsjett 2023	55
3.9. Felles	56
3.9.1 Generelt om området	56
3.9.2 Økonomisk status og nøkkeltall	56
3.9.3 Økonomiplan 2023 – 2026 og budsjett 2023	56
4. HANDLINGSPLAN 2023-2026	58
4.1 Innledning	58
4.2 Samfunnsutvikling	58
4.2.1 Mål i kommuneplanens samfunnsdel	58
4.2.2 Status og hovedutfordringer	58
4.2.3 Handlingsprogram 2023 - 2026	61
4.3 Helse og mestring	61
4.3.1 Mål i kommuneplanens samfunnsdel	61
4.3.2 Status og hovedutfordringer	62
4.3.3 Handlingsprogram 2023 - 2026	62
4.4 Oppvekst og utdanning	63
4.4.1 Mål i kommuneplanens samfunnsdel	63
4.4.2 Status og hovedutfordringer	64
4.4.3 Handlingsprogram 2023 - 2026	64
4.5 Kultur, idrett og fritid	66
4.5.1 Mål i kommuneplanens samfunnsdel	66
4.5.2 Status og hovedutfordringer	66
4.5.3 Handlingsprogram 2023 – 2026	66
4.6 Natur, miljø og klima	68
4.6.1 Mål i kommuneplanens samfunnsdel	68
4.6.2 Status og hovedutfordringer	68
4.6.3 Handlingsprogram 2023 - 2026	69
4.7 Kommuneorganisasjonen	70
4.7.1 Mål i kommuneplanens samfunnsdel	70
4.7.2 Status og hovedutfordringer	70
4.7.3 Handlingsprogram 2023 - 2026	73

KAPITTEL 5 – BEVILGNINGSOVERSIKTER	74
5.1. BEVILGNINGSOVERSIKT – drift (årsbudsjett 2023 og økonomiplan) 2023-2026	74
5.2. BEVILGNINGSOVERSIKT – Netto driftsutgifter fordelt pr driftsområde 2023-2026.....	75
5.4. BEVILGNINGSOVERSIKT – Investeringer spesifisert – 2023-2026	79
5.5. Årlig utvikling i gjeld og andre vesentlige langsiktige forpliktelser	85
Vedlegg 1 – Kommunale satser og egenbetalinger.....	86
Vedlegg 2 – Økonomisk oversikt drift.....	116
Vedlegg 3 – Vedtatt tilleggsdokument fra SV, SP, Bygdelista og AP	118

Saksprotokoll

Kommunestyret 12.12.2022, sak 85/22 Handlings- og økonomiplan 2023-2026

Behandling:

Til behandlingen av saken forelå høringsuttalelser fra Utdanningsforbundet, Fagforbundet og felles FAU.

Det ble votert over hvorvidt kommunestyret skulle foreta en prøvevotering over de framlagte forslagene eller om forslagene skulle settes opp mot hverandre. Forslaget om prøvevotering ble vedtatt med 14 mot 7 stemmer.

Prøvevoteringen ga følgende resultat:

Forslaget fra Venstre: 1 stemme for, 20 stemmer mot

Forslaget fra Høyre: 3 stemmer for, 18 stemmer mot.

Budsjettforslaget fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Bygdelista og SV: 17 stemmer for, 4 stemmer mot.

Endelig votering:

Budsjettforslaget fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Bygdelista og SV: 17 stemmer for forslaget, 4 stemmer mot forslaget.

Vedtak

1. Kommunestyret vedtar maksimale skatteørrer på inntekt og formue.
2. Kommunestyret vedtar de kommunale avgifter og gebyrer slik de framgår av vedlegg 1: "Kommunale satser og egenbetalinger" med de endringer som fremgår av vedlegg Budsjettforslag fra SV, SP, Bygdelista og AP Søndre Land.
3. Kommunestyret vedtar årsbudsjett og økonomiplan slik det framgår av bevilgningsoversikten drift i "Handlings- og økonomiplan med budsjett 2023-2026" med de endringer som fremgår av vedlegg Budsjettforslag fra SV, SP, Bygdelista og AP Søndre Land.
4.
  - a. Kommunestyret vedtar årsbudsjett og økonomiplan slik det framgår av bevilgningsoversikt investering i "Handlings- og økonomiplan med budsjett 2023- 2026" med de endringer som fremgår av vedlegg Budsjettforslag fra SV, SP, Bygdelista og AP Søndre Land.
  - b. Kommunestyret vedtar at det tas opp lån til finansiering av anleggsmidler med inntil kr. 47.5 mill. Lånet tas opp som er serielån med løpetid på 30 år.
  - c. Kommunestyret vedtar at det tas opp lån til videreutlån (Startlån) på inntil kr. 10,0 mill. Lånet tas opp som serielån med løpetid på 10 år.
5. Kommunestyret vedtar de langsiktige økonomiske måltallene slik de framgår i kapittel 2.1 Økonomisk status i "Handlings- og økonomiplan med budsjett 2023-2026".

1. Innledning

Rådmannen legger med dette fram forslag til handlings- og økonomiplan med budsjett 2023-2026.

Netto driftsbudsjett for 2023 er på 428,8 millioner kroner. Dette er en økning på 27,9 millioner kroner sammenlignet med opprinnelig budsjett for 2022.

Investeringsbudsjettet er på til sammen 83 millioner kroner, herav investeringer i anleggsmidler på 68,9 millioner kroner. Lånebehovet (til investeringer i anleggsmidler) i 2023 er beregnet til 57 millioner kroner. Av de planlagte investeringene utgjør flomsikringstiltak i Hov sentrum 30 millioner kroner. Det er lagt til grunn at kommunen vil motta tilskudd fra NVE. Tilskuddet er forutsatt innbetalt som avdrag på lån så snart det er mottatt.

Budsjett- og økonomiplanarbeidet for perioden 2022 – 2025 var preget av at det i løpet av 2021 hadde skjedd endringer av tidligere forutsetninger. For det første ble kommunens andel av det statlige tilskuddet til ressurskrevende tjenester betydelig lavere enn tidligere lagt til grunn. Dette utgjorde alene 16,5 millioner kroner. I tillegg viste det seg at det opprinnelige anslaget for drift av Hovlitunet var 10 millioner kroner for lavt. Et så stort omstillingsbehov tar tid å realisere, og disse endringene i forutsetninger har også preget inngangen til arbeidet for perioden 2023 – 2026. I tillegg har blant annet økningen i strømpriser og økt rentenivå bidratt til å gjøre situasjonen enda mer krevende.

Ved innledningen av budsjett- og økonomiplanarbeidet ble det gjort en gjennomgang av hvert av budsjettområdene, blant annet for å skaffe en bedre oversikt over de reelle utgiftene ved en drift på dagens nivå. At omstillingskrav har tatt utgangspunkt i nivå som ikke har avspeilet aktiviteten, har tidligere ført til at en i noen tilfeller har dratt med seg en reell ubalanse inn i et nytt år.

Gjennomgangen av budsjettområdene har hatt til hensikt å unngå at dette skulle bli situasjonen ved årets budsjett- og økonomiplanbehandling.

Budsjett og økonomiplan skal være i balanse. Det innebærer at det må gjøres valg som åpenbart vil oppleves som vonde, og det må utvises tydelig budsjett disiplin. På flere områder legger forslaget opp til vesentlig nedskalering i forhold til dagens driftsnivå. Det innebærer også større sårbarhet for uforutsette utgifter.

Søndre Land kommune har lavere frie inntekter enn de fleste kommuner det er naturlig å sammenligne seg med. Over tid er det ikke realistisk å kunne gi de samme tilbudene til våre innbyggere som i andre kommuner, uten at også inntektsnivået blir mer sammenlignbart. Dette er årsaken til at rådmannen foreslår at det i økonomiplanperioden innføres eiendomsskatt. Det vil ta tid før en eventuell eiendomsskatt vil gi inntekter av noe omfang, og i økonomiplanen er det derfor kun lagt inn 4 millioner kroner i 2025 og 7 millioner kroner i 2026.

Den lokalt vedtaksfestede retten til barnehageplass ved fylte ett år vil utfordre oss kapasitetsmessig i 2023. For å unngå at vi må bygge opp ny kapasitet, med tilhørende merkostnader, foreslår rådmannen å avvikle denne retten.

Budsjettforslaget fra Gjøvik-Land barnevern innebar en økning av tiltaksutgifter for Søndre Land kommune med 7 millioner kroner sammenlignet med nivået i opprinnelig budsjett 2022. I det nærværende budsjettforslaget legger rådmannen til grunn at økningen reduseres med 1,5 millioner kroner. Dette blant annet for å gi rom for satsing på tidlig innsats og dermed forhåpentligvis reduserte barnevernsutgifter på sikt.

Kommunalområde Skole må i likhet med de øvrige kommunalområder redusere utgiftsnivået i 2023. I kommunalområdet er ikke minst utgiftene til gjesteelever en bekymring. Deler av disse utgiftene har direkte sammenheng med utgiftene til barnevern, og på kort sikt er det ikke mulig med vesentlig reduksjon. Innsparingskravet for 2023 og planperioden forutsettes løst gjennom økning av inntekter og naturlig avgang.

Budsjettsituasjonen for kommunalområde Mestring og velferd har vært svært krevende over flere år. Ved fjorårets budsjettbehandling ble rammene strammet ytterligere inn som følge av den nevnte reduksjonen i tilskudd til ressurskrevende tjenester og økte driftsutgifter ved Hovlitunet. Til sammen utgjorde denne innstramningen 11 millioner kroner. Prosjektet *Bærekraftige tjenester* ble igangsatt høsten 2021. Siden den tid har det vært nedlagt en stor jobb. Ikke minst er alle vedtak i avdelingen for tilrettelagte tjenester gjennomgått, og det er lagt nye bemanningsplaner.

Rapporten med anbefalinger for fase 3 i *Bærekraftige tjenester* ble levert til påske. Rapporten gir en overordnet oversikt over fremtidige prioriteringer og dreining av tjenestene i kommunalområdet, mens de konkrete innsparingstiltakene for avdelingene ligger i budsjettet og økonomiplanen.

For å oppnå nødvendige innsparinger må kommunalområde Lokalsamfunn redusere bemanningen og sikre at selvkostområdene i størst mulig grad har en dekningsgrad på 100 %. Det er en målsetning om å klare reduksjonen i driftsrammene ved naturlig avgang og målrettet arbeid med ENØK-tiltak.

Det er i 2022 igangsatt en gjennomgang av Stab og støtte og Utviklingsenheten. Det er flere årsaker til gjennomgangen. For det første er det gjort en betydelig nedbemanning i Stab og støtte. Dette medfører behov for å tenke nytt om organisering og oppgavefordeling. For det andre har det vist seg at noen av endringene som ble gjort i forbindelse med omorganiseringen i 2020, ikke har fungert etter hensikten.

For rådmannen har det vært overordnet å sikre ressurser til satsing på tidlig innsats i alle aldre og på alle sektorer. At alle sektorer skal nyte godt av ressursen, er årsaken til at den nye rådgiverressursen til forebygging og inkludering er lagt til Utviklingsenheten, med rådmannen som nærmeste overordnede, og ikke underlagt et kommunalområde. Tidlig innsats, forebygging, innovasjon og utvikling er etter rådmannens oppfatning eneste farbare vei for å sikre økonomiske bærekraft på sikt. Samtidig er det grunn til å være ydmyk for konsekvensene av en slik prioritering. For innbyggere og ansatte som opplever et tjenestetilbud som ikke oppfyller til forventningene, og budsjetter som ikke svarer til det opplevde behovet, kan det åpenbart være krevende å forsone seg med et slikt langsiktig perspektiv.

Ikke minst som følge av krigen i Ukraina har det vært stor uro i finansmarkedene i 2022. Det gjør at vi ligger an til å få negativ avkastning på kommunens langsiktige plasseringer i år. Erfaringsmessig etterfølges år med svak avkastning av påfølgende gode år. I budsjettet for 2023 er det lagt til grunn en avkastning på 18 millioner kroner. Hvorvidt dagens situasjon er sammenlignbar med det vi har opplevd de siste tiårene er usikkert. Derfor har rådmannen behov for å understreke at anslaget på finansavkastning er usikkert.

Søndre Land kommune har høy lånegjeld. Det gjør at vi er sårbare for renteøkning. De nærmeste årene er vi relativt godt sikret gjennom rentebinding. Skulle det vise seg at renteøkningen fortsetter, og stabiliserer seg på et høyere nivå enn dagens, vil dette gjøre den økonomiske situasjonen enda mer krevende.

For ytterligere detaljer om elementene i rådmannens forslag til budsjett og økonomiplan, vises til etterfølgende kapittel 3. Der framgår omtaler av det enkelte budsjettområde.

Utgangspunkt for budsjettforslaget

Kommunestyret vedtok i møte 17. oktober ny samfunnsdel av kommuneplanen. Det følger av plansystemet at samfunnsdelen skal være utgangspunktet for kommunens økonomiske planlegging. Det foreliggende forslaget til handlings- og økonomiplan med budsjett tar utgangspunkt i den nye samfunnsdelen.

Arbeidet i prosjektet *Søndre Land i møte med framtida* har bidro til å klargjøre kommunens mulighets- og utfordringsbilde. Telemarksforskings rapporter fra forprosjektet, særlig rapporten *Nye grep for en ny framtid*, oppsummerte dette på en god måte. Derfor har anbefalingene fra denne rapporten vært viktige premisser for det foreliggende forslaget til handlings- og økonomiplan med budsjett.

Endelig har vi gjennom *Folkehelse Søndre Land 2025* opparbeidet oss svært relevant kunnskap og erfaring. For det første har vi fått bedre innsikt i situasjonen i Søndre Land med en for høy andel av befolkningen som verken er i utdanning eller i arbeid. Vi har også tilegnet oss innovasjonskompetanse som vil være nyttig i alt utviklingsarbeid framover. Erfaringene fra samarbeid med eksterne aktører, ikke minst sosiale entreprenører, har lært oss nye tilnærminger og arbeidsmåter, og ikke minst har vi sett at det går an å oppnå resultater vi før ikke trodde var mulige.

Økonomisk status

Søndre Land kommune har de siste årene hatt varierende netto driftsresultat. I perioden 2018 – 2020 var netto driftsresultat negativt. Kommunens langsiktige mål for netto driftsresultat er 2,4 %. I 2021 var netto driftsresultat 1,75 %. Korrigert for premieavvik og bruk/avsetning til fond, var imidlertid resultatet også det året negativt med 2,44 %.

Kommunen har på den annen side solide fondsmidler. Den totale fondsbeholdningen var på ca. 253 mill. ved inngangen til 2022. Disposisjonsfondene hadde totalt en beholdning på ca. 11,9 % av brutto driftsinntekter. Anbefalt minimumsgrense er 6,8%. Fritt disponible disposisjonsfond utgjorde 3,2 % av brutto driftsinntekter. For å kompensere merforbruk og inntektssvikt i 2022, ligger det an til betydelig bruk av fondsmidler.

Netto lånegjeld var på ca. 113,2 % av brutto driftsinntekter per 31.12.2021. Kommunens langsiktige mål er 120 %. Måltallet er satt så vidt høyt som følge av låneopptaket ved bygging av Hovlitunet. På sikt er dette et i overkant høyt nivå på lånegjeld.

For å dekke framtidige pensjonsutgifter som følge av vertskommuneansvaret, har kommunen siden 2013 hatt et mål om å avsette midler til et pensjonsfond. Ved inngangen av 2022 var beholdningen på fondet 17,5 millioner kroner. I løpet av 2022 er fondsmidlene imidlertid brukt til å styrke budsjetttrammene, noe som betyr at det ligger an til at fondet tømmes i løpet av året.

For å sikre verdien av kommunens langsiktige plasseringer, er det i finansreglementet tatt inn en bestemmelse om at størrelsen på bufferkapitalen skal være minst like stor som

risikoberegning/stresstest ved utgangen av hvert år. Beholdningen per 1.1.2022 var på 19,3 millioner kroner, mens stresstesten viste 25,3 millioner kroner.

Budsjettforslaget legger opp til balanse, men det vil fortsatt bli krevende å tilpasse driften til de økonomiske rammene. Driftsrammene er framskrevet med en deflator (vektet lønns- og prisvekst) på 5,3 % i 2022. Det er delvis tatt hensyn til kjente endringer i forutsetningene.

2. Økonomiplan 2023 – 2026 og budsjett 2023. Overordnet del

Økonomisk handlingsrom er avgjørende for å kunne opprettholde og videreutvikle tjenestetilbudet til kommunens innbyggere. God økonomistyring og tydelige mål for driftsbudsjettet, investeringsbudsjettet og finansforvaltningen skal sikre en bærekraftig økonomi.

Søndre Land kommune har hatt store merforbruk i drift over flere år. Det er på det rene at situasjonen med vedvarende merforbruk i drift ikke kan fortsette. Kommunen har relativt store fondsmidler. Det betyr at kommunen ikke er i økonomisk krise. Med de siste årenes betydelige bruk av fond til dekning av driftsutgifter, økte framtidige utgifter til renter og avdrag, og ikke minst økte demografikostnader, kan situasjonen endre seg. I tillegg har kommunen relativt høye pensjonsforpliktelser, som det ikke er avsatt nok midler til å dekke. Derfor er det kritisk viktig å lykkes med oppfølgingen av arbeidet som ble igangsatt, sammen med Telemarksforskning, i prosjektet Søndre Land i møte med framtida. I den sammenheng er det verdt å merke seg at Telemarksforskning i realiteten peker på at det viktigste for Søndre Land er å jobbe for å holde innbyggertallet oppe og aller helst øke.

Som et resultat av situasjonen som oppsto etter at kommunen fikk betydelige reduserte inntekter fra den statlige ordningen med tilskudd til ressurskrevende tjenester, samtidig som driftsutgiftene ved Hovlitunet viste seg å bli vesentlig større enn opprinnelig forutsatt, ble prosjektet Bærekraftige tjenester igangsatt. Målet med prosjektet er å tilpasse kommunens tjenester til et nivå som er bærekraftig over tid. Gitt utgangspunktet for prosjektet, var det naturlig at jobben startet i avdelingen for tilrettelagte tjenester i Mestring og velferd. Der er det i 2022 gjort en stor jobb, blant annet med gjennomgang av alle vedtak om tjenester og av bemanningsplaner. Resultatet viser at det er et betydelig innsparingspotensial.

Lønn og sosiale utgifter utgjør den desidert største kostnaden i kommunal sektor. Derfor er det ikke til å komme forbi at innsparinger i det alt vesentlige vil måtte handle om stillinger. Det har vært et uttalt mål at kommunen skal klare dette uten å måtte gå til oppsigelser. Med den ytterligere forverringen vi nå opplever med betydelig utgiftsøkning (blant annet til strøm) og bortfall av inntekter, synes det vanskelig å oppnå målet om å unngå oppsigelser. Det er alvorlig og beklagelig.

Forvaltning av kommunens langsiktige plasseringer er regulert i økonomi- og finansreglementet, som ble revidert med virkning fra 01.01.2018, i tillegg til en mindre omfattende revidering i 2021. I henhold til reglementet skal de totale plasseringene inflasjonsjusteres årlig (med utgangspunkt i beholdningen pr. 31.12.2020) i samsvar med utviklingen i konsumprisindeksen. Beholdning på inflasjonsfondet er p.t. 0, da det har vært nødvendig å bruke av dette fondet for å dekke opp merforbruk i driften.

Videre skal avsetningen til bufferfond helst tilsvare minimum den risikoberegning (stresstest) som foreligger ved utgangen av hvert år. Beholdningen på bufferfondet er p.t. 0, da det har vært nødvendig å bruke av dette fondet for å dekke opp merforbruk i driften.

2.1 Økonomisk status

Kommunens økonomistyring er basert på følgende mål:

- Bufferfondet skal utgjøre minimum den risikoberegning (stresstest) som foreligger ved utgangen av hvert år
- Inflasjonsfondet skal være på basis av beholdning av langsiktige plasseringer 31.12.2020, og inflasjonsjustert etter det.
- Disposisjonsfondene totalt skal minimum utgjøre 6,8 % av brutto driftsinntekt.
- Netto lånegjeld skal ikke overstige 120 % av netto driftsinntekter.
- Investeringene bør ikke overstige 7 % av driftsutgiftene
- Driftsutgiftene bør ikke overstige 92,5 % av driftsinntektene inkl finansinntekter
- Netto driftsresultat på minimum 2,4 % av driftsinntektene

Søndre Land kommune har en solid balanse, med relativt store fondsmidler, jf. imidlertid det som er skrevet foran om kommunens økonomiske situasjon.

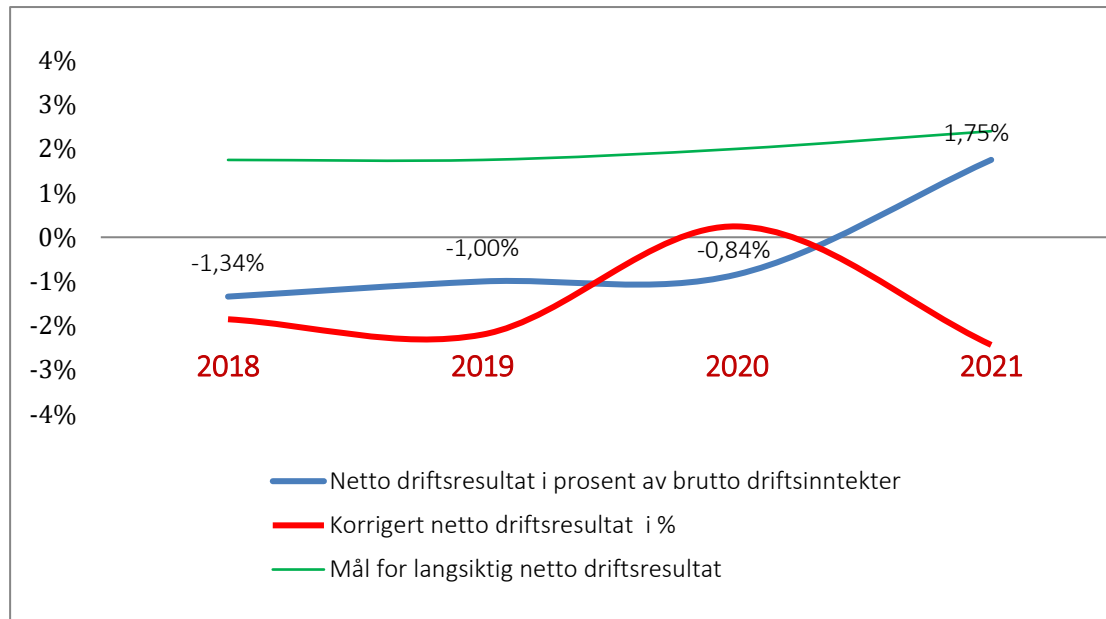
KOSTRA-Indikatorer	Søndre Land 2020	Søndre Land 2021	Gruppe 4 2021	Landet uten Oslo 2021	Innlandet 2021
Netto driftsresultat i prosent av brutto driftsinntekter (prosent)	-0,6	2,1	4,0	4,2	4,8
Frie inntekter pr. innbygger (kr)	63 447	67 521	70 457	63 840	64 799
Fri egenkapital drift i prosent av brutto driftsinntekter (prosent)	10,6	11,9	11,7	13,7	15,5
Brutto investeringsutgifter i prosent av brutto driftsinntekter (prosent)	47,5	14,7	13,4	13,9	10,9

Tabellen viser at kommunen sliter med driften, men har en god egenkapitalsituasjon.

De frie inntektene ligger på et godt nivå, men dette skyldes at kommunens beregnede utgiftsnivå er høyt i forhold til landsgjennomsnittet, og blir kompensert i utgiftsutjevningen i rammetilskuddet.

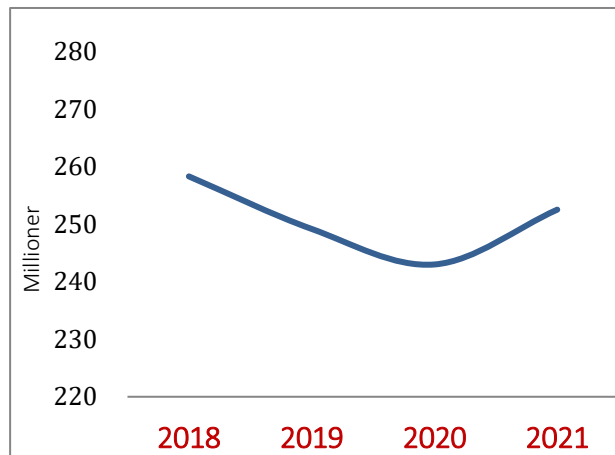
Det høye investeringsnivået de siste årene gjenspeiles også i tabellen.

Utvikling netto driftsresultat over år

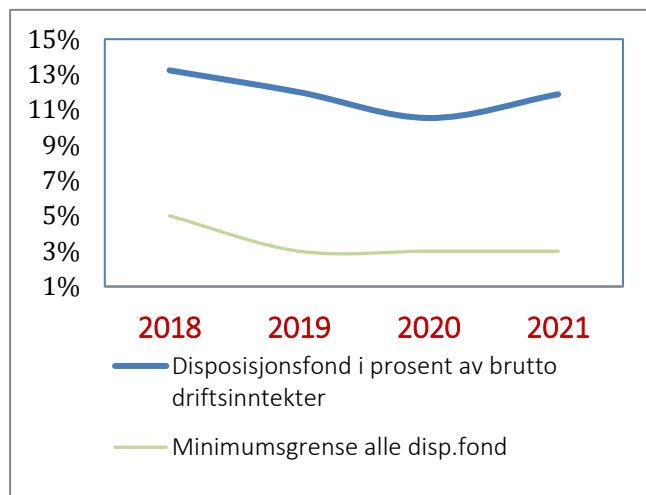
Figur: Utviklingen i netto driftsresultat i % av brutto driftsinntekter de siste årene.

Det er en generell anbefaling at kommunene har et netto driftsresultat på minimum 1,75 % for å ha tilstrekkelige økonomisk handlefrihet. Resultatet for Søndre Land kommune har variert en del fra år til år, og i 2021 var netto driftsresultat på 1,75 %. Dette er i utgangspunktet tilfredsstillende, mens netto driftsresultat korrigert for premieavvik og bruk av/avsetning til fond viser minus 2,44%. Kommunens langsiktige mål for netto driftsresultat er 2,0%.

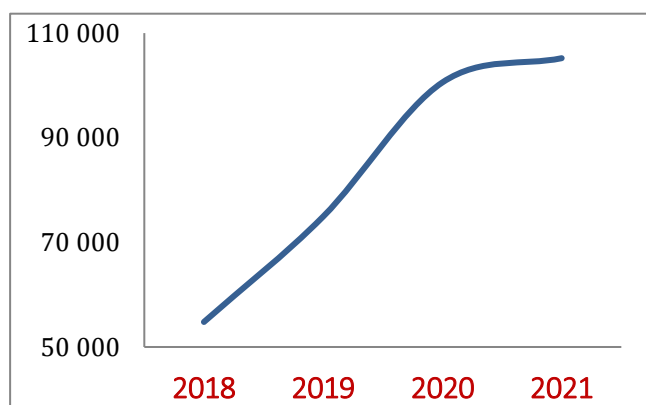
Total fondsbeholdning over år

Kommunen har en solid fondsbeholdning (252,5 mill. pr. utgangen av 2021). Det er de frie investeringsfondene som utgjør den største delen av den totale fondsbeholdningen. Det har høy prioritet å sette av midler til frie driftsfond som pensjonsfond, premieavviksfond, pensjonsfond etc. for å styrke kommunens soliditet (se neste avsnitt).

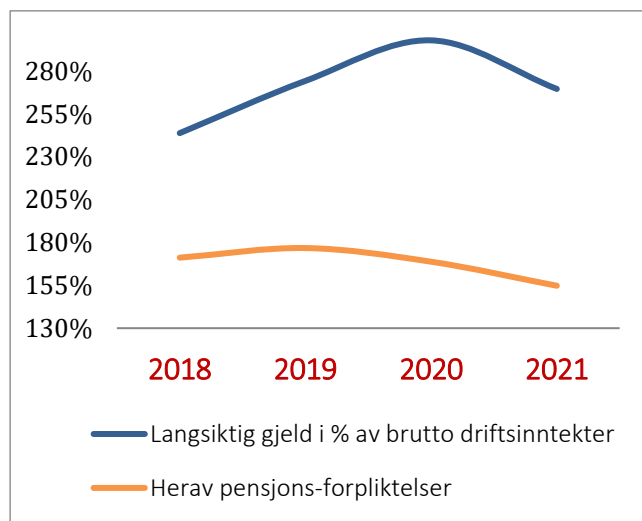
Beholdning disposisjonsfond over år

Beholdningen på kommunens disposisjonsfond ligger på et solid nivå. Den anbefalte minimumsgrensen er på 5 % av brutto driftsinntekter, og kommunen har de siste årene ligget godt over denne grensen. I 2021 økte beholdningen på disposisjonsfond med 10,9 mill., og kommunens beholdning på disposisjonsfond var på 11,9 % av brutto driftsinntekter pr. 31.12.21.

Netto lånegjeld i kroner pr innbygger

Kommunens netto lånegjeld har de siste årene økt mye, grunnet store investeringer som i det alt vesentlige er lånefinansiert. Søndre Land kommune hadde i 2021 en gjeld pr. innbygger på kr. 105.204. En så høy lånegjeld er belastende for kommunens økonomi, og det er et viktig mål å få lånegjelden ned på et lavere nivå.

Langsiktig gjeld i % av driftsinntektene

I langsiktige gjeld er pensjonsforpliktelsene inkludert, og som oversikten viser, utgjør pensjonsforpliktelsene en betydelig del av kommunens langsiktige gjeld, selv om andelen pensjonsforpliktelsener er synkende.

Pensjonsforpliktelsene i kroner pr. innbygger er spesielt høye i Søndre Land. Disse forpliktelsene skrives seg i stor grad fra vertskommunerollen for tidligere institusjonsbeboere i kommunen, og som har ført til at kommunen har mange

medarbeidere fra 1990-tallet. For disse har kommunen forpliktelsener til framtidig pensjonsutbetalinger. Kommunesektoren har en ytelsesbasert pensjonsordning hvor de ansatte er garantert en viss andel av sluttlønnen når de går av med pensjon. Pensjonspremien som arbeidsgiver betaler, øker i takt med lønnsøkningen.

Pensjon og vertskommuneansvaret

Som nevnt ovenfor har kommunen store pensjonsutgifter som blant annet skyldes rollen som vertskommune i forbindelse med ansvarsreformen fra 1991. Det har årlig blitt budsjettert med nedtrekk av driftsrammene, og fra 2013 har noe av vertskommunetilskuddet blitt avsatt til et pensjonsfond. Dette fondet hadde ved inngangen til 2022 en beholdning på 17,5 mill. Det har imidlertid vist seg nødvendig å bruke dette fondet til å øke de budsjetterte driftsrammene i løpet av 2022, slik at fondet nå er tomt.

På grunn av kommunens anstrengte økonomi er det ikke planlagt å sette av til dette fondet i 2023 og videre utover i planperioden.

Langsiktige plasseringer

Søndre Land kommune hadde tidligere store verdier i aksjer i VOKKS AS og Oppland Energi AS. Disse aksjene ble solgt i 2002 og 2004, og salgsverdien ble investert i langsiktige plasseringer, forvaltet i samarbeid med DNB Markets. Kommunen har et økonomi- og finansreglement, som sist ble revidert med virkning fra 1. januar 2018. I dette reglementet er rammene for hvordan pengene kan plasseres og forvaltes stadfestet.

Tanken bak dette var at *den årlige avkastningen* av midlene, etter at fondsavsetninger i samsvar med finansreglementet er foretatt, skal kunne bidra med tilskudd til driften av Søndre Land kommune. Imidlertid har ikke Søndre Land kommune greid å foreta fondsavsetninger i samsvar med finansreglementet. Det er særlig året 2008, med store tap i finansmarkedet som er årsaken til dette, men også i 2020 hvor det ble brukt 16,5 mill. av fondene for å øke rammene til drift. I budsjettet for 2023 og videre utover i planperioden er det ikke planlagt å sette av til disse fondene, da det ikke er økonomisk rom for det.

Tabellen nedenfor illustrerer omfanget per 31.12.2021 (akkumulert avkastning).

År	Resultat	Markedsverdi
2002	2 864 787	85 259 863
2003	5 703 556	89 911 327
2004	4 743 822	174 655 149
2005	7 576 262	175 670 802
2006	10 345 313	177 762 199
2007	3 552 776	176 771 764
2008	-12 867 493	162 565 135
2009	15 334 842	177 899 977
2010	11 421 856	175 101 088
2011	717 096	175 818 184

År	Resultat	Markedsverdi
2012	8 927 266	184 745 449
2013	16 629 304	201 374 753
2014	10 829 209	212 203 961
2015	7 702 798	219 905 158
2016	9 498 150	229 403 309
2017	12 973 658	242 376 967
2018	-254 633	242 122 334
2019	14 685 184	256 807 518
2020	17 799 622	274 607 140
2021	15 915 287	290 522 427
Totalt	194 340 355	

	Beholdning 31.12.21	Stresstest pr 31.12.2021	Avvik
Fond bufferkapital	19 335 564	25 259 701	-5 924 137

For budsjettåret 2022 er det budsjettert med avkastning på langsiktige plasseringer på 13 mill., mens det er budsjettert med 3,5 mill. i avsetning til bufferkapital.

I kommunens økonomi- og finansreglement heter det at avsetningen til bufferkapital bør være på samme nivå som den beregnede stresstesten (risikoberegning) ved utgangen av hvert år. Ved inngangen til 2022 var beholdningen på bufferkapitalen 19,3 mill.

Når det gjelder avsetning til inflasjonsjustering ble kommunens økonomi- og finansreglement endret ved vedtak i kommunestyret i september 2021, og i det nye reglementet heter det som følger:

Med utgangspunkt i summen av langsiktige plasseringer pr. 31.12.2020 skal det pr. 31.12 hvert år være avsatt på fond til inflasjonsjustering i samsvar med endring i konsumprisindeksen pr. 31.12 hvert år.

Beholdningene på fond for bufferkapital og inflasjonsjustering er i løpet av 2022 tømte for å øke driftsrammene.

2.2 Strategier og tiltak 2023 – 2026

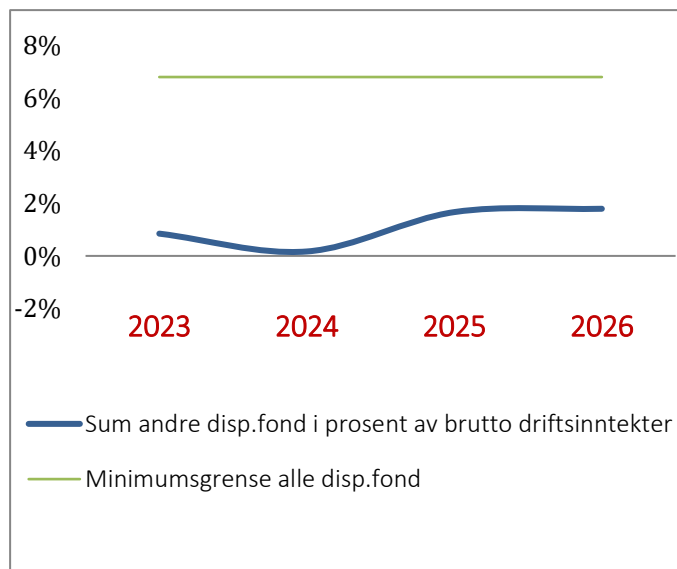
I planperioden er det viktig å fortsatt fokusere på stram og god økonomistyring i hele organisasjonen for å komme i en situasjon uten merforbruk i ordinær drift. Det vil stille krav til enda tøffere prioriteringer.

For å unngå ytterligere press på det kommunale budsjettet må kommunen lykkes med å bli en mer nærings- og boattraktiv kommune. Den nye administrative strukturen legger til rette for ytterligere ressursinnsats på dette området på tvers av alle avdelinger i organisasjonen. Samtidig må ressursbruken snus mer i retning av tidlig innsats og livsmestring. Til slutt nevnes et generelt behov for å gjennomgå tildeling av tjenester, både innen barnehage, skole og mestring og velferd.

Videre må nedtrappingen av vertskommuneansvaret intensiveres for å være godt rustet til fremtidig bortfall av vertskommunemidler. Det ble startet en nedtrappingsplan med en tilhørende avsetning til pensjonsfond, og ved utgangen av 2021 stod det 17,5 mill. på dette fondet. I løpet av 2022 er imidlertid hele beløpet brukt til å øke driftsrammene, slik at beholdning i skrivende stund er null. Det er ikke planlagt noen avsetninger til dette fondet i planperioden.

I samsvar med krav i ny kommunelov er det lagt inn en del langsiktige bærekraftige økonomiske måleindikatorer i årets budsjettokument. Siden det er forholdsvis nytt med slike langsiktige mål må det forventes endringer/tilpasninger de kommende år.

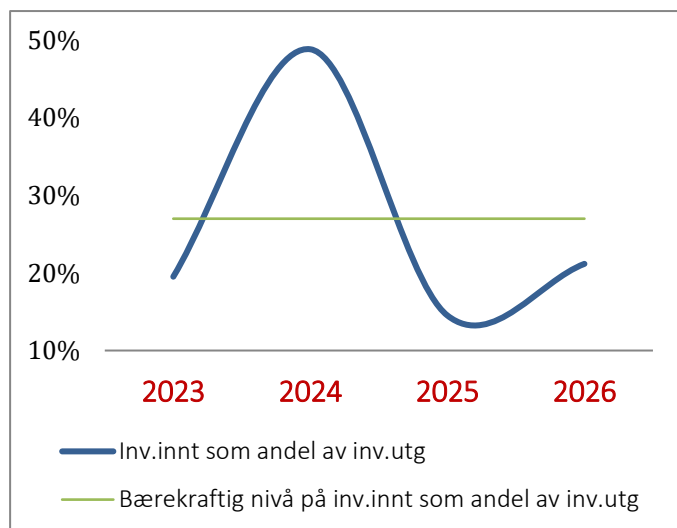
De budsjetterte måltallene i forhold til de langsiktige målene vises i tabellene under.

Forventet beholdning disposisjonsfond

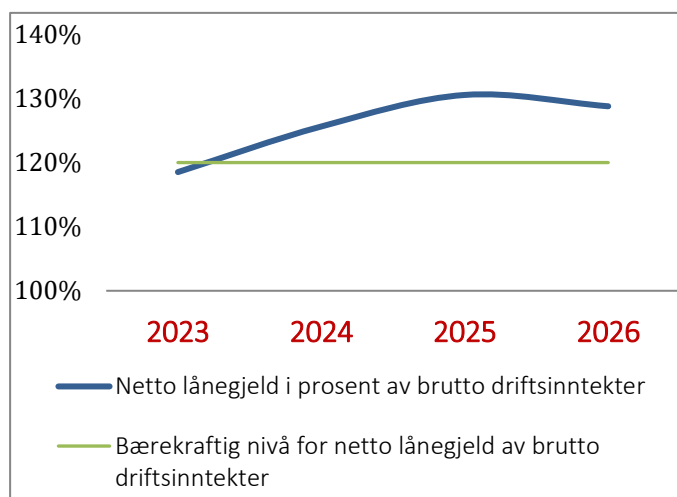
Langsiktig mål for beholdning på disposisjonsfond bør være minimum 6,8%. Svake økonomiske resultater de siste årene har gjort det nødvendig å bruke av fondsmidlene, slik at målet for 2026 er at disposisjonsfondene skal være på 1,79% av brutto driftsinntekter.

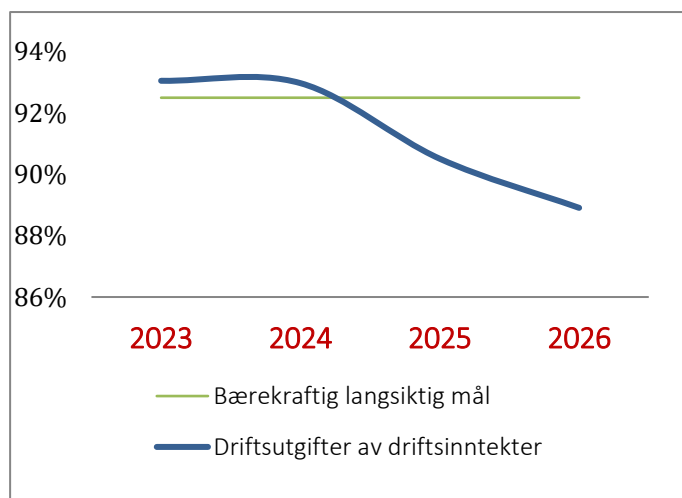
Budsjettert utvikling – investeringsinntekter som andel av investeringsutgifter

Målet for investeringsinntektenes andel av investeringsutgiftene bør minimum være 27,0%. Som figuren viser så svinger dette tallet en del i planperioden. I 2024 er det planlagt å motta et stort tilskudd som gjør at inntektene er 49%, mens i de øvrige årene er investeringsinntektene på et lavere nivå.

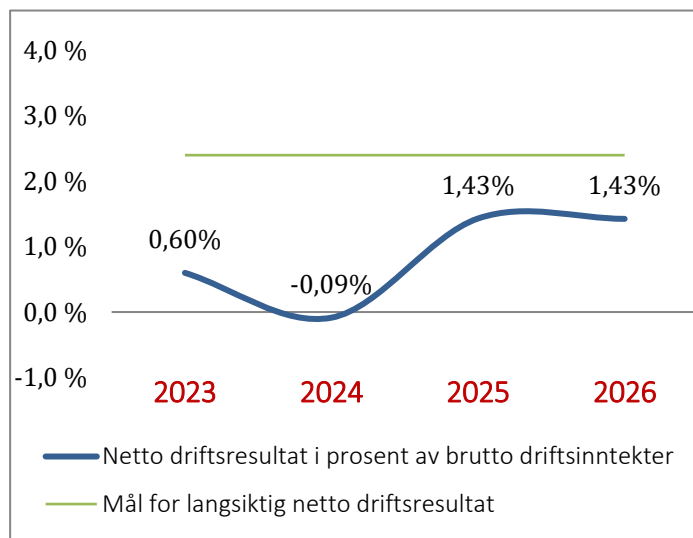
Budsjettert utvikling – netto lånegjeld i prosent av brutto driftsinntekter

Det langsiktige målet for netto lånegjeld i prosent av brutto driftsinntekter er å ikke overstige 120%. De store investeringene de siste årene gjør imidlertid at lånegjelden blir stor, og ved utgangen av planperioden er det beregnet at lånegjelden er 128% av brutto driftsinntekter.

Budsjettert utvikling - driftsutgifter som andel av driftsinntekter og renteinntekter

Mål for driftsutgifter i prosent av driftsinntekter er maksimalt 92,5 %. I 2023 og 2024 ligger de budsjetterte driftsutgiftene marginalt over dette nivået, men synker utover i planperioden.

Budsjettert utvikling – netto driftsresultat over år

Måltallet for netto driftsresultat er minimum 2,4 % av brutto driftsinntekter. Som tabellen viser ligger det budsjetterte resultatet under dette nivået i planperioden, men med en betydelig forbedring fra 2024 til 2025 og 2026.

2.3 Driftsinntekter og tilskudd

	Regnskap 2021	Budsjett 2022 oppr	Budsjett 2023	Budsjett 2024	Budsjett 2025	Budsjett 2026
Skatteinntekter	139 943 116	134 600 000	145 000 000	145 000 000	145 000 000	145 000 000
Eiendomsskatt*	0	0	0	0	4 000 000	7 000 000
Rammetilskudd	234 076 438	230 592 000	239 161 000	239 161 000	239 161 000	239 161 000
Vertskommune-tilskudd	65 051 100	62 700 000	64 000 000	63 500 000	63 000 000	62 500 000
Investerings-kompensasjoner	943 461	808 000	739 000	739 000	639 000	639 000
SUM	440 014 115	428 700 000	448 900 000	448 400 000	451 800 000	454 300 000

* Det vedtatte tilleggsdokumentet fra SV, SP, Bygdelista og AP til rådmannens forslag til handlings- og økonomiplan 2023-2026 fremkommer det at eiendomsskatt er uaktuelt før gjennomgang av kommunale avgifter er gjennomført. Det fremkom ingen alternativ til finansiering i 2025 og 2026.

Skatt og rammetilskudd

Ifølge forslag til statsbudsjettet for 2023 anslås det at Søndre Land kommune vil motta 384 mill. i frie inntekter, som er skatteinntekter og rammetilskudd.

Skatteinntektene er budsjettert med 145 mill. i 2023 som er en økning på 5,1 mill. i forhold til den faktiske skatteinngangen 2021. Rammetilskuddet er budsjettert med 239,1 mill.

Befolkningsutviklingen i kommunen er av stor betydning for inntektene fra skatter og rammetilskudd, og det er særdeles viktig å unngå nedgang i befolkningen.

Eiendomsskatt

Søndre Land kommune er en av svært få kommuner som ikke har innført eiendomsskatt.

Kommunen er inne i en svært krevende økonomisk situasjon, og for å sikre at kommunen har tilstrekkelige inntekter til å kunne produsere gode og forsvarlige tjenester til innbyggerne foreslår rådmannen at kommunen innfører eiendomsskatt.

Det vil eventuelt ta noe tid før inntektene fra eiendomsskatt kommer, og i økonomiplanen er det lagt inn inntekter på 4,0 mill. i 2025 og 7,0 mill. i 2026. Dette forutsetter at det fattes vedtak om å innføre eiendomsskatt innen kort tid.

Det er ikke gjort oppdaterte beregninger av hvor store inntektene fra eiendomsskatt vil kunne bli, men det antas at inntektene på sikt vil overstige 20 mill. pr. år.

Vertskommunetilskuddet

Vertskommunetilskuddet er budsjettet med 64,0 mill. for 2023, og er basert på 28 brukere ved utgangen av 2021.

Vertskommunetilskuddet er en kompensasjon som følge av ansvarsreformen for psykisk utviklingshemmede i 1991. Inntektene reduseres etter hvert som brukerne faller fra. Når den siste brukeren går bort, forsvinner vertskommuneinntektene. Det synes rimelig å anta at det vil det skje i løpet av forholdsvis få år.

Investeringskompensasjoner

Husbanken gir kompensasjon for renter og avdrag for å stimulere til bygging til spesielle formål. Det kompenseres for renter tilsvarende den til enhver tid flytende rente i Husbanken, uavhengig av hvordan investeringene er finansiert.

Det er budsjettet med 739.000 i investeringskompensasjoner i 2023.

Finansinntekter av langsiktige plasseringer

Det er budsjettet med en avkastning på 18 mill. kr av langsiktige plasseringer i 2023. Det er ikke planlagt å sette av noe til buffer- og inflasjonsfond i 2023, slik at hele beløpet forutsettes brukt i driften.

Kommunens langsiktige plasseringer forvaltes i samsvar med kommunens økonomi- og finansreglement. Dette reglementet ble revidert på høsten 2021, slik at kravet til inflasjonsjustering ble endret. Det reviderte reglementet sier at det med utgangspunkt i beholdning av langsiktige plasseringer pr. 31.12.2020 hvert år skal være en avsetning til inflasjonsjustering tilsvarende økningen i konsumprisindeksen. Bufferfondet skal helst utgjøre minimum den risikoberegning (stresstest) som foreligger ved utgangen av hvert år. På grunn av kommunens anstrengte økonomiske situasjon er det dessverre ikke rom for å sette av til buffer- og inflasjonsfond i 2023 eller utover i planperioden.

Brukerbetaling og leieinntekter

Satsene for leieinntekter og brukerbetaling framgår av vedlegg 1 – kommunale satser og egenandeler.

Endring i satser fra 2022 til 2023 er vurdert individuelt, og det er derfor en del variasjon i satsene.

Generelt er økninger utover forventet lønns- eller prisstigning grunnlagt.

	Årsgebyr 2022	2023	2024	2025	2026
Vann*	8 448	12,5%	8,8%	4,2%	3,3%
Avløp*	8 725	12,0%	4,1%	4,2%	4,2%
Renovasjon	2 786	6,0%	6,0%	6,0%	6,0%
Slamtømming	730	5,1%	15,0%	15,0%	22,0%
Feiing	843	-9,3%	2,3%	2,7%	2,6%
Samlet endring	21 532	10,4%	6,5%	4,8%	4,7%

* Det vedtatte tilleggsdokumentet fra SV, SP, Bygdelista og AP til rådmannens forslag til handlings- og økonomiplan 2023-2026 er vann- og avløpsgebyrene redusert til 8% for 2023.

Det foreslås ingen endringer i tilkoblingsgebyret for vann og avløp for 2023. Ordningen med å dele inn tilkoblingsgebyret i to satser, en lav og en høy sats opprettholdes. Når det gjelder antall abonnenter, er det forutsatt 10 nye abonnenter i 2023. Abonnementsgebyrene for vann og avløp er også uendret, mens betalingen for forbruk pr. m³ endres henholdsvis fra 43,56 til 54,45 inkl. mva for vann, og fra 41,75 til 52,19 inkl. mva for avløp. Totalt innebærer dette en økning på 12,5% for vann og 12,0% for avløp for en gjennomsnitts husstand som forbruker 100 m³ vann i året.

Økningen skyldes blant annet:

- Inndekning av underskudd i driften tidligere år – inkl. prognose for 2022
- Betydelig økte strømkostnader (bidrar til underskudd i 2022)
- Økte kapitalkostnader pga. renteøkninger (bidrar til underskudd i 2022)
- Generell høy prisøkning (materialer, drivstoff mm)

Når det gjelder gebyret for slamtømming økes det med 5,1%, mens gebyrer for kontroll og oppfølging av avløpsanlegg i spredt bebyggelse økes med 4,4%. Gebyret for feiing for fast bebodde- og fritidseiendommer reduseres med 9,3%. Gebyr for kommunal renovasjon økes med 6,0 %.

Det legges inn 5,3% prisstigning i kap. B (betaling etter medgått tid) og C (gebyrer for arbeid etter plan- og bygningsloven). Det legges inn 5,3% prisstigning i kap. E (areal-endringer) og F (eierseksjonering). Det legges inn en rabatt for de som tar i bruk digital byggesøknad, som noe kompensasjon for at den enkelte må betale ekstra til leverandør av løsningen. Søknadspliktige solkraftanlegg på tak/vegg gis et rimelig gebyr

2.4 Driftsutgifter

Pris- og lønnsforutsetninger

Forslag til statsbudsjett for 2023 er basert på en samlet lønns- og prisvekst (deflator) på 5,3%.

Avsetningen til lønnsoppjøret i 2023 er budsjettet med 8,0 mill. De årlige lønnsoppjørene er vekselvis hovedoppjør og mellomoppjør. I 2023 er det mellomoppjør, og i planperioden er det beregnet 8,0 mill. i årene med mellomoppjør, og 9,5 mill. i årene med hovedoppjør.

Renter og finans

	Regnskap 2021	Oppr budsjett 2022	Budsjett 2023	Budsjett 2024	Budsjett 2025	Budsjett 2026
Renteinnt og gevinst langsiktige plasseringer	-17 233 000	-14 900 000	- 20 100 000	-23 000 000	-22 900 000	-21 400 000
Renteutgifter	8 676 000	10 700 000	18 100 000	20 500 000	23 711 000	25 800 000
Avdrag på lån	27 949 000	23 500 000	31 500 000	35 400 000	38 800 000	44 000 000
Premieavvik	-25 357 000		-15 000 000			
Netto avs fond	10 294 000	8 500 000	5 000 000	1 000 000	10 000 000	10 800 000

* Tabellen er endret i samsvar med det vedtatte tilleggskomiteet til rådmannens forslag til handlings- og økonomiplan 2023-2026.

At kommunens økonomiske situasjon kun gir rom for svært begrenset avsetning til fond er lite tilfredsstillende. Det er en nødvendighet at driften tilpasses kommunens inntekter langt bedre enn det som er tilfellet pr. i dag, slik at en forsvarlig oppbygging av fond kan komme i gang igjen.

Avsetning til frie driftsfond

Fondsnavn:	Beholdning pr 1.1.2022	Budsjett netto avs 2022 - oppr	Budsjett 2023	Budsjett 2024	Budsjett 2025	Budsjett 2026
Inflasjonsjustering	14 257 869					
Bufferkapital	19 335 564	3 500 000				
Pensjonsfond	17 500 000	4 000 000				
Premieavviksfond	3 562 516				5 000 000	
Bredbåndsutb	10 000 000					
Disposisjonsfond	2 462 797	1 000 000	5 000 000	1 000 000	5 000 000	10 800 000

Fondsnavn:	Beholdning pr 1.1.2022	Budsjett netto avs 2022 - oppr	Budsjett 2023	Budsjett 2024	Budsjett 2025	Budsjett 2026
Kommuneskogen	274 492					
Forsikringsfond	327 165					
Utviklingsfond	2 500 000					

2.5 Budsjettoversikt drift

	Budsjett 2022 – oppr	Budsjett 2023*	Budsjett 2024	Budsjett 2025	Budsjett 2026
BARNEHAGE	66 600 000	74 500 000	71 800 000	70 600 000	69 900 000
SKOLE	61 500 000	78 300 000	75 700 000	74 600 000	73 300 000
MESTRING OG VELFERD	187 100 000	186 500 000	176 800 000	168 900 000	161 600 000
LOKALSAMFUNN	34 400 000	42 400 000	43 100 000	42 300 000	42 700 000
Felles	7 700 000	6 200 000	6 100 000	4 600 000	6 100 000
Stab og utvikling	32 400 000	29 600 000	29 300 000	29 400 000	29 800 000
Rådmannsgruppe	6 700 000	6 900 000	6 900 000	6 900 000	6 900 000
Politisk ledelse	4 500 000	5 000 000	4 800 000	4 900 000	4 800 000
Sum ordinær drift	400 900 000	429 400 000	414 500 000	402 200 000	395 100 000
Skatter og rammetilskudd	-428 700 000	-448 900 000	-448 400 000	-451 800 000	-454 300 000
Renter og finans inkl fondsavsetning og premieavvik	27 800 000	19 500 000	33 900 000	49 600 000	59 200 000
RESULTAT	0	0	0	0	0

* Tabellen er endret i samsvar med vedtatt tilleggsdokument til rådmannens forslag til handlings- og økonomiplan 2023-2026.

Tabellen viser tall for alle kommunalområder for hele planperioden. For ytterligere detaljer henvises det til de respektive kommunalområdene.

Tallene for 2022 gjelder det *opprinnelige* budsjettet. Disse ble endret i forbindelse med årsprognosen i første og andre tertialrapport for 2022.

2.6 Investeringsbudsjett 2023 - 2026

Det er budsjettet med totalt 68,9 mill. som investering i anleggsmidler i 2023.

Imidlertid gjelder 30,0 mill. flomsikringstiltak i Hov sentrum. Det kreves at flomsikringstiltak gjøres før det kan startes opp med nye boligfelt.

For slike tiltak er det mulig å søke NVE om tilskudd på inntil 80% av investeringsutgiften som delfinansiering. Inntil kommunen har mottatt svar på søknaden om tilskudd vil det ikke bli startet opp noe arbeid med flomsikringstiltak.

Selvkostinvesteringer til vann, avløp og renovasjon (VAR) i 2023.

Det er i budsjettet for 2023 planlagt å investere 7,5 mill. innen VAR-området, herav 2,0 mill. innen energieffektivisering tekniske anlegg. Dette betyr at det ikke er planlagt noen store investeringer innen dette området i 2023.

Øvrige investeringsprosjekter i 2023.

Av andre store planlagte investeringsprosjekter kan nevnes Stedsutvikling Hov sentrum inkl. Fladsrudtomta med 4,5 mill., fortau/adkomst Grettejordet med 5,0 mill, Hovlandsvegen med 4,5 mill. og ENØK-tiltak, LED-lys, elbil-ladere m.m. med 4,0 mill.

Utover de nevnte prosjektene, er det ikke planlagt noen store investeringsprosjekter i 2023.

Investeringsplan 2022-2025 – nye investeringsbehov

INVESTERINGSPLAN	2023*	2024*	2025	2026
Sum investering i ANLEGGSMIDLER	59 390 000	165 610 000	89 400 000	44 900 000
Nye låneopptak	47 500 000	137 000 000	79 000 000	37 000 000

* Tabellen er endret i samsvar med vedtatt tilleggsdokument til rådmannens forslag til handlings- og økonomiplan 2023-2026.

Tabellen viser planlagte investeringer og tilhørende låneopptak i økonomiplanperioden.

For 2023 er som nevnt 30,0 mill. i flomsikringstiltak, og for 2024 er beløpet for flomsikringstiltak 78 mill. Ingen av disse tiltakene vil bli startet opp før kommunen mottar tilsagn på tilskudd fra NVE. Det er i planperioden forutsatt tilskudd fra NVE. Dette beløpet er planlagt innbetalt på lån så snart tilskuddsbeløpet er mottatt.

Av andre store investeringsprosjekter i planperioden kan nevnes energieffektivisering av rådhuset. Her ligger det i planperioden 20,0 mill. i 2024, og 30,0 mill. hvert år i 2025 og 2026.

Beregning av låneopptak:

	2023	2024	2025	2026
Investeringer i anleggsmidler	59 390 000	165 610 000	89 400 000	44 900 000
-momskomp	-11 790 000	-28 000 000	-10 500 000	-8 000 000
-avdrag på andre lån	-100 000			
Sum låneopptak (avrundet)*	47 500 000	137 000 000	79 000 000	37 000 000

* Tabellen er endret i samsvar med vedtatt tilleggsdokument til rådmannens forslag til handlings- og økonomiplan 2023-2026.

De årlige låneopptakene beregnes ut fra de totale investeringene inkl. MVA. Så gjøres det fradrag for MVA-kompensasjon, eventuelt bruk av fond, eventuelle tilskudd, samt ubrukte lånemidler fra året før.

Andre investeringer

Startlån

Det er budsjettet med en årlig bevilgning til startlån. Startlån er en husbankordning som administreres av kommunene. Kommunen låner opp i Husbanken for videreutlån til innbyggere som trenger finansiering til boligkjøp, og som ikke får finansiering i andre banker. Dette er ordinære lån som forutsettes tilbakebetalt etter en fastsatt plan.

Egenkapitalinnskudd KLP

Bevilgning av forventet innskudd av egenkapital i KLP. Eksakt beløp blir klart sommeren 2023.

Avsetning til ubundet investeringsfond

Det er i perioden planlagt salg av tomter og andre eiendommer/driftsmidler. Disse inntektene er planlagt satt av til ubundet investeringsfond med 1,5 mill i 2023, 2 mill i 2024-2026.

For ytterligere detaljer om investeringer henvises det til *Bevilgningsoversikt investeringer spesifisert 2023-2026*.

3. Økonomiplan 2023 - 2026 og budsjett 2023 for kommunalområdene og fellekapitlene

3.1 Innledning

Kommunestyret vedtok 17. oktober 2022 ny samfunnsdel av kommuneplanen. Forslaget til budsjett og økonomiplan tar utgangspunkt i prioriteringene i samfunnsdelen.

I tillegg har føringene fra prosjektene *Søndre Land i møte med framtida* og *Folkehelse Søndre Land 2025* vært viktige.

Demografiutviklingen med stadig økende andel eldre og færre i barnehage- og skolealder, er noe alle kommuner må forholde seg til. Søndre Land er blant de kommunene der økningen i antall eldre kommer tidligere enn i sektoren generelt. Samtidig reduseres barnetallet raskere hos oss. Isolert sett skulle det tilsa en tydelig dreining av ressurser fra kommunalområdene Barnehage og Skole til Mestring og velferd.

Reduksjonen i vertskommunerollen, og i de tilhørende overføringene, representerer et betydelig omstillingsbehov for hele organisasjonen. De største utfordringene vil naturlig nok komme i Mestring og velferd, men alle områder vil i noen grad bli berørt.

I likhet med den demografiske utviklingen, representerer økningen i ungt utenforskap, en nasjonal utfordring. Kombinasjonen av disse to utfordringene er spesielt krevende. Både den sosiale og økonomiske bærekraften i samfunnet utfordres, hvis mange blir stående utenfor arbeidslivet og blir passive stønadsmottakere. I framtida vil vi også komme til å trenge all tilgjengelig arbeidskraft, ikke minst for å ivareta behovene i omsorgssektoren.

Fordi Søndre Land også ligger særlig høyt når det gjelder utenforskap, er det viktig å prioritere tidlig innsats i alle aldre. I tillegg til hensynet til bærekraft, handler dette om livskvalitet for den enkelte. Derfor er det i forslaget til budsjett og økonomiplan lagt vekt på å prioritere tidlig innsats i alle kommunalområder.

3.2 Kommunalområde Barnehage

3.2.1 Generelt om kommunalområdet

Kommunalområde Barnehage innebefatter de kommunale barnehagene: Trevatn, Grettegutua, Hov, Svingen og private Landåsbygda Montessoribarnehage. Vestsida barnehage ble avviklet august 2022. Helsestasjonen inklusiv skolehelsetjenesten og jordmortjenesten er egen avdeling innunder kommunalområdet. Spesialpedagogisk støttetjeneste for barnehagene samt logoped er også knyttet opp mot kommunalområdet. I tillegg er ansvaret for samhandlingen med det interkommunale barnevernet lagt innunder kommunalområde Barnehage.

3.2.2 Økonomisk status og nøkkeltall

Nøkkeltall for hele kommunalområdet	2022	2021	2020	Kommentar
Antall årsverk	64	66,5	65,5	Årsverk per oktober 2022
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2023	2022	2021	
Medarbeidertilfredshet	>4,3	-	4,3	Henviser til kap. 4.7.2 for utfyllende informasjon.
Nærvær (i %)	95,0	88,8*	87,2	*per 2.tertial 2022
Økonomisk resultat (i %)	100	103*	96,0	*per 2.tertial 2022 basert på årsprognose med et merforbruk på 3,6 mill i BV tjenesten

BARNEHAGETJENESTEN

Nøkkeltall	2022	2021	2020	Kommentar
Antall barn i kommunale barnehager	200	188	204	
Antall barn private bhg	15	13	20	Minstemann avviklet driften 01.08.21
Timer spesialpedagogisk hjelp (lærertimer)	76 t/u	52 t/u	69 t/u	
Antall timer assistent på enkeltbarn	123 t/u	83 t/u	58 t/u	

Antall barn i barnehage er noe økende. De ledige plassene, som var status etter hovedopptaket, ble høsten 2022 tildelt nyankomne flyktningbarn. Det har vært en økning i antall vedtak om spesialpedagogisk hjelp. Diagnoser og sykdom fører til variasjoner i behov. Spesialpedagog i den enkelte barnehage har vist til gode resultater og vært et kvalitetshevende tiltak både innenfor det spesialpedagogiske og det allmennpedagogiske.

KOSTRA-Indikatorer	Søndre Land 2020	Søndre Land 2021	Gruppe 4 2021	Landet uten Oslo 2021	Innlandet 2021
Andel barn 1-2 år i barnehage, i forhold til innbyggere 1-2 år (prosent)	72,0	75,0	82,4	87,1	86,7
Andel barn 3-5 år i barnehage, i forhold til innbyggere 3-5 år (prosent)	94,4	95,8	96,5	97,6	98,2
Antall barn korrigert per årsverk til grunnbemanning, alle barnehager (antall)	5,1	4,8	5,3	5,7	5,5
Andel barnehagelærere i forhold til grunnbemanning (prosent)	40,3	48,1	43,4	42,7	44,9
Andel barn i kommunale barnehager som får spesialpedagogisk hjelp (prosent)	2,5	4,3	4,4	4,2	3,2
Netto driftsutgifter barnehager, per innbygger 1-5 år (kr)	181 592	217 670	189 201	181 642	182 756

Nøkkeltall som omhandler andelen barn i forhold til innbyggere som benytter seg av barnehage, viser at Søndre Land fortsatt ligger noe lavt, og da spesielt aldersgruppa 1-2 år. Helsestasjonen, Familiebasen og barnehagene vil fortsette å jobbe aktivt for å øke andelen barn som benytter seg av barnehage. Bemanningsnorm for barnehage stiller krav om minimum én ansatt per tre barn under tre år og én ansatt per seks barn over tre år. Våre nøkkeltall viser at vi har færre barn per ansatt. Dette skyldes i hovedsak at vi har en-avdelings barnehager. Nøkkeltallene for andel ansatte med barnehagelærerutdanning har hatt en positiv økning for Søndre Land sin del.

Færre barn i aldersgruppa 1- 5 er hovedårsaken til en økning i netto driftsutgifter barnehager. Avskrivninger på barnehagelokaler er også en del av denne økningen.

BARNEVERN TJENESTEN

KOSTRA-Indikatorer	Søndre Land 2020	Søndre Land 2021	Gruppe 4 2021	Landet uten Oslo 2021	Innlandet 2021
Netto driftsutgifter til barnevernstjenesten per innbygger 0-22 år (kr)	16 023	17 412	9 480	8 378	9 657
Barn med melding ift. innbyggere (prosent)	6,3	6,8	4,6	4,3	5
Barn med barnevernstiltak ift. innbyggerar 0-24 år (prosent)	4,2*	4,7	3,7	3,3	3,7
Barn med undersøking eller tiltak per årsverk (funksjon 244) (antall)	10,9	14,8	15,8	16,4	15,5
Undersøkingar med handsamingstid innan 3 månader (prosent)	76	77	88	91	86
Brutto driftsutgifter (funksjon 244) per barn med undersøking eller tiltak (kr)	95 177	61 225	60 955	63 322	68 436

*Barn med barnevernstiltak ift innbyggerar 0-22 år (prosent)

Nøkkeltallene viser at Gjøvik-Land barnevern har høyere utgifter enn gruppe 4 og Landet uten Oslo. Dette må sees opp mot nøkkeltallene som viser at behovet for barnevernstjenester i vår region er høyere enn gjennomsnittet i landet uten Oslo. Rapporteringen fra det interkommunale barnevernet om krevende og tunge saker, underbygges av nøkkeltall for barn med undersøking eller tiltak per årsverk. Krevende og sammensatte saker påvirker også nøkkeltall for brutto driftsutgifter per barn med undersøking eller tiltak. Brutto driftsutgifter per barn med undersøking eller tiltak viser en positiv nedgang.

HELSESYKEPLEI TJENESTEN

KOSTRA-Indikatorer	Søndre Land 2020	Søndre Land 2021	Gruppe 4 2021	Landet uten Oslo 2021	Innlandet 2021
Avtalte årsverk i helsestasjons- og skolehelsetjenesten per 10 000 innbyggere 0-20 år (årsverk)	53,4	63,0	59,4	50,5	58,1
Andel nyfødte med hjemmebesøk av helsesykepleier (prosent)	100	91,7	83,3	80,5	84,3

Nøkkeltal vedrørende årsverk per innbygger viser en økning. Dette er en del av den målrettede satsningen da tjenesten er sentral i kommunens arbeid med tidlig innsats ovenfor barn og unge.

Andel nyfødte med hjemmebesøk innen to uker viser at oppgaven prioriteres innenfor helsestasjon – og jordmortjenesten.

3.2.3 Økonomiplan 2023 – 2026 og budsjett 2023

	2023	2024	2025	2026
Utgangspunktet er oppr 2022-ramme	66 600 000	66 600 000	66 600 000	66 600 000
Lønns- og prisjustering	3 600 000	3 600 000	3 600 000	3 600 000
Digitaliseringseffekt	-50 000	-100 000	-100 000	-100 000
Økte utgifter barnevern	5 500 000	5 650 000	5 450 000	5 750 000
Effekt tidlig innsats		- 1 000 000	-2 000 000	-3 000 000
Nedleggelse Vestsida barnehage	-1 150 000	- 1 150 000	-1 150 000	-1 150 000
Løpende opptak med påkrevde utvidelser av drift	*	-1 800 000	-1 800 000	-1 800 000
Nettoramme økonomiplan 2023-2026	74 500 000	71 800 000	70 600 000	69 900 000

* Tabellen er endret i samsvar med vedtatt tilleggsdokument til rådmannens forslag til handlings- og økonomiplan 2023-2026.

Det estimerte utkastet til budsjett fra barnevernet tilsier en økning på ca 7 mill. Det legges derimot inn et kutt for å sikre midler til det forebyggende arbeidet i egen kommune. Den tidlige innsatsen må prioriteres for å sikre et robust, systemrettet og helhetlig oppvekstforløp for barn og deres familier.

Synkende barnetall gav ikke grunnlag for videre drift, og Vestsida barnehage avviklet sitt barnehagetilbud august 2022. Dette gir en årlig utgiftsreduksjon. Høsten 2022 mottok kommunen flykninger og andelen barnehagebarn økte. De ledige plassene etter hovedopptaket er fylt opp. Den enkelte barnehage driftes innenfor en stram økonomisk ramme. Bemannings- og pedagognorm er satt ut fra et minimumskrav. Med bakgrunn i dette må kommunalområdet iverksette ytterligere kostnadsreducerende tiltak. Lokale vedtekter gir alle barn i Søndre Land, uavhengig av hovedopptaket, rett til barnehageplass ved fylte ett år. Med fullt belegg høsten 2022 vil dette føre til utvidelser tilsvarende en småbarnsavdeling våren 2023. Det foreslås her at lokal vedtektsfestet rett til barnehageplass ved fylte ett år avvikles og dermed forhindre en kostnadsøkning. Ordningen med løpende opptak videreføres ut fra praksisen med tilbud om barnehageplass når det er ledige plasser.

Satsen på matpenger har ligget lavt i de senere årene ut fra faktisk kostnad, derfor er denne gebyrsatsen økt fra 2023.

3.3 Kommunalområde skole

3.3.1 Generelt om kommunalområdet

Kommunalområdet innbefatter Odnes skole/SFO, Fryal skole/SFO, Søndre Land ungdomsskole, PPT, flyktningetjenesten og voksenopplæringen.

3.3.2 Økonomisk status og nøkkeltall

Nøkkeltall for hele kommunalområdet	2022	2021	2020	Kommentar
Antall årsverk	89**	87*	86,6	Jf ny organisasjonsmodell 2020
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2023	2022	2021	
Medarbeidertilfredshet	>4,3	-	4,2	Henviser til kap. 4.7.2 for utfyllende informasjon.
Nærvær (i %)	92,5	90,1*	92,5	*Etter 2. tertial
Økonomisk resultat (i %)	100	100*	112	*Prognose etter 2. tertial

* Herunder 1 årsverk (ungdomslos), tilskuddsbasert fra 2021, samt utvidelse med 2 årsverk på voksenopplæringen knyttet til doubling i elevtallet grunnet samarbeidet med Nordre Land fra 2021

** Herunder 2 årsverk grunnet økt kapasitet i flyktningetjenesten (ukrainsk språkstøtte skole/barnehage og ukrainsktalende flyktningkonsulent), samt økt bemanning på Fryal SFO grunnet flere barn (ca. 1 årsverk)

KOSTRA-Indikatorer	Søndre Land 2020	Søndre Land 2021	Kostragr. 4 2021	Landet uten Oslo 2021
Årstimer til særskilt norskopplæring pr. elev med særskilt norskopplæring (antall)	149,3	47,3	62,5	35,3
Årstimer til spesialundervisning pr. elev med spesialundervisning (antall)	185,7	226,3	152,8	144,2
Elever i kommunale og private grunnskoler som får særskilt norskopplæring (prosent)	1,3	0,6	2,9	4,7
Elever i kommunale og private grunnskoler som får spesialundervisning (prosent)	6,3	7	10,1	7,9
Gruppestørrelse (antall)	14,3	14,6	14	15,6

Vi ser at en forholdsvis stor andel av undervisningsressursen vår brukes til spesialundervisning, og at tendensen er noe økende.

GRUNNSKOLE

Nøkkeltall	2023	2022	2021	Kommentar
Antall elever	(486)	486	492	Prognosene tilser en fortsatt nedgang i antall elever framover
Elever ved andre skoler	(40)	45	49	2022: Land Montessori (13), Bjøneroa (15), andre private skoler (5), i andre kommuner (12)
Årsverk undervisning kommunale skoler (inkl. fag- og miljøarbeidere)	(68,5)	69,19	69,23	

Det er først og fremst på ungdomsskolen det framover er realistisk å oppnå redusert bemanning, da det er der elevtallet krymper mest framover. Neste skoleår vil skolen kunne organiseres med en klasse mindre, enn inneværende skoleår.

Elevenes skoleprestasjoner

Utviklingen i elevenes skoleprestasjoner er beskrevet og drøftet i tilstandsrapporten for grunnskolen (lagt fram for kommunestyret i juni 2022). Her gjengis kun tallene for andelen elever på laveste mestringsnivå på nasjonale prøver og antall grunnskolepoeng.

Nasjonale prøver 5. trinn	2021	2020	2019	2018
Andel elever på laveste nivå i lesing 5. trinn	32,4%	28,9%	24,6%	32,1 %
Andel elever på laveste nivå i regning 5. trinn	50%	40%	24,6%	37,7 %
Andel elever på laveste nivå i engelsk 5. trinn	37,8%	27%	40,4%	22,6 %

Nasjonale prøver 8. trinn	2021	2020	2019	2018
Andel elever på de to laveste nivåene i lesing 8 tr.	28%	21,8%	25,0%	25,8 %
Andel elever på de to laveste nivåene i regning 8 tr.	54,3%	23,7%	30,9%	35,5 %
Andel elever på de to laveste nivå i engelsk 8. tr.	33,4%	21,9%	35,7%	27,5 %

Resultater 10. trinn	2021	2020	2019	2018
Grunnskolepoeng	40,5	42,4	39,4	39,8

Å rigge den tidlige innsatsen på en slik måte at vi får et robust, systemrettet og helhetlig opplegg gjennom hele skoleløpet har vært - og vil fortsatt være - et prioritert område, som blant annet involverer nettverk for tidlig innsats og forebygging. Fokus på mestring og inkluderende opplæring, blant annet knyttet opp mot den kommende satsingen "Kompetanseløftet for spesialundervisning og inkluderende opplæring", skal bidra til at vi bedre klarer å "bygge laget" rundt eleven.

I 2022/23 øver skolene spesielt på å dyktiggjøre seg på de konkrete tiltakene klasselesekurs og anvendelse av pedagogisk analyse. I tillegg kurses ressurspersoner på skolene, som skal bistå skoleledelsen til gjennomføringskraft i skolenes utviklingsarbeid. Det forventes at dette kan bidra til praksisutvikling mot bedre inkluderende opplæring og mer treffsikre pedagogiske tiltak.

VOKSENOPPLÆRING OG FLYKTNINGETJENESTE

Introduksjonsprogrammet, inkludert grunnskoleopplæring og norskopplæring med samfunnskunnskap, gjennomføres i samarbeid med Sølve Læring pluss. For tiden er det totalt 40 elever som deltar i opplæring, enten i norskopplæring etter Introduksjonsloven eller i grunnskoleopplæring etter Opplæringsloven.

Søndre Land kommune mottar integreringstilskudd for 69 flyktninger. Av disse deltar for tiden 18 flyktninger i introduksjonsprogrammet.

Fra 2021 ble samarbeidsavtalen med Nordre Land om leveranse av introduksjonsprogram og norskundervisning for flyktninger, iverksatt. Erfaringene så langt har vært positive. Dette bidrar til at tilbudet kan bli mer forutsigbart og bærekraftig i forhold til antall deltakere. Fem elever mottok sine grunnskolepapirer til forrige skoleår. Flere tok norskprøve og samfunnsfagprøve.

Det forventes at samarbeidet med Nordre Land fortsetter framover.

3.3.3 Økonomiplan 2023 – 2026 og budsjett 2023

	2023	2024	2025	2026
Utgangspunktet er oppr 2022-ramme	61 500 000	61 500 000	61 500 000	61 500 000
Lønns- og prisjustering	3 243 000	3 243 000	3 243 000	3 243 000
Digitaliseringseffekt	- 50 000	-100 000	-100 000	-100 000
Læreplanfornyelsen	-250 000	-250 000	-250 000	-250 000
Effekt tidlig innsats		-1 000 000	-2 000 000	-3 000 000

	2023	2024	2025	2026
Kartlegging behov	8 557 000	8 557 000	8 557 000	8 557 000
Integreringstilskudd*	7 000 000	7 000 000	7 000 000	7 000 000
Omstillingsbehov	- 1 700 000	-3 250 000	-3 350 000	-3 650 000
Nettoramme økonomiplan 2023-2026	78 300 000	75 700 000	74 600 000	73 300 000

*Flytting av integreringstilskuddet til fellesområdet.

Undervisningsmaterieell: I forbindelse med nye læreplaner var det behov for nytt undervisningsmaterieell i noen år. Det ble avsatt kr. 750.000 til dette i 2020. Avsetning ble redusert til kr. 250.000 i 2021 og 2022, og den bortfaller fra 2023.

Omstillingsbehovet for 2023:

- Økte inntekter fra voksenopplæringen (ca. 1 mill.) Samarbeidsordningen med Nordre Land angående Voksenopplæringen videreføres. Dette sikrer kostnadseffektiv drift på Sølve.
- Redusert bemanning på skolene (ca. 0,7 mill. kr.). Reduksjonen i budsjetttrimmen for skolene nås i hovedsak ved naturlig avgang. Det følger en naturlig nedbemanning i takt med stadig synkende elevtall.

Det er verdt å bemerke, at det synkende elevtallet i skolene, sammen med omstillingsbehovet framover, nødvendiggjør en vurdering omkring dagens skolestruktur.

Satsingen på tidlig innsats forventes å gi mindre behov for ressurskrevende tiltak senere i skoleløpet.

3.4 Kommunalområde Mestring og velferd

3.4.1 Generelt om kommunalområdet

Kommunalområdet dekker helse- og omsorgstjenester, psykisk helse- og rustjenester og sosiale tjenester i NAV. Tjenestene skal være av god kvalitet og med tilstrekkelig kapasitet. Det skal være nødvendig bredde i tjenestetilbudet. Det skal være et robust fagmiljø med vekt på tverrfaglighet og samarbeid – både internt og eksternt. Tjenesten har som mål å til enhver tid ha optimal organisering og kunne tilpasse seg framtidige endringer.

Kommunalområdet Mestring og velferd består av avdelingene:

Fellestjenester, NAV, legetjenesten, psykisk helse og rustjeneste, 4 avdelinger med boliger for psykisk utviklingshemmede (tidligere tilrettelagte tjenester).

Samlokalisert på Hovlitunet: Hjemmebaserte tjenester, heldøgn omsorgsboligene Rognlia og Furubakken, institusjonene Bjørkelunden og rehabilitering og behandling, fyiso/ergo/friskliv, kjøkken og kantine.

3.4.2 Økonomisk status og nøkkeltall

Nøkkeltall for hele kommunalområdet	2022	2021	2020	Kommentar
Antall årsverk	222,8*	230,4	234,6	* Antall fastlønnede per 12. oktober 2022
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2023	2022	2021	
Medarbeidertilfredshet	>4,2	-	4,26	Henviser til kap. 4.7.2 for utfyllende informasjon.
Nærvær (i %)	92,5	88,7*	88,9	Pr. 2. tertial 2022
Økonomisk resultat (i %)	100	115,3**	100*	Pr. 2. tertial 2022

* sammenlignet med opprinnelig budsjett hadde kommunalområdet et merforbruk på 22,2 mill kroner i 2021, jfr. at kommunalområdet sine budsjetttrammer ble styrket med 22,5 mill kroner i 1. tertial 2021.

** sammenlignet med opprinnelig budsjett forventer kommunalområdet er merforbruk på 28,6 mill i 2022.

Det ble gjennomført medarbeiderundersøkelse i 2021. Det ble benyttet samme type medarbeiderundersøkelse som i 2017, benevnt 10-faktor undersøkelsen. Kommunalområdet hadde likt eller bedre enn snittet i kommunen på 7 faktorer, mens på 3 faktorer ble resultatet rett i underkant av snittet. Kommunalområdet er fornøyd med resultatene. Det planlegges gjennomføring av ny medarbeiderundersøkelse i 2023.

Målsettingen er et jobbnærvær på 95 % i 2023. Jobbnærværet har vært lavt i kommunalområdet i 2021 og 2022. Dette skyldes spesielt pandemien, blant annet ved at mange har vært smittet og at ansatte med symptomer på infeksjoner i luftveiene har vært pålagt å ikke møte på jobb. Dette har gitt

en økning i fraværet, men har vært nødvendig for å forebygge en eventuell smitte. Det er et viktig satsningsområde å øke jobbnærværet i 2023.

Kommunalområdet har over flere år slitt med betydelig merforbruk i forhold til budsjett. Dessverre er dette situasjonen i 2022. Å oppnå balanse blir et viktig, men utfordrende, mål i 2023.

HELSE- OG OMSORGSTJENESTER

KOSTRA-Indikatorer	Søndre Land 2020	Søndre Land 2021	Gruppe 4 2021	Landet uten Oslo 2021	Innlandet 2021
Utgifter kommunale helse- og omsorgstjenester per innbygger (kr)	42 340	47 291	42 821	33 077	38 325
Årsverk helse og omsorg per 10 000 innbygger (årsverk)	482,1	452,1	432	319	392,2
Andel brukerrettede årsverk i omsorgstjenesten m/ helseutdanning (prosent)	72,9	75,3	78,4	78,3	78,1
Andel innbyggere 80 år og over som bruker hjemmetjenester (prosent)	30,8	31,8	33,6	28,8	30,7
Andel innbyggere 80 år og over som er beboere på sykehjem (prosent)	7,7	4,3	11,3	10,9	10,4
Andel brukere av hjemmetjenester 0-66 år (prosent)	53,7	55,7	45,2	48,8	46,8
Utgifter per oppholdsdøgn i institusjon (kr)	4 126	4 351	4 395	4 437	4 397
Legetimer per uke per beboer i sykehjem (timer)	0,78	1,21	0,49	0,63	0,59
Andel innbyggere 67-79 år med dagaktivitetstilbud (prosent)	2,04	1,97	0,93	0,66	0,75
Avtalte legeårsverk per 10 000 innbyggere (årsverk)	12,9	13	12,9	12,1	13
Avtalte fysioterapeutårsverk per 10 000 innbyggere (årsverk)	10,9	10,8	11,6	9,7	11,3

Søndre Land kommune ligger fortsatt høyt sammenlignet med andre både når det gjelder utgifter til kommunale helse og omsorgstjenester og i antall årsverk per 10 000 innbyggere. Det er nærliggende å tenke at utgiftsnivået henger sammen med vertskommuneansvaret og redusert tilskudd.

Kompetanse er et satsningsområde. Derfor er det gledelig at andel årsverk med helseutdanning i tjenesten har økt.

Andel innbyggere over 80 år, som mottar hjemmebaserte tjenester øker med 1%. Antall innbyggere over 80 år som er beboere på sykehjem er redusert med nærmere 2,5 %.

Andel innbyggere under 66 år som mottar hjemmetjenester har økt med 2 % fra 2020, samtidig som den er høyere enn i andre kommuner.

Utgifter per oppholdsdøgn i institusjon fortsetter å øke. Søndre Land har likevel lavere utgifter enn gruppe 4, fylkes- og landsgjennomsnittet. Av kommunene i Gjøvikregionen er det kun Nordre Land som har lavere utgifter med 3461,- per døgn.

Vi har høy andel personer med tilbud om dagaktivitetsplass i aldersgruppen 67-79 år, sammenlignet med andre. Andelen er marginalt redusert fra et høyere nivå i 2020. Dette ser vi på som et godt forebyggende tiltak.

Kommunen har besatt alle legehjemler. På grunn av sykefravær og planlagt spesialistpermisjon er det behov for midlertidige ansettelser. Det er svært krevende å rekruttere til slike stillinger og lege gjennom vikarbyrå må påberegnes for store deler av 2023, noe som er kostnadskrevende.

Bemanningen i fysio, ergo, friskliv har vært stabil i 2022. Samarbeidet mellom kommunale og privatpraktiserende fysioterapeuter er satt i faste rammer og fungerer godt. Avdelingen fungerer som en spydspiss i det forebyggende arbeidet med tidlig inn i alle aldre.

PSYKISK HELSE- OG RUSTJENESTER

KOSTRA-Indikatorer	Søndre Land 2020	Søndre Land 2021	Gruppe 4 2021	Landet uten Oslo 2021	Innlandet 2021
Årsverk av psykiatriske sykepleiere per 10 000 innbyggere (helse- og omsorg) (antall)	1,8	0,8	6,8	4,9	5,6
Årsverk av personer med videreutdanning i psykisk helsearbeid per 10 000 innbyggere (helse og sosial) (antall)	6,9	5,6	10,4	9	9
Årsverk av personer med videreutdanning i rusarbeid per 10 000 innbyggere (helse og sosial) (antall)	8,9	7,5	3,2	3,4	3,4

Flere medarbeidere som har tatt videreutdanning har gjennomført en utdanning som heter psykisk helse og rus. En splitting av disse videreutdanningene kan gi en feil rapportering. Årsverk av psykiatriske sykepleiere, og personer med videreutdanning i psykisk helsearbeid, ligger noe lavere enn

de vi kan sammenligne oss med. Vi ligger høyt på årsverk av personer med videreutdanning i rusarbeid sammenlignet med andre.

SOSIALTJENESTER

KOSTRA-Indikatorer	Søndre Land 2020	Søndre Land 2021	Gruppe 4 2021	Landet uten Oslo 2021	Innlandet 2021
Sosialhjelpsmottakere (antall)	117	112	3 251	105 382	9 258
Antall sosialhjelpsmottakere 18-24 år (antall)	22	19	579	19 770	1 809
Sosialhjelpsmottakere med sosialhjelp i 6 måneder eller mer (antall) ¹	31	31	935	38 940	3 159
Sosialhjelpsmottakere med arbeidsinntekt som hovedinntekt (antall)	14	10	471	13 302	1 214
Sosialhjelpsmottakere med sosialhjelp som viktigste kilde til livsopphold (antall)	25	30	1 014	37 937	3 336
Sosialhjelpsmottakere som bor i eid bolig (antall)	11	13	476	7 746	898
Antall barn i familier som mottok sosialhjelp (antall)	41	48	1 941	53 755	5 063
Andel uføretrygdede 18-67 år	21,9	22,1	-	10,7*	14,4
Andel uføretrygdede 18-24 år	4,4	3,3	-	1,8*	2,2
Andel uføretrygdede 25-34 år	12,3	12,3	-	4,0*	5,8

* gjelder hele landet

Nøkkeltallene for sosialhjelpsmottakere viser antall personer og er derfor ikke så aktuelle å sammenligne med annet enn internt i kommunen. Generelt ser vi en liten nedgang i antall personer som mottar sosialhjelp mellom 2020 og 2021.

Andel barn i familier som mottar sosialhjelp var stabilt i 2019 og 2020, men økte i 2021. Dette er barn i familier som i løpet av året har mottatt sosialhjelp.

Andel uføretrygdede av befolkningen har steget. Søndre Land har blant landets høyeste andeler av befolkningen på uføretrygd. Dette skyldes trolig flere forhold enn den enkeltes helsesituasjonen, bl.a. er tilflytting og sosial arv viktige faktorer. På den positive siden gikk andel uføretrygde i aldersgruppen 18-24 ned i 2021, men den er fortsatt betydelige høyere enn i landet og Innlandet.

6.4.3 Økonomiplan 2023 – 2026 og budsjett 2023

	2023	2024	2025	2026
Utgangspunktet er oppr 2022-ramme	187 100 000	187 100 000	187 100 000	187 100 000
Lønns- og prisjustering	9 000 000	9 000 000	9 000 000	9 000 000
Estimert bortfall av vertskommunebrukere, korr for faktisk bortfall 2021	-2 100 000	-4 900 000	-7 700 000	-10 700 000
Digitaliseringseffekt	-150 000	-300 000	-300 000	-300 000
Effekt tidlig innsats		-2 000 000	-4 000 000	-6 000 000
Kartlegging behov	5 500 000	5 500 000	5 500 000	5 500 000
Øvrig omstillingsbehov	-12 850 000	-17 600 000	-20 700 000	-23 000 000
Nettoramme økonomiplan 2023-2026	186 500 000	176 800 000	168 900 000	161 600 000

Prosjektet *Bærekraftige tjenester i Søndre Land* kommune ble igangsatt fordi kommunen i 2021 opplevde at det statlige tilskuddet til ressurskrevende tjenester ble betydelig redusert. Helårsvirkningen for kommunen var 16,5 millioner kroner. Årsaken til reduksjonen var innstramminger i ordningen. Innstramminger innebar blant annet at innslagspunktet ble hevet. I tillegg ble det innskjerpet hvilke utgifter som kan inngå i beregningsgrunnlaget for tilskudd.

Samtidig viste det seg at driftsutgiftene ved Hovlitunet ble vesentlig høyere enn det som tidligere var lagt til grunn. Helårsvirkningen av de høyere driftsutgiftene ble anslått til 9 millioner kroner.

Bærekraftige tjenester fase 2 tok for seg tilrettelagte tjenester. Rapport med anbefalinger forelå senhøsten 2021. For å ha en oppdatert oversikt over tjenestemottakernes behov ble det besluttet en evaluering av alle vedtak før øvrige tiltak ble iverksatt. Gitt rett til lovpålagte tjenester vil tjenestemottakernes behov være utslagsgivende for dimensjonering og organisering av tjenestene.

Etter evaluering av vedtak og gjennomgang av tjenesten er det en overtallighet i disse avdelingene. Budsjettene blir justert etter faktisk situasjon. Det innebærer en reduksjon på ca. 20 årsverk.

Rapporten med anbefalinger for fase 3 ble levert til påske. Fase 3 skal gi en beskrivelse av hvordan kommunalområdet kan driftes innenfor de økonomiske rammene for budsjett- og økonomiplanperioden 2022-2025. Perspektivet skal være til 2040. Rapporten gir en overordnet oversikt over fremtidige prioriteringer og dreining av tjenestene i kommunalområdet mestring og velferd, mens de konkrete innsparingsforslagene for avdelingene ligger i budsjettet.

3.5 Lokalsamfunn

3.5.1 Generelt om kommunalområdet

Kommunalområdet er ansvarlig for å gi tjenester innenfor områdene bolig, eiendomsforvaltning, brann og redning, husholdningsavfall, klima og energi, kommunal vannforsyning og avløp, kultur/barne- og ungdomstiltak, landbruk, plan, byggesak og miljø og samferdsel.

Kommunalområdet Lokalsamfunn består av avdelingene:

- Kultur, idrett og fritid
- Renhold
- Arealforvaltning
- Brann og redning
- Teknisk drift og Bygg/vedlikehold.

Brann og redning er skilt ut som en egen avdeling fra og med 1.1.2023. Ansvarsområdet var tidligere en del av Teknisk drift og Bygg/vedlikehold.

3.5.2 Økonomisk status og nøkkeltall

Nøkkeltall	2022	2021	2020	Kommentar
Antall årsverk	56,8*	56,1	56,9	Årsverk per 3. oktober 2022
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2023	2022	2021	
Medarbeidertilfredshet	>4,3	-	4,3	Henviser til kap. 4.7.2 for utfyllende informasjon.
Nærvær (i %)	95,0	89,6	92,2	*per 2. tertial 2022
Økonomisk resultat (i %)	100	113,4	93,0	*per 2. tertial 2022 basert på årsprognose merforbruk på 4,6 mill

* Viser en midlertidig økning grunnet overlapp i to stillinger.

Antall årsverk i kommunalområdet reduseres gradvis, som en følge av at budsjetttrammene reduseres. Det er en målsetting at dette skjer ved naturlig avgang, og at man unngår å ansette nye ved å fordele arbeidsoppgaver enten i avdelingen eller på tvers av avdelinger/kommunalområder.

Medarbeiderundersøkelse ble gjennomført i 2021, ga et resultat på 4,3 for kommunalområdet lokalsamfunn. Skalaen i undersøkelsen er fra 1 til 5. Dette er på samme nivå som forrige gang og tilsvarende som målsetningen. Kommunalområdet gjør det bedre eller likt med snittet i kommunen og landet på de fleste indikatorene som undersøkelsen måler. Se kap. 4.7.2 for detaljert gjennomgang av medarbeiderundersøkelsen. Ny medarbeiderundersøkelse er planlagt gjennomført i 2023.

Målsettingen er å være på tilsvarende nivå eller høyere for kommunalområdet lokalsamfunn.

Målsettingen er et jobbnærvær på 95 % i 2023. Jobbnærværet var historisk lavt i kommunalområdet i 2022. Dette skyldes pandemien i starten av året og flere langtidssykemeldte enn normalt. Det er et viktig satsningsområde å få jobbnærværet nærmere 95 % igjen i 2023.

De økonomiske driftsrammene blir gradvis strammere. Kommunalområdet gikk med et mindreforbruk i 2021, men årsprognosen per 2. tertial 2022 indikerer et merforbruk i 2022. Dette skyldes i all hovedsak en prisstigning som er langt høyere enn budsjettet, spesielt for strøm og byggevarer. Høye strømutfgifter vil være en betydelig økonomisk utfordring for kommunalområdet i årene som kommer.

BOLIGER

De økonomiske KOSTRA-Indikatorer	Søndre Land 2020	Søndre Land 2021	Gruppe 4 2021	Landet uten Oslo 2021	Innlandet 2021
Kommunalt disponerte boliger per 1000 innbyggere (antall)	35	44	25	20	25
Lønnsutgifter per eid kommunal bolig (kr)	10 448	13 136	10 385	10 840	12 893
Brutto investeringsutgifter til boligformål per innbygger i kroner (kr)	15 582	4 743	1 072	1 089	516
Andel kommunale boliger som er tilgjengelige for rullestolbrukere (prosent)	70	76	65	55	61
Andel nye søkere som har fått avslag på kommunal bolig (prosent)	4	8	20	26	22
Antall boliger godkjent av kommunen for finansiering med startlån, per 1000 innbyggere (antall)	1,4	1,6	1,4	1,4	1,9
Antall husstander tilkjent statlig bostøtte fra Husbanken per 1000 innbyggere (antall)	12,4	11,9	11	14,8	15,6

Kommunen har flere kommunalt disponerte boliger enn de fleste sammenlignbare kommuner grunnet ansvarsreformen. Økningen skyldes bygging av Hovlitunet. Det er god andel kommunale boliger som er tilgjengelig for rullestolbrukere. Videre er andel nye søkere som har fått avslag på kommunal bolig gått opp i 2021. Andelen er likevel betydelig lavere enn i de andre sammenlignbare gruppene. Brutto investeringsutgifter til boligformål per innbygger gikk betydelig ned i 2021 siden man er ferdig med å bygge Hovlitunet.

EIENDOMSFORVALTNING

KOSTRA-Indikatorer	Søndre Land 2020	Søndre Land 2021	Gruppe 4 2021	Landet uten Oslo 2021	Innlandet 2021
Netto driftsutgifter til eiendomsforvaltning i prosent av samlede driftsutgifter (prosent)	8,2	8,4	9,1	9,5	9,6
Netto driftsutgifter til forvaltning av eiendom per innbygger (kr)	153	484	363	357	478
Areal på formålsbygg per innbygger (m2)	5,04	5,12	6,69	5,19	5,65
Utgifter til vedlikehold per kvadratmeter (kr)	107	102	96	109	74
Utgifter til driftsaktiviteter per kvadratmeter (kr)	680	702	621	636	639
Herav utgifter til renhold (kr)	250	234	179	172	186
Herav energikostnader per kvadratmeter (kr)	100	137	151	143	161

Forvaltning av kommunale bygninger og boliger varierer fra kommune til kommune, så sammenligning med andre kan være misvisende. Bl.a. har flere kommuner valgt å la en kommunal stiftelse eller foretak eie rådhus, og i mange kommuner er boliger eid av en boligstiftelse. Det betyr at areal og kostnader for disse ikke nødvendigvis inngår i Kostra-tallene. Hovlitunet ble tatt i bruk juni 2021 og forklarer noe av endringene i indikatorene fra 2020 til 2021.

BRANN OG ULYKKESVERN

KOSTRA-Indikatorer	Søndre Land 2020	Søndre Land 2021	Gruppe 4 2021	Landet uten Oslo 2021	Innlandet 2021
Netto driftsutgifter til forebygging brann og andre ulykker pr. innbygger, konsern (kr)	179	135	106	79	61
Netto driftsutgifter til beredskap brann og andre ulykker pr. innbygger, konsern (kr)	1 339	1 177	1 167	907	962
Årsverk i brann- og ulykkesvern per 1000 innbyggere (årsverk)	0,48	0,43	-	0,26	0,37
Antall bygningsbranner (antall)	7	6	124	2 839	262

Søndre Land kommune har høyere netto driftsutgifter enn andre kommuner til forebygging og beredskap brann og andre ulykker per innbygger, men utgiftene går ned i 2021 sammenlignet med 2020. Det har vært generasjonsskifte i brannvesenet som medfører høyere kostnader til utdanning av nye mannskaper. Videre går antall innbyggere ned, noe som også gir høyere kostnader per innbygger. Likevel gir kostnadsbildet et grunnlag for å gjøre en nærmere vurdering av eventuelle innsparingsmuligheter.

HUSHOLDNINGSAVFALL

KOSTRA-Indikatorer	Søndre Land 2020	Søndre Land 2021	Gruppe 4 2021	Landet uten Oslo 2021	Innlandet 2021
Årsgebyr for avfallstjenesten - ekskl. mva. (gjelder rapporteringsåret+1) (kr)	2 077	2 123	2 872	3 140	2 671
Selvkostgrad (prosent)	100	100	100	99	99
Andel levert til materialgjenvinning inkl. biologisk behandling (prosent)	54,7	60,4	38,6	43,6	49,5

Årsgebyr for avfallstjenesten er lavere enn snittet i Innlandet og landet, samt høy andel levert til materialgjenvinning i Søndre Land. Selvkostgraden er tilnærmet 100 %.

KOMMUNAL VANNFORSYNING

KOSTRA-Indikatorer	Søndre Land 2020	Søndre Land 2021	Gruppe 4 2021	Landet uten Oslo 2021	Innlandet 2021
Selvkostgrad (prosent) (før bruk av fond)	100	100	97	99	99
Årsgebyr for vannforsyning - ekskl. mva. (gjelder rapporteringsåret+1) (kr)	7 697	7 930	4 932	4 033	4 636
Andel fornyet kommunalt ledningsnett, gjennomsnitt for siste tre år (prosent)	0,75	0,00	-	0,67	0,50
E.coli: Andel innbyggere tilknyttet kommunalt vannverk med tilfredsstillende prøveresultater (prosent)	96,1	81,3	-	99,1	97,5
Andel av total kommunal vannleveranse til lekkasje (prosent)	42,0	42,3	-	30,3	33,1

Selvkostregnskapet viser at man har en økning i inndekningen fra ca 80 % i 2017, 90 % i 2018 til 92 % i 2019 og til 100 % i 2020 og 2021. Målsetningen er ha en selvkostgrad på 100 %. Videre er årsgebyret for vannforsyning høyere enn i andre kommuner. Den store nedgangen i andel innbyggere tilknyttet kommunalt vannverk med tilfredsstillende prøveresultater skyldes en hendelse med kokepåbud i området Fall/Halmrast og en i området Grimebakken. Kommunen ligger høyere enn andre kommuner når det gjelder andel av total kommunal vannleveranse som går til lekkasje. Vi har vannmålere som beregner eksakt lekkasje. Mange andre kommuner har ikke vannmålere installert hos sine abonnenter, og da benyttes forbrukstall fra Norsk Vann. De stipulerer med et snittforbruk pr boenhet på 140 m³ pr år. Snitt for Søndre Land er 99 m³ pr år. Med et for høyt beregnet forbruk, vil også lekkasjeprosent bli litt lavere enn hva den faktisk er. Det er positivt at andel av total kommunal vannleveranse som går til lekkasje har gått ned siden 2015, da var andelen 62,6 %.

KOMMUNALT AVLØP

KOSTRA-Indikatorer	Søndre Land 2020	Søndre Land 2021	Gruppe 4 2021	Landet uten Oslo 2021	Innlandet 2021
Selvkostgrad (prosent) (før bruk av fond)	100	100	99	98	97
Årsgebyr for avløpstjenesten – ekskl. mva. (gjelder rapporteringsåret+1) (kr)	7 752	8 086	5 452	4 435	5 575
Andel fornyet kommunalt spillvannsnett, gjennomsnitt for siste tre år (prosent)	0,26	0,50	-	0,63	0,43
Andel innbyggere tilknyttet anlegg der renskrav er oppfylt (prosent)	66,0	69,9	-	55,9	41,2

Selvkostgraden viser en positiv utvikling og har vært på 100 % de to siste årene. Videre er årsgebyret for avløpstjenesten høyere enn i andre kommuner. Andel fornyet ledningsnett har gått opp, og er i 2021 høyere enn snittet i Innlandet. Andel innbyggere tilknyttet anlegg der renskrav er oppfylt, er høyt sammenlignet med andre kommuner.

KULTUR/BARNE- OG UNGDOMSTILTAK

KOSTRA-Indikatorer	Søndre Land 2020	Søndre Land 2021	Gruppe 4 2021	Landet uten Oslo 2021	Innlandet 2021
Netto driftsutgifter til kultursektoren per innbygger (kr)	2 134	2 069	2 516	2 684	1 618
Netto driftsutgifter til idrett i prosent av kommunens totale netto driftsutgifter (prosent)	0,5	0,6	1,0	1,4	1,2

KOSTRA-Indikatorer	Søndre Land 2020	Søndre Land 2021	Gruppe 4 2021	Landet uten Oslo 2021	Innlandet 2021
Netto driftsutgifter til barn og unge i prosent av kommunens totale netto driftsutgifter (prosent)	0,6	0,8	0,8	0,8	0,8
Besøk i folkebibliotek per innbygger (antall)	1,5	1,6	3,9	3,2	3,4
Besøk per kinoforestilling (antall)	14,5	26,7	16,0	16,6	16,1
Barn 6-15 år i kommunens kulturskole (prosent)	24,3	22,5	19,4	13,3	15,4

Netto driftsutgifter til kultursektoren viser en liten nedgang, og godt under andre kommuner. Videre viser netto driftsutgifter til idrett og til barn og unge, målt i prosent av kommunens totale netto driftsutgifter, stabil utvikling, men godt under andre kommuner. Andel barn som deltar i kulturskolen har en liten nedgang, men den er betydelig høyere enn i andre kommuner. Besøkstallene på kinoen og folkebibliotek går opp, men disse besøkstallene er sannsynligvis påvirket av pandemien i 2020 og 2021.

KLIMA OG ENERGI

KOSTRA-Indikatorer	Søndre Land 2020	Søndre Land 2021	Gruppe 4 2021	Landet uten Oslo 2021	Innlandet 2021
Energiutgifter per m2 (fylkes) kommunalt eide bygg (kr)	100	137	151	143	161
Energibruk per m2 eid areal, formålsbygg (kWh)	151	147	160	146	150
Andel fornybar forbruk av totalt forbruk i (fylkes)kommunens eiendomsforvaltning, egne bygg (prosent)	97	99	97	96	96

Søndre Land kommune er på omtrent samme nivå som sammenlignbare grupper i 2021 både med hensyn til energiutgifter og energibruk. Energiutgiftene per m² stiger fra 2020 til 2021 grunnet sterk prisstigning på energi.

LANDBRUK

Nøkkeltall	2021	2020	2019	2018	Kommentar
Landbrukseiendommer (antall)	570	571	574	569	
Jordbruksbedrifter (antall)	110	111	108	110	
Jordbruksareal i drift (dekar)	23 245	23 985	23 916	24 064	
Produktivt skogareal (dekar)	537 401	537 358	537 358	537 425	

KOSTRA-Indikatorer	Søndre Land 2020	Søndre Land 2021	Gruppe 4 2021	Landet uten Oslo 2021	Innlandet 2021
Netto driftsutgifter til landbruksforvaltning og landbruksbasert næringsutvikling i prosent av totale netto driftsutgifter (prosent)	0,3	0,4	0,5	0,2	0,4
Dyrka og dyrkbar jord omdisponert til andre formål enn landbruk (dekar)	0,0	0,0	374,0	7 491,3	2 166,4
Godkjent nydyrka areal (dekar)	27	0,0	2 264	18 084	6 333
Søknader i alt etter jord- og konsesjonslov (antall)	13	15	837	7 919	1 478

Netto driftsutgifter til landbruksforvaltning og landbruksbasert næringsutvikling i prosent av totale netto driftsutgifter er stabilt og ca. på snittet av andre kommuner.

PLAN, BYGGESAK OG MILJØ

Nøkkeltall	2021	2020	2019	2018	Kommentar
Reguleringsplaner vedtatt i alt (antall)	0	1	4	1	
Byggesøknader i alt behandlet (antall)	119	99	81	83	
Behandlede byggesøknader med 3 ukers frist (antall)	89	22	25	41	

KOSTRA-Indikatorer	Søndre Land 2020	Søndre Land 2021	Gruppe 4 2021	Landet uten Oslo 2021	Innlandet 2021
Selvkostgrad i byggesaker (prosent)	54	74	84	81	85
Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for byggesaker med 3 ukers frist (dager)	13	15	14	19	17
Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for byggesaker med 12 ukers frist (dager)	21	37	31	42	35
Andel av reguleringsplanene som ble møtt med innsigelser (prosent)	100	0	20	370	52
Andel av innvilgete byggesøknader som skjer gjennom vedtak om dispensasjon fra plan (prosent)	18	22,7	16,3	20,4	13,6

Selvkostgraden viser en betydelig økning, men fortsatt lav inndekning, og lavere inndekning enn i andre kommuner. Saksbehandlingstid for byggesaker viser en økning fra 2020 til 2021. Saksbehandlingstiden er omtrent som i andre kommuner. Antall byggesøknader økt mye fra 2020 til 2021, sannsynligvis som en effekt av koronapandemien.

SAMFERDSEL

KOSTRA-Indikatorer	Søndre Land 2020	Søndre Land 2021	Gruppe 4 2021	Landet uten Oslo 2021	Innlandet 2021
Netto driftsutgifter til kommunale veier og gater per innbygger (kr)	1 377	899	1 729	1 366	1 247
Netto driftsutgifter til kommunale veier og gater per km (kr)	182 905	124 425	99 717	166 720	119 204
Brutto investeringsutgifter til kommunale veier og gater per innbygger (kr)	2 446	698	976	1 202	1 093
Andel km tilrettelagt for syklende som kommunen har ansvaret for av alle kommunale veier (prosent)	11,9	12,5	10,6	15,0	18,1
Andel kommunale veier og gater med belysning av alle kommunale veier og gater (prosent)	83,3	87,5	39,8	61,8	48,0

KOSTRA-Indikatorer	Søndre Land 2020	Søndre Land 2021	Gruppe 4 2021	Landet uten Oslo 2021	Innlandet 2021
Andel kommunale veier og gater uten fast dekke av alle kommunale veier og gater (prosent)	45,2	40,0	45,2	26,9	47,9

Netto driftsutgifter til kommunale veier og gater per innbygger (kr) og per km viser en nedgang fra 2020 til 2021. Det ble utført grusing og grøfterens av kommunale veger i 2020, som bidrar til å forklare denne nedgangen. Brutto investeringene gikk betydelig ned i 2021, men nivået var nok spesielt høyt i 2020.

3.5.3 Økonomiplan 2023 – 2026 og budsjett 2023

	2023	2024	2025	2026
Utgangspunktet er oppr 2022-ramme	34 400 000	34 400 000	34 400 000	34 400 000
Lønns- og prisjustering	2 400 000	2 400 000	2 400 000	2 400 000
Kartlegging behov	10 400 000	10 400 000	10 400 000	10 400 000
Effekt ENØK-tiltak		-1 000 000	- 2 000 000	-2 000 000
Omstillingsbehov	-2 900 000	-3 100 000	-2 900 000	-2 500 000
Tilskudd lag og foreninger*	100 000			
Budsjettreserve*	- 2 000 000			
Nettoramme økonomiplan 2023-2026	42 400 000	43 100 000	42 300 000	42 700 000

* Tabellen er endret i samsvar med vedtatt tilleggsdokument til rådmannens forslag til handlings- og økonomiplan 2023-2026.

Lønns- og prisjustering

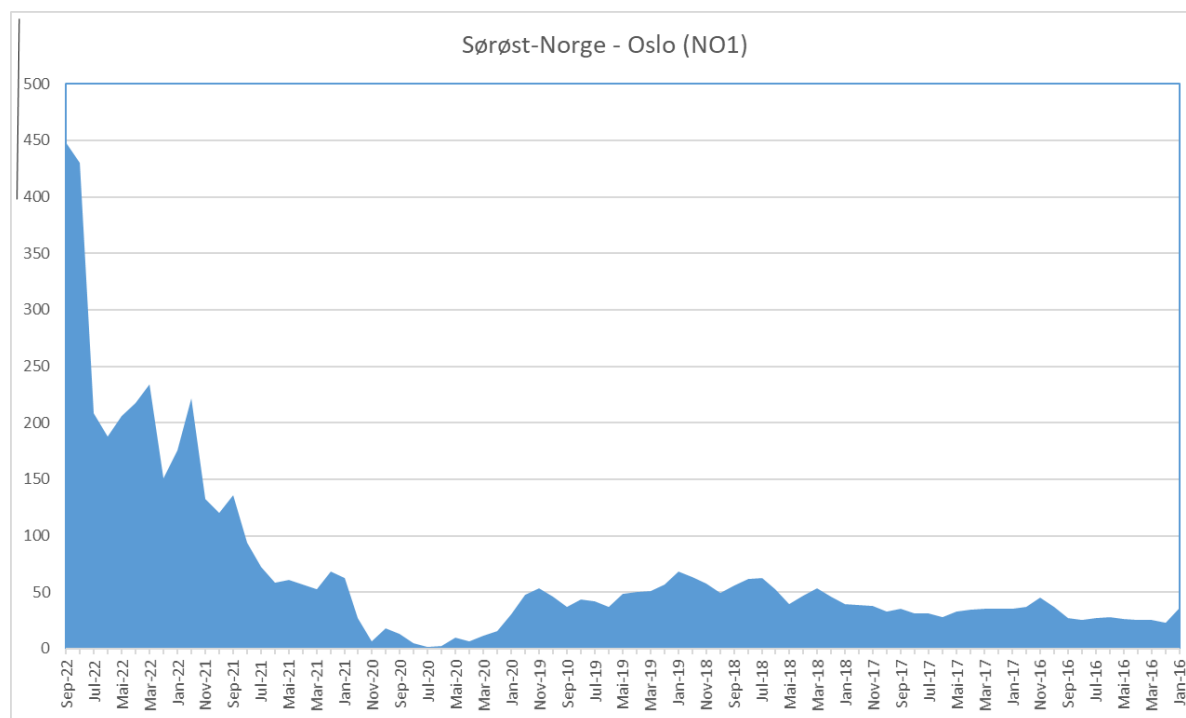
Lønns- og prisjustering er basert på KS sitt anslag med en deflator på 5,3 %, bestående av lønnsvekst på 3,8 % og prisvekst på 7,5 %. Det er ikke kompensert for at prisøkningen på mange av innsatsfaktorene innen spesielt teknisk drift og bygg/vedlikehold har hatt en betydelig større økning. Kommunen er heller ikke i forslag til statsbudsjett kompensert for de økte strømutfiftene.

Kartlegging av behov

I september ble det foretatt en gjennomgang av driftsrammene og kartlegging av behovene i alle kommunalområdene. For kommunalområdet Lokalsamfunn ble det synliggjort et behov for økning av driftsrammene med ca 10,4 mill i 2023. De viktigste behovene er økte strømutfifter, plankapasitet og

vedlikehold av uteområder. Med motsatt fortegn er det lagt til grunn leieinntekter på Hovli (tidligere eldresenteret i 2023), inntektene for konsesjonskraft er forutsatt 0,5 mill høyere enn i 2022, samt at det er lagt til grunn en reduksjon 1,5 årsverk i driftsbudsjettet. Disse behovene er nærmere beskrevet nedenfor.

Strømprisene i Sørøst- Norge har økt betydelig siden november 2020, se nedenfor. Heldigvis har kommunen en sikringspris på ca 75 % av forventet strømforbruk i 2023, men sikringsprisen er noe høyere enn i 2022. Resten av strømforbruket må kjøpes i spotmarkedet. Kommunalområdet blir belastet for strømutgiftene til kommunen, inkludert selvkostområdene. Kommunens strømlleverandør Ishavskraft har gitt en prognose som tilser en strømutgift inkl. nettleie på ca 20 mill i 2023, men de har understreket av prognosen er usikker. Dette er ca 10 mill høyere enn strømbudsjettet for 2022. Kommunen har også, som eneste kommune i Gjøvikregionen inngått en sikringspris i 2024 på 50 % av forventet strømforbruk.

På den annen side nyter kommunalområdet godt av økte strømpriser knyttet til salg av konsesjonskraft, men denne inntektsøkningen er liten sammenlignet med økningen på utgiftssiden. Det er lagt til grunn 2 mill kroner i salg av konsesjonskraft i 2023, noe som er 0,5 mill høyere enn gjeldende budsjett for 2022.

Videre er det innarbeidet et behov for økt plankapasitet knyttet til reguleringsplaner tilsvarende ca 0,5 mill. Alternativet ville være å foreta en strengere prioritering av hvilke planer som skal gjennomføres innenfor eksisterende kapasitet.

Kommunen har med Hovlitunet fått betydelig større uteområder som trenger vedlikehold og pleie. Det ble derfor innarbeidet et behov for økt kapasitet tilsvarende ca 0,7 mill. Alternativt kjøpe tjenester tilsvarende samme beløp.

Omstillingsmål og effekt av ENØK-tiltak

Kommunalområdet sitt omstillingsmål, inkludert effekt av ENØK-tiltak er på i underkant av 3 mill i 2023 og økende i 2024 og 2025.

Arbeidet med energieffektivisering for å redusere strømforbruket må forsterkes ytterligere. Strømbesparende prosjekter er prioritert i investeringsplanen for 2023 og resten av planperiodene. I tillegg er det viktig å være bevisst på temperatur i rom og at lys ikke står på unødvendig. Det innebærer en forventning om at man justerer ned varmen på kontorer, møterom, klasserom, haller osv. Oppvarming av vann krever mye energi. Svømmebassenget på skolen åpnet etter høstferien. Det kan bli aktuelt å redusere perioden det er varmt vann i bassenget og/eller redusere antall grader på vannet.

Innenfor selvkostområdet er det lagt til grunn at brukerbetalinger skal tilsvare de totale kostnadene som er nødvendig for å produsere en tjeneste eller et produkt, som for eksempel vann og avløp. Det innebærer at noe av de forventede økte strømutgiftene blir finansiert gjennom økte gebyrer. For nærmere beskrivelse se vedlegg 1 – Kommunale satser og egenbetalinger

Omfanget av eksisterende eiendomsmasse og kommunale veger vurderes kontinuerlig. Det selges et par kommunale boliger i 2022, samt at én bolig er planlagt sanert i 2023. I tillegg pågår det en vurdering av tjenestestrukturen innen Mestring og velferd som kan innebære ytterligere reduksjon i den kommunale boligmassen i 2023 og i planperioden. Dette er et prioritert satsningsområde, siden reduserte budsjetttrammer vil utfordre vår evne til å utføre tilstrekkelig vedlikehold.

Kommunalområdet er ansvarlig for å følge opp investeringsprosjektene i kommunen. I 2023 er det planlagt et lavere investeringsnivå enn tidligere år. Det prioriteres investeringer i energieffektivisering og flomsikring Hov. Vedrørende flomsikring Hov er det søkt om tilskudd fra NVE. NVE gir inntil 80 % i tilskudd til flomsikring. Flomsikringstiltakene legges ikke ut på anbud før kommunen har fått tilbakemelding på søknaden til NVE. Det innebærer at gjennomføring av flomsikring Hov fremmes som en egen politisk sak, når tilbakemelding fra NVE foreligger.

Budsjetttrammene for kommunalområdet blir særdeles krevende i 2023 og videre i planperioden, men oppnåelig. For å innfri budsjettreduksjonen må kommunalområdet redusere bemanningen og sikre at selvkostområdene i størst mulig grad har en selvkostgrad på 100 %. Det er en målsetning om å klare reduksjonen i driftsrammene ved naturlig avgang og målrettet arbeid med ENØK-tiltak. Det medfører behov for å vurdere tjenestenivået, som f. eks renholdsfrekvens enkelte steder, og vurdere om det er enkelte oppgaver som det er mulig å slutte med uten vesentlige ulemper for våre innbyggere eller interne kunder i organisasjonen. Det understrekes at prognosen for forventede strømutgifter i 2023 er usikre og vil ha stor påvirkning på det økonomiske resultatet for 2023.

Det pågår vurderinger om kommunalområdet skal ta over støttekontaktordningen og renhold i omsorgsboligene på Hovlitunet. Dersom dette blir en realitet fremmes det som en budsjettjustering mellom kommunalområdet Lokalsamfunn og Mestring og velferd i 2023.

3.6. Stab og utvikling

3.6.1 Generelt om enheten

Utviklingsenheten ivaretar følgende funksjoner:

- Næringsutvikling og bolyst,
- Digitalisering og støtte til intern systemutvikling knyttet til IKT,
- Intern og ekstern kommunikasjon (blant annet hjemmeside, intranettet og sosiale medier),
- Samfunnsplanlegging og stedsutvikling,
- Utviklings- og innovasjonsprosesser.

Stab og støtte omfatter funksjonene HR/lønn, økonomi, IKT, post/arkiv, servicetorg og politisk sekretariat.

3.6.2 Økonomisk status og nøkkeltall

UTVIKLINGSENHETEN

Nøkkeltall for utviklingsenheten	2022	2021	2020	Kommentar
Antall årsverk	5,3	5,4	4,4	
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2023	2022	2021	
Medarbeidertilfredshet	>4,3	-	3,8	Henviser til kap. 4.7.2 for utfyllende informasjon.
Nærvær (i %)	95,0 %	81,9 %*	95,9 %	* Etter 2. kv 2022
Økonomisk resultat (i %)	100*		116 %	*per 2. tertial basert på årsprognose merforbruk 0,7 mill. kr.

STAB OG STØTTE

Nøkkeltall for stab og støtte	2022	2021	2020	Kommentar
Antall årsverk	13,8 2,4	16,8	17,2	Stab og støtte Hovedtillitsvalgt/ verneombud Lærlinger ca. 15
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2023	2022	2021	
Medarbeidertilfredshet	>4,3	-	4,0	Henviser til kap. 4.7.2 for utfyllende informasjon.
Nærvær (i %)	95	90,2*	92,8	* per 2. tertial 2022
Økonomisk resultat (i %)	100	105,7*	98,4	* per 2. tertial 2022 basert på årsprognose merforbruk 1,5 mill. kr.

Antall årsverk i Stab og støtte reduseres gradvis, som en følge av at budsjetttrammene reduseres. Det er en målsetting at dette skjer ved naturlig avgang. Reduksjonen i antall årsverk de siste årene har gjort at en del oppgaver er fordelt på en måte som har vist seg uhensiktsmessig, og som går utover nødvendig bistand til resten av organisasjonen. Det er igangsatt et arbeid med gjennomgang av Stab og støtte og Utviklingsheten for å se på organisering og oppgavefordeling. Arbeidet forventes avsluttet innen årsskiftet 2022/2023.

Målsettingen er et jobbnærvær på 95 % i 2023, frem til nå i 2022 er nærværet en del lavere. Det skyldes i alt vesentlig langtidsfravær.

KOSTRA-Indikatorer	Søndre Land 2020	Søndre Land 2021	Gruppe 4 2021	Landet uten Oslo 2021	Innlandet 2021
Administrasjon - lønnsutgifter fratrukket sykelønnsrefusjon (kr per innbygger)	3 016	3 410	3 911	2 877	3 111
Administrasjon - lønnsutgifter fratrukket sykelønnsrefusjon (andel av totale utgifter - prosent)	4,5	5,1	6,0	5,4	5,2
Administrasjon - netto driftsutgifter (kr per innbygger)	4 710	5 168	5 630	3 991	3 992
Administrasjon - netto driftsutgifter (andel av totale utgifter – prosent)	5,9	6,4	7,5	6,1	5,9

I kroner per innbygger har Søndre Land kommune relativt høye utgifter til administrasjon. Dette er også dokumentert i Telemarksforskings rapport fra forprosjektet til *Søndre Land i møte med framtida*. At utgiftene økte så vidt mye fra 2020 til 2021, skyldes blant annet at vakante stillinger ble besatt, økt satsing på læring og økte IKT-utgifter. I 2022 er antall ansatte i Stab og støtte redusert. Det vil ventelig påvirke tallene ved neste KOSTRA-rapportering. På den annen side er utgiftene på en del andre områder, blant annet til IKT-sikkerhet, fortsatt stigende. Dette er i stor grad utgifter som nominelt er like store i alle kommuner, men som slår mer ut i relativt små kommuner når de beregnes per innbygger eller som andel av totale utgifter.

Det er også verdt å legge merke til at Søndre Land kommune har lavere utgifter enn kommunegruppa i KOSTRA. Kommunegruppe 4 omfatter kommuner med 2 000 til 9 999 innbyggere, middels bundne kostnader og lave frie disponible inntekter per innbygger. Bildet nyanseres ytterligere dersom en ser på andel av totale utgifter. Siden ansvarsreformen i 1991, har Søndre Land kommunes samlede driftsutgifter (særlig lønnsutgifter) ligget høyt sammenlignet med andre kommuner. Utgiftene til administrasjon og politisk styring i kommunene vil som regel samvariere med det totale utgiftsnivået.

3.6.3 Økonomiplan 2023 – 2026 og budsjett 2023

	2023	2024	2025	2026
Utgangspunktet er oppr 2022-ramme	32 400 000	32 400 000	32 400 000	32 400 000
Lønns- og prisjustering	1 800 000	1 800 000	1 800 000	1 800 000
Ny rådgiverstilling forebygging og inkludering	1 100 000	1 100 000	1 100 000	1 100 000
Tilskudd til kirkene*	- 5 000 000	-5 000 000	-5 000 000	-5 000 000
Digitaliseringseffekt	-150 000	- 300 000	-300 000	-300 000
Omstillingsbehov	- 550 000	- 850 000	- 750 000	- 350 000
Nettoramme økonomiplan 2023-2026	29 600 000	29 300 000	29 400 000	29 800 000

Som nevnt pågår en gjennomgang av arbeidsfordeling og organisering av Stab og støtte og Utviklingsenheten. Budsjettallene gjelder derfor begge enheter samlet. Med den betydelige nedbemanningen som har vært i Stab og støtte det siste året, og en krevende økonomi i Utviklingsenheten, er omstillingsmålet utfordrende. Det vil blant annet være nødvendig på nytt å vurdere Søndre Land kommunes bidrag inn i regionale satsinger, og om deler av kommunens utviklingsarbeid kan finansieres gjennom eksterne bidrag/tilskudd.

Den tverrsektorielle satsingen på tidlig innsats og forebygging må styrkes. At ressursen er plassert sentralt, og ikke underlagt et kommunalområde, er for å tydeliggjøre at tidlig innsats gjelder alle

sektorer. Det vises i den sammenheng at det flere steder i forslaget er lagt inn til dels betydelige forventninger om innsparinger utover økonomiplanperioden som effekt av tidlig innsats.

Overføringen til Søndre Land kirkelige fellesråd har så langt vært belastet Stab og støtte. Det framstår som mer naturlig at dette overføres til fellesområdet.

3.7. Rådmannsgruppa

3.7.1 Generelt om Rådmannsgruppa

Rådmannsgruppa består av rådmannen og fire kommunalsjefer.

3.7.2 Økonomisk status og nøkkeltall

Nøkkeltall for administrasjonen	2022	2021	2020	Kommentar
Antall årsverk	5	5	5	
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2023	2022	2021	
Medarbeidertilfredshet	>4,3	-	-	Henviser til kap. 4.7.2 for utfyllende informasjon.
Nærvær (i %)	100	98,7*	100	* per 2. tertial 2022
Økonomisk resultat (i %)	100	100*	91,7	* per 2. tertial 2022

Budsjettet for rådmannsgruppa er redusert de senere årene. Det innebærer blant annet at mulighetene for felles lederutviklingstiltak for hele organisasjonen har blitt mindre. I krevende omstillingsarbeid er det viktig at vi har ledere som er oppdatert. Framtidig behov for lederutvikling må derfor løses på alternative måter, sannsynligvis ved mer utstrakt bruk av interne krefter.

3.7.3 Økonomiplan 2023 – 2026 og budsjett 2023

	2023	2024	2025	2026
Utgangspunktet er oppr 2022-ramme	6 700 000	6 700 000	6 700 000	6 700 000
Lønns- og prisjustering	250 000	250 000	250 000	250 000
Digitaliseringseffekt	-50 000	-100 000	-100 000	-100 000
Nettoramme økonomiplan 2023-2026	6 900 000	6 900 000	6 900 000	6 900 000

Som for de øvrige områdene er det lagt inn en forutsetning om at det realiseres gevinst som følge av digitaliseringstiltak.

Budsjettforslaget, slik det nå foreligger, gir lite rom for utgifter utover lønn og en del felleskostnader som belastes rådmannsgruppa.

3.8. Politisk ledelse

3.8.1 Generelt om området

Området omfatter godtgjørelse til ordfører, fast godtgjørelse til varaordfører og formannskapsmedlemmene, ordinær møtegodtgjøring for kommunestyremedlemmene, formannskapsmedlemmene og alle andre medlemmer i politiske komiteer, utvalg og råd mv. Videre omfatter budsjettområdet utgifter til valg, kjøre- og diettgodtgjørelse, refusjon for tapt arbeidsfortjeneste, annonsering av møter i folkevalgte organer, politikernes deltakelse på kurs og konferanser, telefongodtgjøring mv.

3.8.2 Økonomisk status og nøkkeltall

Politisk ledelse hadde et lite mindreforbruk på ca 0,14 mill. kroner i 2021. Basert på 2. tertial 2022 forventes det økonomisk balanse i 2022.

KOSTRA-Indikatorer	Søndre Land 2020	Søndre Land 2021	Gruppe 4 2021	Landet uten Oslo 2021	Innlandet 2021
Politisk styring - lønnsutgifter fratrukket sykelønnsrefusjon (kr per innbygger)	412	457	601	332	457
Politisk styring - lønnsutgifter fratrukket sykelønnsrefusjon (andel av totale utgifter - prosent)	0,6	0,7	0,9	0,6	0,8
Politisk styring - netto driftsutgifter (kr per innbygger)	527	547	740	420	476
Politisk styring - netto driftsutgifter (andel av totale utgifter – prosent)	0,7	0,7	1,0	0,6	0,7

Utgiftene til politisk styring i kommunene samvarierer med det totale utgiftsnivået og er på omtrent tilsvarende nivå som sammenlignbare kommuner.

3.8.3 Økonomiplan 2023 – 2026 og budsjett 2023

	2023	2024	2025	2026
Utgangspunktet er oppr 2022-ramme	4 500 000	4 500 000	4 500 000	4 500 000
Lønns- og prisjustering	300 000	300 000	300 000	300 000
Valg	200 000		100 000	
Nettoramme økonomiplan 2023-2026	5 000 000	4 800 000	4 900 000	4 800 000

Budsjettrammen er korrigerert for at det er valg i 2023. For øvrig er budsjettrammen lønns- og prisjustert.

3.9. Felles

3.9.1 Generelt om området

Fellesområdet består blant annet av pensjonsavregning, avsetning til lønnsoppgjør, kontingenter, betaling for VTA plasser, integreringstilskudd, utgifter til kirkelig fellesråd, og ellers utgifter som ikke naturlig hører hjemme i noe kommunalområde.

3.9.2 Økonomisk status og nøkkeltall

KIRKE

KOSTRA-Indikatorer	Søndre Land 2020	Søndre Land 2021	Gruppe 4 2021	Landet uten Oslo 2021	Innlandet 2021
Brutto driftsutgifter til kirkene pr.innbygger i kroner (kr)	948	987	967	687	685
Medlem og tilhørige i Dnk i prosent av antall innbyggere (prosent)	80,1	78,6	77,7	68,1	76,2
Døpte i prosent av antall fødte (prosent)	96,3	58,3	67,6	53,2	63,7
Konfirmerte i prosent av 15-åringer (prosent)	79,4	62,5	72,2	54,4	60,2
Kirkelige gravferder i prosent av antall døde (prosent)	100	100	94,6	85,9	93,4

Kommunen har høye driftsutgifter til kirker og gravplasser sammenlignet med fylkes- og landsgjennomsnittet. Sammenlignet med kommunegruppe 4, er vi på noenlunde samme nivå.

3.9.3 Økonomiplan 2023 – 2026 og budsjett 2023

	2023	2024	2025	2026
Utgangspunktet er oppr 2022-ramme	7 700 000	7 700 000	7 700 000	7 700 000
Prisjustering	600 000	600 000	600 000	600 000
Justert lønnsreserve	2 000 000	3 500 000	2 000 000	3 500 000
Integreringstilskudd*	-15 400 000	-15 000 000	-15 000 000	-15 000 000
Tilskudd til kirkene**	5 000 000	5 000 000	5 000 000	5 000 000
Budsjettreserve***	2 000 000			
Generell justering	4 300 000	4 300 000	4 300 000	4 300 000
Nettoramme økonomiplan 2023-2026	6 200 000	6 100 000	4 600 000	6 100 000

*Integreringstilskuddet er flyttet fra skole til fellesområdet fra 2023

** Tilskudd til kirkene er flyttet fra stab til fellesområdet fra 2023

*** Tabellen er endret i samsvar med vedtatt tilleggsdokument til rådmannens forslag til handlings- og økonomiplan 2023-2026

Lønnsreserven ligger inne i den opprinnelige 2022-rammen med 6 mill. Det forventes forholdsvis høye oppgjør i de neste årene, og reserven er derfor justert opp til 8 mill til mellomoppgjørene i 2023 og 2025 og 9,5 mill til hovedoppgjørene i 2024 og 2026.

Den generelle budsjettreserven ligger inne med 1 mill i rammen fra 2021 og beholdes uendret. Tilskuddet til kirkene er justert opp med 1% fra 2022-nivået.

Integreringstilskuddet forventes å bli betydelig høyere de neste årene enn de foregående årene spesielt pga flyktningestrømmen fra Ukraina. Utover disse flyktingene, er det lagt til grunn 20 nye kvoteflyktninger hvert år framover. Dette betyr at inntektene fra Integreringstilskuddet forventes å bli anslagsvis 15 mill. i 2023.

Pensjonsavregningen (forskjellen mellom løpende utgiftsført pr måned og total pensjonspremie for året) føres også under fellesområdet, og denne svinger veldig fra år til år pga reguleringspremien, som påvirkes av lønns- og pensjonsoppgjørene. Dette budsjetteres ikke som egen post, men dyre oppgjør vil gi en ekstrautgift også på avregningen.

Det kartlagte behovet har vist at området *Felles* ikke har hatt tilstrekkelige budsjetter til de løpende driftsutgiftene, og rammene er derfor justert i forhold til dette.

4. Handlingsplan 2023-2026

4.1 Innledning

Handlingsplanen viser hvordan de overordnede målene og satsingsområdene i vedtatt kommuneplan (2022 – 2034), og foreliggende forslag til økonomiplan, skal følges opp i kommende fireårsperiode.

Kommuneplanens overordnede målsetting:

Søndre Land skal gjennom bærekraftige løsninger være et attraktivt lokalsamfunn for folk i alle livets faser.

I det følgende presenteres mål, utfordringer og tiltak for hver av kommuneplanens satsingsområder

4.2 Samfunnsutvikling

4.2.1 Mål i kommuneplanens samfunnsdel

Kommunens samfunnsutvikling skal styrke lokalsamfunnets attraktivitet som bosted og arbeidssted.

Det skal legges til rette for økt verdiskapning både innenfor eksisterende og nye næringer. Kommunen har mål om å øke antall innbyggere og antall arbeidsplasser. Satsingen på sentrumsutvikling og grendeutvikling skal videreføres, og det skal jobbes for bedre kommunikasjonsmessig infrastruktur.

4.2.2 Status og hovedutfordringer

Befolkningsutvikling

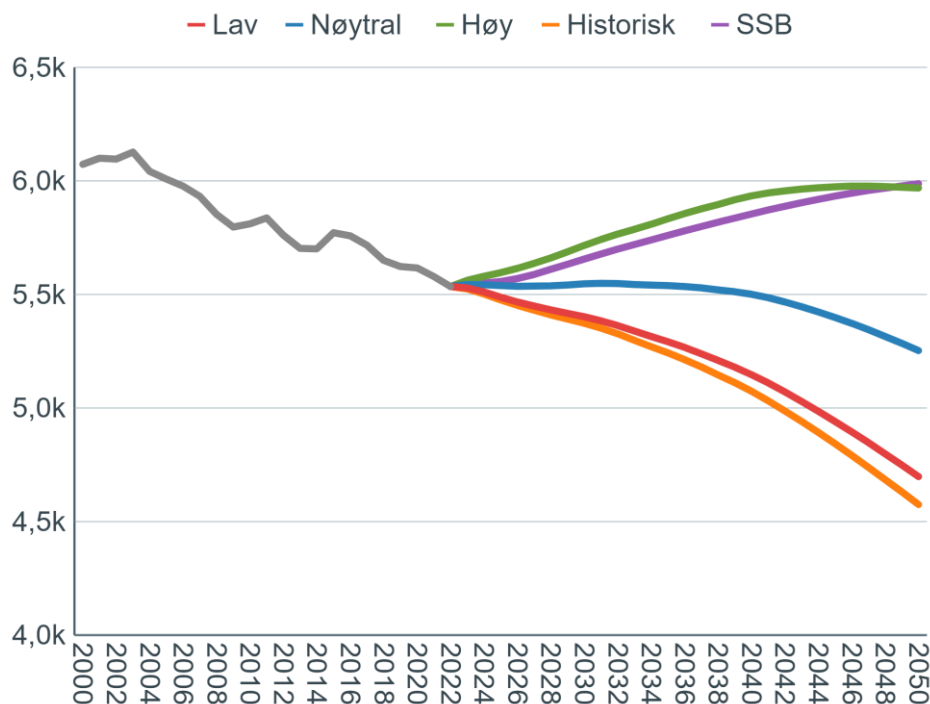
Folketallet ble redusert med 88 innbyggere fra januar 2019 til januar 2022. I 2022 har det vært en liten oppgang som følge av økt netto innflytting.

Følgende tabell gir en detaljert framstilling av den demografiske utviklingen fra 1.1.2019 til utgangen av andre kvartal 2022.

	2019	2020	2021	2022 (endr. til 1. juli)
Folketall 1. januar	5623	5617	5579	5535
Fødte	57	27	36	18
Døde	56	62	52	40
Fødselsoverskudd	1	-35	-16	-22
Innflyttinger	279	297	301	132
Utflyttinger	286	300	328	107
Nettoinnflytting	-7	-3	-27	125
Befolkningsendring	-6	-38	-44	3

Befolkningsutviklingen de senere årene viser at folketallet øker kun i de perioder hvor kommunen har netto innvandring. Den mest sannsynlige utviklingen i årene framover er derfor at folketallet vil fortsette å gå nedover med mindre det blir en høy innvandring.

Figuren nedenfor viser fem ulike scenarier for utviklingen av folketallet i Søndre Land fram til 2050. Fire av scenariene tar utgangspunkt i Telemarksforsknings attraktivitetsmodell og viser hvordan befolkningstallet kan utvikle seg avhengig av lokalsamfunnets attraktivitet. Det femte scenariet, den lille linjen, er SSB sin framskrivning.

Scenariet med nøytral attraktivitet viser en nedgang i folketallet i Søndre Land fra 5 535 innbyggere i 2022 til 5 253 innbyggere i 2050. I scenariet med høy attraktivitet vil folketallet vokse til 5 969 innbyggere i 2050. Framskrivningen fra SSB opererer med en vekst i folketallet på linje med scenariet med høy attraktivitet.

I kommende økonomiplanperiode ser det ut til å bli en nedgang i aldersgruppen 0 – 5 år. Antallet barn i skolealder holder seg ganske stabilt første del av perioden, men vil deretter antagelig gå ned. Antallet innbyggere over 65 år øker, spesielt gjelder det gruppen over 80 år.

Den demografiske utviklingen med nedgang i folketallet og endring i alderssammensetning er en betydelig utfordring for Søndre Land. Færre innbyggere betyr nedgang i kommunens inntekter (statlig rammetilskudd), mangel på kvalifisert arbeidskraft og skjev befolkningssammensetning. Dessuten blir grunnlaget for å drive handelsvirksomhet og privat tjenesteyting mindre.

Endringer i alderssammensetningen gir en forskyving av utgiftsbehovet mellom sektorene. Kommunalområde Mestring og velferd vil få et økt utgiftsbehov som følge av flere pleietrengende

eldre, mens utgiftsbehovet i kommunalområdene Barnehage og Skole går ned etter hvert som antall barnehagebarn og skoleelever blir færre.

Arbeidsmarked og sysselsetting

Attraktive arbeidsplasser er viktig for å trekke til seg flere innbyggere. Arbeidsmarkedet og sysselsettingen er derfor viktig parametere for utviklingen i folketallet.

Etter en økning i antall arbeidsplasser i Søndre Land fram til 2020, var det en liten nedgang i 2021. Helse- og sosialtjenester er næringsgrenen med størst nedgang.

Følgende tabell gir en detaljert oversikt over utviklingen.

Sysselsatte personer etter arbeidssted	2018	2019	2020	2021
01-03 Jordbruk, skogbruk og fiske	113	109	112	108
05-43 Sekundærnæringer	204	216	231	232
45-82 Varehandel, samferdsel, finanstj.	286	290	330	329
84 Off.adm., forsvar, sosialforsikring	70	70	65	95
85 Undervisning	177	188	129	126
86-88 Helse- og sosialtjenester	684	684	717	667
90-99 Personlig tjenesteyting	37	42	39	42
00 Uoppgitt	29	23	26	28
SUM	1600	1622	1649	1627

Sysselsatte per 4. kvartal med arbeidssted Søndre Land etter næring. Kilde SSB statistikkbanken, tabell 13472.

Andelen sysselsatte er lav i Søndre Land sammenlignet med landet som helhet. I Søndre Land er er sysselsettingen i alderen 20 – 66 år ca. 70 %, mens den i landet som helhet ligger på omkring 77 % (Kilde SSB statistikkbanken, tabell 11618).

Folkehelse

Folkehelseinstituttet utarbeider folkehelseprofiler for alle kommuner. Disse folkehelseoversiktene viser at Søndre Land over tid skårer under gjennomsnittet på blant annet følgende indikatorer:

- Andelen innbyggere i aldersgruppen 30 – 39 år med utdanning på videregående eller høyskolenivå.
- Andelen innbyggere i aldersgruppen 0 – 17 år i lavinntektsfamilier
- Andelen innbyggere 20 – 29 år med stønad til livsopphold
- Forventet levealder

4.2.3 Handlingsprogram 2023 - 2026

Boligutvikling

Arbeidet med å utvikle boligområdene Grettejordet og Klinkenbergtoppen videreføres. I 2022 har det vært jobbet med reguleringsplan for begge områdene. Disse planene vil ventelig vedtas første halvår 2023. Arbeidet med flomsikring og håndtering av overvann planlegges gjennomført sommeren 2023.

Næringsutvikling

I kommuneplanens samfunnsdel er det nedfelt et mål om at Søndre Land kommune skal tilrettelegge for industriell virksomhet tilknyttet til grønne skiftet. I 2022 har det pågått et reguleringsplanarbeid på Hasvaldsætra med sikte på kunne tilby næringsareal til denne type virksomhet. Det tas sikte på å vedta reguleringsplanen i løpet av første halvår 2023.

I Kommuneplanens samfunnsdel er det fastsatt en målsetting om å øke verdiskapningen knyttet til reiselivet.

Eiendommen Grimebakken ble i 2022 overtatt av et privat utbyggingsselskap. De jobber for tiden med en reguleringsplan. Det legges opp til behandling av et planforslag med sikte på å utvikle området for fritidsboliger våren 2023.

Stedsutvikling

Overordnet konsept for utvikling av Hov sentrum ble vedtatt av kommunestyret våren 2022. Etter dette har administrasjonen prioritert utvikling av Fladsrudtomta og arbeidet med reguleringsplan for Hovlandsvegen. Arbeidet videreføres i 2023. Forslaget til reguleringsplan for Hovlandsvegen vil etter planen bli lagt fram til sluttbehandling første halvår 2023. Samtidig tas det sikte på å starte prosessen med en områdereguleringsplan for Hov sentrum.

Etterbruk av Valdresbanen

Stortinget vedtok i juni 2021 å frigjøre banelegemet langs Valdresbanen til andre formål. Arbeidet med å vurdere etterbruk er i gang i samarbeid med de andre kommunene og BaneNOR.

Bredbånd

Kommunen har mottatt ca. 8 millioner kroner til bredbåndsutbygging fra fylkeskommunen og Nkom. I tillegg har kommunestyret vedtatt å bevilge inntil 13 millioner kroner til prosjektet. Utbyggingen omfatter områdene: Landåsbygda, Nordre Østbygda, Skjeskroken, Vestsida, Enger, Halmrast, Bergegarda-Svingvoll, Fluberg-Hov, Trevatn og ovenfor Hov. Framdriftsplanen innebærer at alle områdene vil være bygget ut med fiber innen utgangen av 2023.

4.3 Helse og mestring

4.3.1 Mål i kommuneplanens samfunnsdel

Søndre Land sine innbyggere skal oppleve trygghet, tilhørighet og mestring gjennom hele livet.

Det skal satses på helsefremmende og forebyggende arbeid for å oppnå god folkehelse, motvirke utenforskap og redusere risikoen for sykdom og tidlig død. Innbyggerne skal leve selvstendige liv, oppleve mestring i hverdagen og ha tilgang til helhetlige, effektive og virksomme helsetjenester til riktig tid. Kommunen skal sikre bærekraftige helsetjenester som er rustet for framtida.

4.3.2 Status og hovedutfordringer

Kommunalområde Mestring og velferd utgjør en større andel av virksomheten i Søndre Land kommune enn i de fleste andre kommuner av tilsvarende størrelse. Dette skyldes vertskommunerollen etter ansvarsreformen i 1991. Denne delen av virksomheten trappes gradvis ned. Samtidig øker andelen eldre i befolkningen. Å håndtere begge disse utfordringene, til dels på én gang, stiller store krav til omstillingsevne.

I og med Hovlitunet har Søndre Land kommune fått et svært framtidsrettet omsorgssenter. Det ligger fortsatt et potensial i utnyttelsen av Hovlitunet som en ressurs i kommunal tjenesteyting, og som en møteplass og aktivitetsarena for hele kommunen.

“Tidlig innsats i alle aldre” står sentralt i Søndre Land kommune. For å sikre sosial og økonomisk bærekraft er det viktig at tjenestene våre har en innretning som stimulerer til fokus på mestring og livskvalitet.

4.3.3 Handlingsprogram 2023 - 2026

Delmål og satsningsområder, som ligger til grunn i kommuneplanens samfunnsdel:

Delmål	Strategier og satsningsområder
<p>Søndre Land kommune arbeider helsefremmende og forebyggende for å oppnå god folkehelse, motvirke utenforskap og redusere risikoen for sykdom og tidlig død.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Helhetlig fokus på folkehelse i alle planer og all planlegging • Lokalsamfunnet legger til rette for møteplasser og helsefremmende aktiviteter. • Arbeidet med å forhindre utenforskap knyttet til utdanning, arbeid og det digitale samfunn skal videreføres. • Dreie ressursinnsatsen mot helsefremmende og forebyggende arbeid og aktivitet. • Hverdagsmestring er fokus i alle tilbud og tjenester. • Vi jobber etter prinsippet «Tidlig inn i alle aldre». • Bredt lavterskeltilbud og gruppetilbud med fokus på mestring.
<p>Innbyggerne lever selvstendige liv og opplever mestring i hverdagen.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Styrket hverdagsrehabiliteringsteam som kartlegger behov, funksjon og sosialt nettverk, og veileder i hjemmet. • Et aldersvennlig samfunn er forankret og etablert i hele kommunen. • Vi jobber etter prinsippet «Hva er viktig for deg?». • Brukerinvolvering i utforming og evaluering av tilbud. • God og hensiktsmessig innbyggerdialog og lett tilgjengelig informasjon om tilbud og tjenester.

<p>Innbyggerne gis helhetlige, effektive og virksomme helsetjenester til riktig tid.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Tjenesteutvikling baseres på erfart kunnskap, beste og neste praksis. • Helhetlig innsatstrapp. • Strategisk og fleksibel ressursforvaltning. • Riktig kompetanse og ressursutnyttelse. • Bruke ressurser og gi tjenester på tvers av kommunalområder og avdelinger til det beste for innbyggerne. • Vi samarbeider med helseforetaket og de øvrige kommunene i regionen for å gi best mulig tjenester.
<p>Helsetjenestene er bærekraftige og rusta for fremtiden.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Utvikle samspillet mellom kommunale tjenester, pårørende, frivillige, sosiale entreprenører og lokalsamfunnet for øvrig. • Tildeling av tjenester tilpasses den enkeltes mestringsmuligheter. • Digitalisering og velferdsteknologi, • Fokus på innovasjon og optimalisering av daglig drift i tjenestene, • Aktiv deltagelse i helseregionen og helsefellesskapet, • Legge til rette for å rekruttere og beholde ansatte, • Styrke lederkompetansen og innovasjonen, • Redusere sykefraværet.

I 2023 vil utviklingsarbeidet i kommunalområde Mestring og velferd i stor grad handle om oppfølging og videreføring av arbeidet i prosjektet *Bærekraftige tjenester*. Dette er godt samsvarende med føringene i kommuneplanens samfunnsdel, og helt nødvendig for å sikre at kommunen framtidig skal kunne gi gode og tilpassede tjenester innenfor tilgjengelige økonomiske rammer.

Nært beslektet er arbeidet med helhetlig innsatstrapp. Det handler ikke minst om å gi brukerne våre riktige tjenester til riktig tid, med særlig vektlegging av mestringsperspektivet. I dette arbeidet er samarbeidet i helseregionen en styrke.

Satsingen på velferdsteknologi vil fortsatt være prioritert både i 2023 og i resten av økonomiplanperioden.

4.4 Oppvekst og utdanning

4.4.1 Mål i kommuneplanens samfunnsdel

Barn og unge i Søndre Land kommune skal ha en trygg, sunn og utviklende oppvekst som gjør at alle får et godt voksenliv med deltakelse i samfunns- og arbeidsliv.

Barnehagebarn og skoleelever skal oppleve trygghet og mestring i en inkluderende barnehage og skole. Tverrfaglig innsats skal bidra positivt til unges livsmestring og motvirke utenforskap. Det skal

jobbes for høy grad av trivsel og fellesskap i gode og inkluderende læringsmiljøer, med aksept for å leve ut sine drømmer. Alle barn skal oppnå gode lekeferdigheter og skoleelevene våre skal utvikle funksjonelle leseferdigheter.

4.4.2 Status og hovedutfordringer

Fokus på tidlig innsats og styrket tverrfaglig samarbeid er sentrale elementer i satsingene på oppvekstfeltet. Kommunen møter utfordringer med ungt utenforskap og psykisk uhelse, og mange barn og unge innehar svake språk- og leseferdigheter. Befolkningsutviklingen viser i tillegg at det blir færre barn og unge i våre barnehager og skoler.

Kommunens barnehagestruktur gir et godt grunnlag for et kostnadseffektivt og kvalitativt godt barnehagetilbud framover. Vi har skoler og barnehager med fantastiske uteområder, og andelen med fagutdannet personell er høy i alle ledd i oppvekstsektoren. Dette gjelder også helsestasjonen, jordmor og skolehelsetjenesten – som i tillegg er styrket utover lovpålagt bemanningsnorm.

3.4.3 Handlingsprogram 2023 - 2026

Delmål og satsningsområder, som ligger til grunn i kommuneplanens samfunnsdel:

Delmål	Strategier og satsningsområder
Alle barn og unge med familie skal oppleve trygghet og mestring i en inkluderende barnehage og skole slik at de gleder seg til neste dag	<ul style="list-style-type: none"> • Tidlig innsats skal være et grunnleggende prinsipp i helsestasjon, barnehage og skole. • Tilrettelegge arenaer for mestring og meningsfull fritid for alle • Barnehager og skoler bidrar til et godt grunnlag for videre utdanning, arbeid og samfunnsdeltakelse • Sikre gode overganger i barnehage og skole, som gir barn, ungdom med familie en opplevelse av sammenheng og helhet
Den tidlige og tverrfaglige innsatsen bidrar positivt til unges livsmestring og motvirker utenforskap	<ul style="list-style-type: none"> • Bygge et godt «lag» rundt barnet, med fokus på lett tilgjengelig tverrfaglig kompetanse. • Alle barn og unge med foreldre skal oppleve en tilgjengelig og støttende jordmor, helsesykepleier – og skolehelsetjeneste
Høy grad av trivsel og fellesskap i gode og inkluderende læringsmiljøer, med aksept for å leve ut sine drømmer	<ul style="list-style-type: none"> • Inkluderende og tilpasset opplæring i barnehage og skole. • Systematisk arbeid med gode barnehage- og skolemiljø. • Vektlegging av relasjonskompetanse og bruk av Trygghetssirkelen /COS som et grunnleggende utgangspunkt i møte med den enkelte • Bidra til at barn og unge medvirker i beslutninger som gjelder dem selv.

	<ul style="list-style-type: none"> • Videreforedle FYSAK-modellen i grunnskolen
Alle barn skal oppnå gode lekeferdigheter og alle elever skal utvikle funksjonelle leseferdigheter	<ul style="list-style-type: none"> • Læring gjennom lek og variert aktivitet i barnehage og skole. Lekens egenverdi skal sikres • Systematisk språk- og begrepslæring i barnehagene, og en god begynneropplæring i lesing som grunnleggende ferdighet på småskoletrinnet. • Dysleksivennlig undervisning i alle grunnskolens fag gjennom hele grunnskoleløpet.

Konkretisering av ovenstående mål og strategier ved følgende satsinger:

- Implementering av nytt læreplanverk
- Implementering av kommunal plan for trygt og godt barnehage- og skolemiljø
- Videreutvikling av COS i skole og barnehage
- Tidlig innsats og intensiv opplæring: Sikre skolenes plikt til intensiv opplæring for elever på 1.-4. trinn, som står i fare for å bli hengende etter i lesing, skriving og regning. Implementere revidert plan for begynneropplæringen
- Regionale kompetansetiltak:
  - Skole (Dekomp): Inkluderende opplæring, bruk av ressurspersoner i egen organisasjon og organisasjonsutvikling
  - Barnehage (Rekomp): Barnehagebasert utviklingsarbeid med fokus på ledelse
- Kompetanseløftet for spesialundervisning og inkluderende praksis. Nasjonal satsing; «Bygge laget» rundt barnet/eleven. Fokus på inkluderende opplæring.
- Videreutdanning: «Kompetanse for kvalitet». Nasjonal satsing som legger til rette for kompetanseheving for lærere i relevante fag. Stipend og vikarordning.
- Barnevernsreformen: Mer kommunalt ansvar rundt det forebyggende arbeidet og kompetansehevende tiltak innenfor traumesensitivt arbeid, samt foreldreveiledning gitt til ansatte i helsestasjon/skolehelsetjeneste, PPT, barnehage og skole. Styrke samarbeidet mellom kommunalområdene påkrevdes i møtet med reformen.

4.5 Kultur, idrett og fritid

4.5.1 Mål i kommuneplanens samfunnsdel

Søndre Land kommune skal ha et variert kultur- og fritidstilbud som stimulerer til deltakelse og mestring, og styrker fellesskapet og tilhørigheten i lokalsamfunnet. Kommunen skal legge til rette for et aktivt lag- og foreningsliv.

Kommunen skal ha et levende kulturliv, godt bibliotektilbud og attraktive arrangementer. En aktiv kulturskole skal gi barn og unge kultur- og mestringsopplevelser og legge til rette for mangfold, integrering og utvikling. Ungdomsklubben skal ha økende relative besøkstall, opprettholde gode åpningstider og utvide aktivitetsnivået. Søndre Land kommune ønsker et yrende foreningsliv som bidrar til mangfold, tverrsektorielt samarbeid og gode møteplasser. Det skal legges til rette for idrett og fysisk aktivitet for alle.

4.5.2 Status og hovedutfordringer

Kommunen har mange ildsjeler som bidrar både i lag og foreninger og som profesjonelle utøvere. Bredde og kvalitet gjenspeiler den store frivillighetsinnsatsen som preger kommunen. Ny tilskuddsordning til lag og foreninger er vedtatt. I 2022 ble både kulturprisen og frivilligprisen delt ut. Kultursalen ble oppgradert i 2022 og arbeidet med oppgradering av biblioteket pågår. Dette skaper mer moderne og attraktive møteplasser. Ungdommens hus tilrettelegger for økt aktivitet og utvidede åpningstider. Av attraktive arrangementer fremheves bygdefestivalen Tid for Tømmer som et arrangement som fremhever lokalsamfunnet på en god måte.

Kommunens utfordringer knyttet til befolkningsutvikling og utenforskap har betydning for kulturtilbudet. Kulturtilbud og kulturaktiviteter må gjøres relevant og interessant for et økende antall eldre, og for innbyggere som ikke er i arbeid eller utdanning. Videre er det en utfordring å utvikle kulturtilbudet innenfor begrensede økonomiske rammer.

4.5.3 Handlingsprogram 2023 – 2026

Følgende delmål og satsningsområder er lagt til grunn i kommuneplanens samfunnsdel:

Delmål	Strategier og satsningsområder
Kommunen skal ha et levende kulturliv, godt bibliotektilbud og attraktive arrangementer.	<ul style="list-style-type: none"> • Bruke kunst og kultur aktivt i utvikling av kommunen. • Fremme mangfold; ha et kulturtilbud tilpasset og tilgjengelig for alle, med gode møteplasser i det offentlige rom. • Sørge for tilgang til opplæring i kunst og kultur for barn og unge.

	<ul style="list-style-type: none"> • Samarbeide med frivillige organisasjoner, lokale kunstnere, næringsliv og andre eksterne aktører.
En aktiv kulturskole som gir barn og unge kultur- og mestringsopplevelser og legger til rette for mangfold, integrering og utvikling.	<ul style="list-style-type: none"> • Utrede nye lokaler til kulturskolen som er tilfredsstillende etter dagens kulturskolestandard. • Ta i bruk og utvikle rammeplanen for kulturskolen.
En ungdomsklubb som har økende relative besøkstall, som opprettholder sine gode åpningstider og utvider sitt aktivitetsnivå.	<ul style="list-style-type: none"> • Utvide aktivitetsnivået med målsetning om daglig aktivitet. • Utvide tilbudet for å nå flere målgrupper, særskilt tilbud til de yngste (Juniorklubb).
Et yrende foreningsliv som bidrar til mangfold, tverrsektorielt samarbeid og gode møteplasser.	<ul style="list-style-type: none"> • Faste årlige møtepunkter mellom kommunen og lag og foreninger. • Sikre gode møteplasser og vedlikeholde kommunens fysiske bygg og anlegg til å tilfredsstille dagens standard.
Kommune tilrettelegger for idrett og fysisk aktivitet for alle.	<ul style="list-style-type: none"> • Formidle mulighetene for fysisk aktivitet inne og ute og inspirere til deltagelse. • Innsats for å aktivisere mennesker i alle aldre og med ulike forutsetninger. • Bidra til å utvikle og vedlikeholde idrettsparker/-anlegg og tilrettelegge for mangfold. • Tilrettelegge for nærmiljøanlegg for idrettslig aktivitet. • Aktivt samarbeid med idrettsrådet og frivillige lag og organisasjoner.

For 2023 planlegges det med følgende satsningsområder:

- Ferdigstillelse av lokalene til Søndre Land bibliotek, med fokus på utvikling av biblioteket som arena og møteplass. Samt gjøre lokalet, utstyret og inventaret mer tilgjengelig gjennom meråpent bibliotek.
- Kulturskolen planlegges løftet gjennom for første gang i historien få sine egne undervisningslokaler tilpasset formålet i tilknytning til den nyoppussede kultursalen.
- Skape synergi opp mot kulturskole, meråpent bibliotek og kultursal siden kulturskolen får egne lokaler på rådhuset.
- Sikre mer gjennomføring av den vedtatte frivilligmeldingen.

4.6 Natur, miljø og klima

4.6.1 Mål i kommuneplanens samfunnsdel

Søndre Land kommunen skal bidra til å sikre biologisk mangfold, og forvalte naturområder, vannforekomster og kulturlandskap på en bærekraftig måte.

Jorda, vannet og lufta skal ha god miljøkvalitet. Ulovlig forurensning og forsøpling skal reduseres til et minimum. Dyrket mark skal ivaretas. Søndre Land kommune skal tilpasse seg til forventete klimaendringer, og bidra til reduserte klimagassutslipp. Naturmangfold og verdifull natur beskyttes, og det jobbes for miljøvennlig forbruk og redusert avfallsmengde i kommunens egne virksomheter. Søndre Land kommune har god beredskap mot kriser og uønskete hendelser.

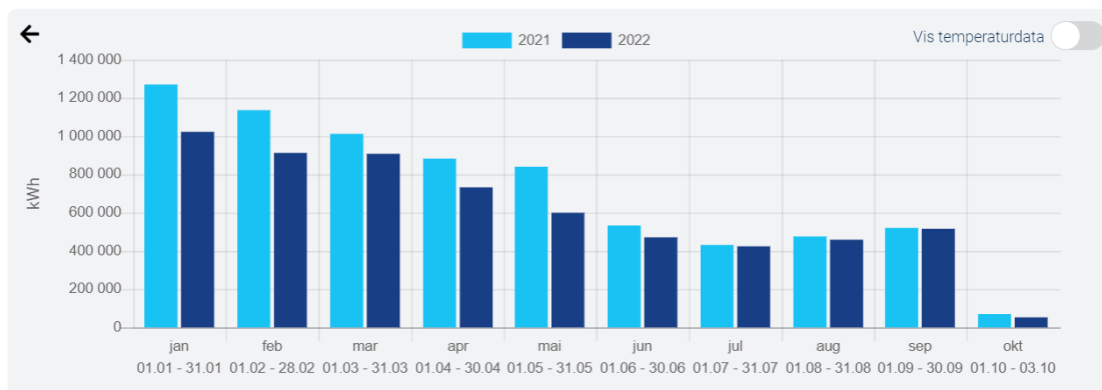
4.6.2 Status og hovedutfordringer

Klima- og energiutfordringer er i økende grad med på å sette rammebetingelser og forme politikken både nasjonalt og lokalt. Gjennom «det grønne skiftet» blir det stilt nye krav og forventinger til politikk, planlegging, utbygging og drift som bidrar til en mer bærekraftig samfunnsutvikling.

Arbeidet med å tilrettelegge for batterifabrikk pågår og reguleringsplanen er planlagt ferdig i år. Videre har kommunen god dialog med Energeia AS som ønsker å etablere solkraftverk i kommune.

Energikrisen med påfølgende høye strømpriser medfører at kommunen i planperioden må intensivere arbeidet med å gjennomføre energieffektiviserende tiltak for å redusere energibruken.

Strømforbruket i 2021 var på ca 9,6 mill kwt, mens prognosen for 2022 tilsier 8,6 mill kwt i strømforbruk. En del av reduksjonen skyldes Hovlitunet og oppvarming med bioenergi, men kommunen har også arbeidet med energieffektivisering.

Kommunen mottok i 2020 tilsagn om kr. 1 million i klimasatsmidler fra Miljødirektoratet. Tilsagnet forutsetter en kommunal egenandel av tilsvarende størrelse. Tilsagnet gjelder for perioden 2020 til 2023. Formålet med tilskuddsordningen er å redusere klimagasser og omstille til et lavutslippssamfunn. Blant annet utredes det for klimavennlige løsninger som en del av reguleringsplanene Klinkenbergtoppen og Hov sentrum.

Fra og med 2022 er det lagt til grunn at Søndre Land kommune kun skal kjøpe eller lease el-biler til bruk i tjenesten.

Innenfor området overvannshåndtering og flomsikring pågår det overvannssikring ved Karolinelunden og flomsikring av Hov er detaljplanlagt. I tillegg er det søkt om tilskudd fra NVE for gjennomføring av flomsikringen.

Innenfor samfunnssikkerhet og beredskap har aktiviteten den siste tiden vært knyttet til å håndtere pandemien. Nå som samfunnet i større grad er tilbake til normalen er det viktig å ta opp igjen det ordinære beredskapsarbeid. Revidering av overordnet risiko og sårbarhetsanalyse (ROS-analysen) pågår sammen med Nordre Land kommune. Videre er det planlagt beredskapsøvelse sammen med Statsforvalteren i 2022.

Innen landbruk er det ikke omdisponert dyrka eller dyrkbar jord i 2020 eller 2021, men det er godkjent nydyrka areal på 27 dekar. Forurensningssaker følges opp, samt at tilsyn av spredt avløp i kommunen gjennomføres.

4.6.3 Handlingsprogram 2023 - 2026

Det overordnede satsningsområdet for kommunalområdet i planperioden er å bidra til at man oppnår ønsket samfunnsutvikling innen økt bo-attraktivitet, sentrumsutvikling og næringsutvikling, som beskrevet i kap. Samfunnsutvikling. Det innebærer å prioritere gjennomføring av reguleringsplaner, etablere nødvendig infrastruktur som vann og avløp, tilrettelegge for bolig- og hytteutvikling i attraktive områder, samt fremstå som en næringsvennlig kommune.

Arbeidet med å revidere ROS-analysen pågår som nevnt sammen med Nordre Land kommune. Når ROS-analysen er ferdig, skal overordnet beredskapsplan revideres. Videre planlegges det årlige beredskapsøvelser i planperioden.

Innenfor området overvannshåndtering og flomsikring er det som nevnt planlagt flomsikring i Hov. Flomsikringen er nødvendig for å kunne gjennomføre planlagt utvikling på Grettejordet, Hovlandsvegen, Nordberg og Hov generelt. Prosjektet er stort, men viktig å få gjennomført. Planlagt gjennomført i 2023 og 2024, men flomsikringen vil ikke bli startet opp før kommunen får tilbakemelding på søknad om tilskudd fra NVE.

De fleste vann- og avløpsanlegg i kommunen er av eldre dato, og her må det påregnes større vedlikeholdskostnader og rehabiliteringer. Sanering av ledningsnett i områder med mye inn- og utlekking av avløpsvann er prioritert. Også områder der kommunen kan få flere abonnenter tilknyttet kommunalt nett, vil bli prioritert. Et viktig satsningsområde er å utføre mindre investeringsprosjekter innen vann- og avløpsanlegg i egen regi. Arbeidet med kartlegging og oppfølging av avløp i spredt bebyggelse pågår og fortsetter i planperioden.

Reduksjon av strømforbruket er et viktig satsningsområde i planperioden. Det gjelder både innenfor kommunale bygg og vann- og avløpsinfrastruktur. Videre er det lagt opp til å starte utfasingen av fossile kommunale tjenestebiler til el-biler i planperioden.

Det er en målsetning om at det i løpet av planperioden er etablert et stort solkraftverk i kommunen, noe som er et viktig bidrag i det grønne skiftet. Videre ville en etablering av batterifabrikk bidra til å skape en "grønne åsen" i kommunen.

I planperioden skal arealplanen revideres. Det er et satsningsområde i planen å forsterke tilretteleggingen for klimavennlig bolig- og næringsutvikling i kommunen.

4.7 Kommuneorganisasjonen

4.7.1 Mål i kommuneplanens samfunnsdel

Kommuneorganisasjonen skal levere brukerorienterte tjenester av god kvalitet innenfor rammen av en forsvarlig økonomisk drift.

Søndre Land kommune er en attraktiv arbeidsgiver og har engasjerte og motiverte ledere og medarbeidere med riktig kompetanse. Kommunen har en moderne og omstillingsdyktig organisasjon med effektive arbeidsprosesser og forvaltning av høy kvalitet. Økonomistyringen sikrer en bærekraftig økonomi og et stabilt velferdstilbud.

4.7.2 Status og hovedutfordringer

Jobbnærvær

	2015	2016	2017	2018	2020	2021
Totalt SLK	90,4%	90,5%	91,3 %	92%	90,4 %	90,2
Herunder egenmeldt fravær	1,00 %	1,10 %	0,9 %	1,00 %	1,30%	1,0

Jobbnærværet i Søndre Land kommune i 2021 ble på 90,2 %. Det er jobbet systematisk med sykefraværet i noen år. Det var en reduksjon av fraværet fram til 2020. I 2020 og 2021 er det dessverre høyere enn i 2018 og 2019. Fra mars 2020 til våren 2022 er jobbnærværet påvirket av koronapandemien, som trolig har ført til høyere fravær i hele organisasjonen. Det egenmeldte fraværet ble på 1,0 % i 2021, som er en liten nedgang i egenmeldt fravær.

Jobbnærvær kvartalsvis per kommunalområde er gjengitt nedenfor.

	2. tertial 2022	1. halvår 2021	1. halvår 2020	1. halvår 2019
BARNEHAGE	88,8 %	87,1%	88,7%	90,3 %
SKOLE	90,1 %	92,5 %	90,6%	
MESTRING OG VELFERD	88,7 %	89 %	89,4 %	91,3%
LOKALSAMFUNN	89,6 %	94,5 %	93,8 %	93,9%
STAB OG STØTTE	90,2 %	94,3 %	88,4 %	
UTVIKLING	81,9 %	100 %	92,6 %	93,6 %
RÅDMANNSGRUPPE	98,7 %	100 %	100 %	
TOTALT	89,3 %	90,6	92,1	91,5

Jobbnærværet viser en nedgang i 2. tertial 2022 sammenlignet med 1. halvår i 2021. Det kan forklares i forhold til langtidsbelastningen i forhold til koronapandemien. Det er et viktig satsningsområde å få et høyere jobbnærvær igjen i 2023.

Medarbeidertilfredshet

Nedenfor gjengis resultatene fra medarbeiderundersøkelsen som ble gjennomført i 2021.

Undersøkelsen ble sendt ut til 701 medarbeidere. Svarprosenten var på 53 %. Til sammenligning hadde undersøkelsen i 2017 en svarprosent på 70 %, og undersøkelsen i 2015 en svarprosent på 57 %.

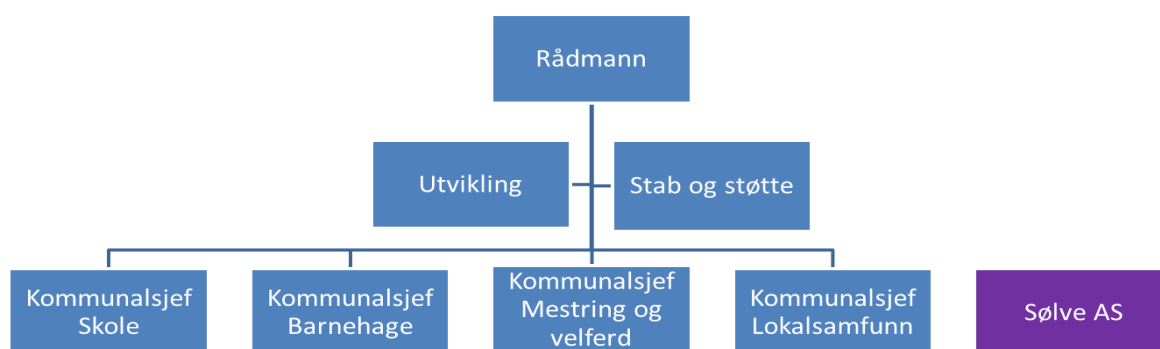
Oversikten viser resultatet per faktor kommunen samlet, per kommunalområde og en beskrivelse av hva faktoren måler. Skalaen i undersøkelsen er fra 1 til 5. Generelt viser undersøkelsen at vi har et resultat i samsvar med snittet i landet og det er ingen betydelige forskjeller på de enkelte faktorene sammenlignet med landsgjennomsnittet. Det er enkelte variasjoner mellom kommunalområdene, men heller ikke her vesentlige forskjeller.

Faktornavn	Hele landet	Søndre Land	MOV	BHG	Skole	Lokal samfunn	Stab og støtte	Utviklingsenheten	Rådmannsgruppen	Beskrivelse
Indre motivasjon	4,2	4,3	4,2	4,6	4,2	4,3	4,2	4,6	4,6	Motivasjonen for oppgavene i seg selv, det vil si om oppgavene oppleves som en drivkraft og som spennende og stimulerende.
Mestringsstro	4,3	4,3	4,4	4,2	4,2	4,4	4,4	4,3	4,4	Mestringstroen gjenspeiler hver enkelt medarbeiders tiltro til egen kompetanse og mulighet til å mestre utfordringer i jobbsammenheng.
Autonomi	4,2	4,4	4,3	4,4	4,5	4,5	4,3	4,6	4,7	Medarbeidernes opplevelse av å ha mulighet til å jobbe selvstendig og gjøre egne vurderinger i jobben sin, basert på egen kompetanse, og innen en definert jobbrolle.
Bruk av kompetanse	4,2	4,3	4,3	4,3	4,0	4,4	4,4	4,3	4,4	Medarbeidernes opplevelse av å få brukt egen jobbrelevante kompetanse på en god måte i sin nåværende jobb.
Mestringsorientert ledelse	3,9	4,0	3,8	4,3	4,2	4,2	3,0	4,1	4,3	Ledelse som vektlegger at den enkelte medarbeider skal få utvikle seg og bli best mulig ut fra sine egne forutsetninger, slik at medarbeideren opplever mestring og yter sitt beste.
Rolleklarhet	4,3	4,2	4,3	4,2	4,2	4,3	3,8	4,2	4,2	Høy rolleklarhet innebærer at forventningene til den jobben medarbeideren skal gjøre er tydelig definert og kommunisert.

Relevant kompetanseutvikling	3,6	3,7	3,7	3,6	3,4	3,9	3,2	3,4	4,3	Relevant kompetanseutvikling er avgjørende for at medarbeiderne til enhver tid er best mulig rustet til å utføre sine oppgaver med høy kvalitet, og er avgjørende for kvaliteten på de tjenestene som leveres, uansett hvilken type tjeneste vi snakker om.
Fleksibilitetsvilje	4,4	4,5	4,6	4,3	4,4	4,4	4,5	4,8	4,8	Medarbeiderens villighet til å være fleksibel på jobb og tilpasse sin måte å jobbe på til nye behov og krav.
Mestrings klima	4,1	4,2	4,2	4,2	4,2	4,1	3,7	3,6	4,5	I et mestringsklima motiveres medarbeiderne av å lære, utvikle seg og gjøre hverandre gode, fremfor å rivalisere om å bli best.
Prososial motivasjon	4,7	4,7	4,8	4,7	4,7	4,8	4,6	4,3	4,7	Motivasjon for å gjøre noe nyttig og verdifullt for andre, også kalt prososial motivasjon, er en viktig drivkraft for mange og har en rekke godt dokumenterte, positive effekter.

Administrativ struktur

Nedenfor vises organisasjonskartet for Søndre Land kommune på overordnet nivå. Sølve AS er synliggjort. Det er fordi virksomheten ved Sølve og det kommunale tjenestetilbudet er tett integrert.

Det er i 2022 gjort organisatoriske endringer i kommunalområde Mestring og velferd. Avdelingen for tilrettelagte tjenester hadde tidligere en overordnet ledelse for undergrupper. Disse gruppene er nå omgjort til egne avdelinger, mens det overordnede lederleddet er fjernet.

Et viktig element i den administrative organiseringen i Søndre Land, i tillegg til det formelle organisasjonskartet, er de fem tverrfaglige nettverkene. Disse er:

- Nettverk for tidlig innsats og forebygging
- Nettverk for nærværarbeid og arbeidsmiljø
- Nettverk for mestring
- Nettverk for god helse og livskvalitet
- Nettverk for boattraktivitet og næringsutvikling

Det er noe ulikt hvor langt nettverkene har kommet i sitt arbeid. Nettverket for tidlig innsats og forebygging er det nettverket der det har vært størst aktivitet. Blant annet er tiltakene Drøftingsteam og Familiebasen forankret i dette nettverket.

Det er i løpet av 2022 utarbeidet mandat for nettverkene. Av mandatene framgår at organiseringen i nettverk, herunder hvorvidt de enkelte nettverk fungerer etter hensikten, skal gjøres til gjenstand for evaluering som en del av rådmannens forberedende arbeid med handlings- og økonomiplan med budsjett for perioden 2024 – 2027.

4.7.3 Handlingsprogram 2023 - 2026

Det er i løpet av 2022 gjennomført en omfattende prosess i avdelinger, i ledermøter og i kommunestyret. Som et resultat av denne prosessen vedtok kommunestyret i møte 17. oktober 2022 dokumentet *Stolte sammen i Søndre Land*. Dokumentet er forutsatt benyttet som et verktøy i organisasjons- og lederutvikling, og som utgangspunkt for refleksjon i folkevalgte organer,

Dokumentet *Stolte sammen i Søndre Land* skal implementeres i organisasjonen i løpet av 2023.

Kommunestyret vedtok i 2021 viljeserklæring og håndbok for interkommunalt samarbeid i Gjøvikregionen. Tilsvarende vedtak er gjort i de øvrige kommunene. I løpet av 2022 er det gjennomført en prosess for å identifisere mulige nye samarbeidsområder. Dette arbeidet vil måtte følges opp i 2023.

Det felles arbeidet i Gjøvikregionen med utredning av mulige områder for interkommunalt samarbeid. Etter en tids erfaring med tverrfaglige nettverk, er det på sin plass med en evaluering.

Som en del av rådmannens forberedende arbeid med handlings- og økonomiplan med budsjett 2024 - 2027, skal det gjennomføres evaluering av organiseringen i tverrfaglige nettverk, herunder hvorvidt de enkelte nettverk har fungert etter hensikten.

Kapittel 5 – Bevilgningsoversikter

5.1. BEVILGNINGSOVERSIKT – drift (årsbudsjett 2023 og økonomiplan) 2023-2026

		Regnskap 2021	Budsjett 2022 (oppr)	Budsjett 2023	Budsjett 2024	Budsjett 2025	Budsjett 2026
Rammetilskudd		-234 076 438	-230 592 000	-239 161 000	-239 161 000	-239 161 000	-239 161 000
Inntekts- og formueskatt		-139 400 264	-134 600 000	-145 000 000	-145 000 000	-145 000 000	-145 000 000
Eiendomsskatt*		0	0	0	0	-4 000 000	-7 000 000
Andre generelle driftsinntekter	1	-66 544 943	-63 508 000	-64 739 000	-64 239 000	-63 639 000	-63 139 000
Sum generelle driftsinntekter		-440 021 645	-428 700 000	-448 900 000	-448 400 000	-451 800 000	-454 300 000
Sum bevilgninger drift, netto		410 273 618	402 910 000	415 683 400	415 783 400	403 483 400	396 383 400
Avskrivninger		32 944 176	30 000 000	30 000 000	30 000 000	30 000 000	30 000 000
Sum netto driftsutgifter		443 217 794	432 910 000	445 683 400	445 783 400	433 483 400	426 383 400
Brutto driftsresultat		3 196 148	4 210 000	-3 217 000	-2 616 600	-18 316 600	-27 916 600
Renteinntekter		-5 377 679	-6 800 000	-8 000 000	-9 900 000	-9 800 000	-10 300 000
Utbytter		-264 158	-100 000	-100 000	-100 000	-100 000	-100 000
Gevinst og tap på finansielle omløpsmidler		-11 684 840	-8 000 000	-12 000 000	-13 000 000	-13 000 000	-11 000 000
Renteutgifter		8 770 183	10 700 000	18 100 400	20 500 000	23 700 000	25 800 000
Avdrag på lån		27 949 244	23 500 000	31 500 000	35 400 000	38 800 000	44 000 000
Netto finansutgifter		19 392 749	19 300 000	29 500 400	32 900 000	39 600 000	48 400 000
Motpost avskrivninger		-32 944 176	-30 000 000	-30 000 000	-30 000 000	-30 000 000	-30 000 000
Netto driftsresultat		-10 355 278	-6 490 000	-3 716 600	283 400	- 8 716 600	-9 516 600

		Regnskap 2021	Budsjett 2022 (oppr)	Budsjett 2023*	Budsjett 2024	Budsjett 2025	Budsjett 2026
Disp. eller dekning av netto driftsresultat							
Overføring til investering		0	0				
Avsetninger til bundne driftsfond		6 552 918	218 000	270 000	270 000	270 000	270 000
Bruk av bundne driftsfond		-7 153 571	-2 228 000	-1 553 400	-1 553 400	-1 553 400	-1 553 400
Avsetninger til disposisjonsfond	2	10 955 931	8 500 000	5 000 000	1 000 000	10 000 000	10 800 000
Bruk av disposisjonsfond		0	0	0	0	0	0
Dekning av tidligere års merforbruk		0	0	0	0	0	0
Sum disp. eller dekning av netto driftsresultat		10 355 278	6 490 000	3 716 600	- 283 400	8 716 600	9 516 600
Fremført til inndeckn. i senere år (merforbruk)		0	0	0	0	0	0

NOTER:

- 1 Andre generelle driftsinntekter er vertskommunetilskudd, investeringskompensasjoner og konsesjonsavgift.
- 2 Budsjettert avsetning til disposisjonsfond gjelder:
  - o 2023: Disposisjonsfond 5 mill
  - o 2024: Disposisjonsfond 1 mill
  - o 2025: Disposisjonsfond 5 mill + premieavviksfond 5 mill
  - o 2026: Disposisjonsfond 10 mill

*Tabellen er endret i samsvar med det vedtatte tilleggsdokumentet til rådmannens forslag til handlings- og økonomiplan 2023-2026.

5.2. BEVILGNINGSOVERSIKT – Netto driftsutgifter fordelt pr driftsområde 2023-2026

	Regnskap 2021	Budsjett 2022 (oppr)	Budsjett 2023**	Budsjett 2024	Budsjett 2025	Budsjett 2026
BARNEHAGE	62 779 632	66 600 000	74 500 000	71 800 000	70 600 000	69 900 000
SKOLE	69 316 581	61 500 000	78 300 000	75 700 000	74 600 000	73 300 000
MESTRING OG VELFERD	195 119 049	187 100 000	186 500 000	176 800 000	168 900 000	161 600 000
LOKALSAMFUNN	32 059 647	34 400 000	42 400 000	43 100 000	42 300 000	42 700 000
FELLES	26 721 393	7 700 000	6 200 000	6 100 000	4 600 000	6 100 000
STAB OG UTVIKLING	38 548 207	32 400 000	29 600 000	29 300 000	29 400 000	29 800 000
RÅDMANNSGRUPPE	6 641 326	6 700 000	6 900 000	6 900 000	6 900 000	6 900 000
POLITISK LEDELSE	4 256 550	4 500 000	5 000 000	4 800 000	4 900 000	4 800 000
Andre sentrale inntekter og utgifter*	-25 358 523	0	-15 000 000			
Sum bevilgninger til drift	410 083 862	400 900 000	414 400 000	414 500 000	402 200 000	395 100 000
Herav:						
Avsetning til bundne driftsfond	-5 936 460	-218 000	-270 000	-270 000	-270 000	-270 000
Bruk av bundne driftsfond	6 145 321	2 228 000	1 553 400	1 553 400	1 553 400	1 553 400
Avsetning til disposisjonsfond	19 105	0	0	0	0	0
Bruk av disposisjonsfond	0	0	0	0	0	0
Sum bevilgning drift, netto	410 273 618	402 910 000	415 683 400	415 783 400	403 483 400	396 383 400

* Gjelder i all hovedsak premieavvik pensjon

**Tabellen er endret i samsvar med det vedtatte tilleggskildokumentet til rådmannens forslag til handlings- og økonomiplan 2023-2026.

5.3. BEVILGNINGSOVERSIKT – Investeringer (årsbudsjett 2023 og økonomiplan) 2023-2026

	Regnskap 2021	Budsjett 2022 (oppr)	Budsjett 2023*	Budsjett 2024*	Budsjett 2025	Budsjett 2026
Investeringer i varige driftsmidler	89 435 033	72 330 000	59 390 000	165 610 000	89 400 000	44 900 000
Tilskudd til andres investeringer	2 500	0	0	0	0	0
Investeringer i aksjer og andeler i selskaper	1 663 668	2 000 000	2 000 000	2 000 000	2 000 000	2 000 000
Utlån av egne midler	0	0	0	0	0	0
Avdrag på lån	151 303 677	0	0	0	0	0
Sum investeringsutgifter	242 404 878	74 330 000	61 390 000	167 610 000	91 400 000	46 900 000
Kompensasjon for merverdiavgift	15 304 456	11 000 000	11 790 000	28 000 000	10 500 000	8 000 000
Tilskudd fra andre	29 841 925	12 000 000	0	54 000 000	0	0
Salg av varige driftsmidler	461 635	1 500 000	1 500 000	2 000 000	2 000 000	2 000 000
Salg av finansielle anleggsmidler	0	0	0	0	0	0
Utdeling fra selskaper	0	0	0	0	0	0
Mottatte avdrag på utlån av egne midler	0	50 000	100 000	0	0	0
Bruk av lån	195 303 721	49 280 000	47 500 000	83 610 000	78 900 000	36 900 000
Sum investeringsinntekter	240 911 737	73 830 000	60 890 000	167 610 000	91 400 000	46 900 000
Videreutlån	7 514 960	10 000 000	10 000 000	10 000 000	10 000 000	10 000 000
Bruk av lån til videreutlån	-7 514 960	-10 000 000	-10 000 000	-10 000 000	-10 000 000	-10 000 000
Avdrag på lån til videreutlån	3 281 220	600 000	600 000	600 000	600 000	600 000
Mottatte avdrag på videreutlån	-3 937 134	-600 000	-600 000	-600 000	-600 000	-600 000
Netto utgifter videreutlån	-655 914	0	0	0	0	0

	Regnskap 2021	Budsjett 2022 (oppr)	Budsjett 2023*	Budsjett 2024	Budsjett 2025	Budsjett 2026
Overføring fra drift	0	0	0	0	0	0
Avsetninger til bundne investeringsfond	655 913	0				
Bruk av bundne investeringsfond	-291 107	0				
Avsetninger til ubundne investeringsfond	461 635	1 500 000	1 500 000	2 000 000	2 000 000	2 000 000
Bruk av ubundne investeringsfond	-1 663 668	-2 000 000	-2 000 000	-2 000 000	-2 000 000	-2 000 000
Dekning av tidligere års udekket beløp	0	0	0	0	0	0
Sum overføring fra drift og netto avsetninger	-837 227	-500 000	-500 000	0	0	0
Fremført til inndecking i senere år (udekket beløp)	0	0	0	0	0	0

* Tabellen er endret i samsvar med det vedtatte tilleggskildokumentet til rådmannens forslag til handlings- og økonomiplan 2023-2026.

5.4. BEVILGNINGSOVERSIKT – Investeringer spesifisert – 2023-2026

	Rev. budsjett pr 2. tertial 2022	Budsjett 2023*	Budsjett 2024*	Budsjett 2025	Budsjett 2026
Utbedring amfi på nedsiden av SLUS	100 000	0	0	0	0
ENØK- og trivselstiltak skoler	1 300 000	0	0	0	0
Hovlitunet	20 600 000	0	0	0	0
Velferdsteknologi	500 000	500 000	500 000	500 000	500 000
Nytt fagsystem helsestasjon og skolehelsetjenesten	480 000	0	0	0	0
Rehabilitering eldresenteret*	300 000	0	4 000 000	0	0
Tilpasninger arealer NAV	3 500 000	0	0	0	0
Kunst for alle – Hovlitunet	1 550 000	0	0	0	0
Ny renseløsning for Trevatn vannverk	300 000	0	0	0	0
Brurudbakka (vann og avløp)*	120 000	0	11 500 000	11 500 000	0
Nordberg/Rådyrv VA	460 000	0	0	0	0
Fryal pumpestasjon	3 055 000	0	0	0	0
Utskifting pumpeledning fra Fryal avløpspumpestasjon*		1 000 000			
Holmen pumpestasjon*	0	0	0	3 000 000	0
Samlepott - mindre vann og avløpsprosjekter	700 000	4 000 000	4 000 000	4 000 000	4 000 000
VA-struktur anlegg inkl klimatiltak	300 000	0	0	0	0

	<i>Rev. budsjett pr 2. tertial 2022</i>	Budsjett 2023*	Budsjett 2024*	Budsjett 2025	Budsjett 2026
Boligtomter	70 000	0	50 000	0	0
Boligområde Fluberg – planarbeid	0	0	0	0	0
Tilleggsarealer	20 000	0	10 000	0	0
Tiltak Hov sentrum, trafikkisikkerhet	0	500 000	500 000	500 000	500 000
Stedsutvikling Hov sentrum inkl Fladsrud*	2 160 000	1 000 000	1 000 000	0	0
Urner/installasjoner for beplantning i Hov sentrum	150 000	0	0	0	0
Salg av boliger	300 000	150 000	150 000	0	0
Brannbil	4 500 000	0	0	0	0
Veg til Klinkenbergtoppen boligområde*	0	0	5 000 000	0	0
Kjøp av løypemaskin	2 500 000	0	0	0	0
Informasjons- og opplysningskilt med enhetlig profil	250 000	0	0	0	0
Bibliotek – Ny database inkl mer åpent bibliotekområde	800 000	0	0	0	0
Bibliotek – Modernisering av biblioteket	3 000 000	0	0	0	0
Publikumsareal i kultursalen	2 050 000	0	0	0	0
Fortau og adkomst Grettejordet boligområde*	0	0	5 000 000	0	0
Rehabilitering/utskifting bru Kirkebakka	1 100 000	0	0	0	0
Rehabilitering/utskifting bruk Sandbekkvegen Trevatn	1 800 000	0	0	0	0

	<i>Rev. budsjett pr 2. tertial 2022</i>	Budsjett 2023*	Budsjett 2024*	Budsjett 2025	Budsjett 2026
Samlepott – maskiner og redskap mm	500 000	500 000	500 000	500 000	500 000
Flomsikring Hov*	150 000	30 000 000	78 000 000	0	0
Samlepott - veg og gatelys	2 000 000	4 000 000	3 000 000	2 000 000	2 000 000
Øistadsetervegen, nødvendig opprusting	100 000	0	0	0	0
ENØK-tiltak, LED-lys, EL-billadere mm	500 000	4 000 000	5 000 000	5 000 000	5 000 000
Generell opprusting Rådhuset	0				
Generell opprusting Søndre Land Hallen*	140 000	1 500 000	2 000 000	10 000 000	0
Nye dataservere og switchere	300 000	300 000	300 000	300 000	300 000
Digitalisering (programvare o.l.)	1 000 000		500 000	500 000	500 000
Kabling 1. etasje Rådhuset	500 000				
Oppgradering wifi SLUS + Fryal	1 200 000	0	0	0	0
Oppgradering wifi rådhuset + helsehuset 2. etasje	1 200 000	0	0	0	0
Solavskjerming aktivitetsbygget på klinikkområdet	0				
Lagerbygg bygg og vedlikehold – prosjektering	100 000	0	9 000 000	0	0
Næringsarealer	10 000				
Uteområdet Grettegutua barnehage	230 000	0	0	0	0
Planarbeid/klargjøring Klinkenbergtoppen boligfelt	510 000				

	<i>Rev. budsjett pr 2. tertial 2022</i>	Budsjett 2023*	Budsjett 2024*	Budsjett 2025	Budsjett 2026
Digitalisering av fagsystemer - mestring og velferd	110 000				
Sanitæranlegg Kråkvika – utredning av roanlegg	100 000				
Digitalisering av eiendomsarkivet	1 500 000				
Planarbeid/klargjøring av næringsområder-	35 000				
Ombygging lokaler til legevakt	1 600 000				
Utbyggingstiltak drikkevann Vestsida	120 000				
Boligfelt Kvernmoen-Sørmoen	170 000	90 000	0	0	0
Klimatiltak Klinkenbergtoppen	90 000	0	0	0	0
Kultursalen - utskifting av stoler	2 600 000	0	0	0	0
Utredning flom- og skredfare, Fallselva	200 000				
Utredning regulering Hovlandsvegen mm*	730 000	4 500 000	0	0	0
Tømmestasjon bobiler	225 000				
Rundsløyfe fiber mellom Hovlitunet og helsehuset	345 000				
Brannmurer IKT	165 000				
Nye næringsområder*	500 000		4 500 000		
Nordberg VA (inne på feltet)*	210 000			12 000 000	
Oppgradering styringsystem VA	695 000				

	<i>Rev. budsjett pr 2. tertial 2022</i>	Budsjett 2023*	Budsjett 2024*	Budsjett 2025	Budsjett 2026
Infrastruktur næringsarealer til batterifabrikk - utredning	4 200 000				
Ny vannledning Hov-Fall	8 000 000				
Overvannssikring Karolinelunden	3 400 000	0	0	0	0
Kristenstuvegen – ny VA-ledning*	0	0	300 000	3 000 000	0
Vann og avløp på Klinkenbergtoppen boligområdet*	0	0	6 000 000	0	0
Vann og avløp – Berthas*	0	0	0	3 000 000	0
Samlepott – utskiftning av biler, 1 bil pr år VAR	0	0	500 000	500 000	500 000
Samlepott – energieffektivisering tekniske anlegg*	0	2 000 000	2 000 000	0	0
Reguleringsplan Hasvaldsæter N.1*	35 000	1 500 000	0	0	0
Ny traktor teknisk*	0	0	1 200 000	0	0
Ny lastebil*	0	0	0	2 000 000	0
Ny bil teknisk*		0	600 000	600 000	600 000
Ferist Lausgardavegen	0	250 000	0	0	0
Energieffektivisering rådhuset*	0	400 000	20 000 000	30 000 000	30 000 000
Utskiftning av tjenestebiler fra diesel til EL	0	0	500 000	500 000	500 000
Solskjerming Holmetunet	0	350 000	0	0	0
Varmeanlegg Odnes skole	0	600 000	0	0	0

	<i>Rev. budsjett pr 2. tertial 2022</i>	Budsjett 2023*	Budsjett 2024*	Budsjett 2025	Budsjett 2026
Utbedring av lydforhold i 97 bygget Fryal	0	400 000	0	0	0
Prosjekt bunnledninger Fryal/SLUS	0	500 000	0	0	0
Kulturskolen inn i Rådhuset/servicetorget inkl skifte vinduer	0	850 000	0	0	0
Utskifting av SAN	0	500 000	0	0	0
Totale investeringer i varige driftsmidler		59 390 000	165 610 000	89 400 000	44 900 000
Andre investeringer:					
Investeringer i aksjer og andeler i selskapet – Egenkapitalinnskudd KLP		2 000 000	2 000 000	2 000 000	2 000 000

* Tabellen er endret i samsvar med det vedtatte tilleggsdokumentet til rådmannens forslag til handlings- og økonomiplan 2023-2026.

Inntekter/finansiering knyttet til spesifikke investeringer:				
Bruk av frie investeringsfond til egenkapitalinnskuddet KLP	2 000 000	2 000 000	2 000 000	2 000 000
Statlige tilskudd til flomsikring*	0	-54 000 000	0	0

*Kun estimer

Investeringer innenfor selvkostområdet VAR (Vann, avløp og renovasjon) er på 7,0 mill i 2023, 24,3 mill i 2024, 37 mill i 2025 og 4,5 mill i 2026.

5.5. Årlig utvikling i gjeld og andre vesentlige langsiktige forpliktelser

	2023*	2024*	2025	2026
Lånegjeld pr 1.1.	675 000 000	691 000 000	738 600 000	778 800 000
<i>Basert på:</i>				
Låneopptak	47 500 000	137 000 000	79 000 000	37 000 000
Avdrag på lån	-31 500 000	-35 400 000	-38 800 000	-44 000 000
Ekstraordinært avdrag av tilskudd		-54 000 000		
Utgående gjeld pr 31.12.	691 000 000	738 600 000	778 800 000	771 800 000

*Tabellen er endret i samsvar med det vedtatte tilleggskokumentet til rådmannens forslag til handlings- og økonomiplan 2023-2026.

Vedlegg 1 – Kommunale satser og egenbetalinger

Foreldrebetaling barnehage

Foreldrebetalingen i barnehagen reguleres av «Forskrift om foreldrebetaling i barnehager». I statsbudsjettet for 2023 framlagt oktober 2022, foreslås det å senke satsene fra 1. januar 2023 til kr 3 000 for 100% plass pr måned. Under forutsetning av at Stortingets vedtar regjerings forslag til statsbudsjett, vil foreldrebetalingen i barnehage i 2023 bli som følger:

	2022	2023
	Pris pr Måned	Pris pr Måned
Hel plass	3 050	3 000
4 og 5 dager per uke (90 % plass)= 92 % av full pris	2 806	2 760
4 dager per uke (80 % plass)= 84 % av full pris	2 562	2 520
3 og 4 dager per uke (70 % plass)= 76 % av full pris	2 318	2 280
3 dager per uke (60 % plass)= 68 % av full pris	2 074	2 040
2 og 3 dager per uke (50 % plass)= 60 % av full pris	1 830	1 800
Enkelt-dager, hel dag	248	260
Enkelt-dager, halv dag	121	130
Smøremat	285	350
Søskenmoderasjon første søsken	30 %	30 %
Søskenmoderasjon andre søsken	50 %	50 %
Tredje søsken	Gratis	Gratis

Foreldrebetaling for skolefritidsordning (SFO)

Foreldrebetalingen i skolefritidsordningen økes med ca. 5 % i takt med forventet lønns- og prisvekstjustering.

		2022	2023
		Pris pr måned	Pris pr måned
Full plass	15 t/u til og med 26 t/u	2 683	2 825
Halv plass	7 t/u til og med 14 t/u	1 906	2 007
Kvart plass	Til og med 6 t/u	1 267	1 334
Enkeltdager	Hel dag i skolens ferier	371	391
	Halv dag (4 timer eller mindre) i skolens ferier	185	195
	Timesats enkelttimer	100	150

Praktisk bistand i hjemmet

Månedspris avhenger av inntekt

Inntektsgrunnlag		2022	2023
Under 2 G	Pris pr time	215	*
	Makspris pr måned	215	*
2-3 G	Makspris pr måned	1 410	1 510
3-4 G	Makspris pr måned	2 240	2 400
4-5G	Makspris pr måned	2 970	3 200
5-6G	Makspris pr måned	3 800	4 258
Over 6 G	Makspris pr måned		5 544

* Fastsettes i forskrift om egenandel i helse- og omsorgstjenestene som kommer i desember 2022.

Dagopphold på dagsenteret	2022	2023
Pris pr dag inkl transport og mat	170	240
Dagopphold uten transport	120	150

Transport til dagopphold, tur/retur	55	90
Egenbetaling transport kommunal bil, pris pr km. (Ny)	4,03	5,03

Opphold sykehjem og institusjonsplass i Hovlitunet

Satser fastsatt i forskrift	2022	2023
Fribeløp før beregning av vederlag for langtidsopphold	9100	9100*
Korttidsopphold i institusjon, pr døgn	180	180*
Korttidsopphold, dag- eller nattopphold	100	100*

*Nye satser for korttidsopphold og fribeløp ved langtidsopphold for 2023 fastsettes sentralt, og kunngjøres i egen forskrift desember 2022.

Leilighet med heldøgns omsorg på Hovlitunet

Husleien reguleres i h.h.t. Husleielovens bestemmelser, altså i h.h.t. konsumprisindeksen. Regulering skjer fra 01.08. hvert år. Dette er inkludert oppvarming og internett.

Dersom ektepar får tildelt hver sin leilighet, gis det kr 1.000 i rabatt for hver av leilighetene.

	2022	2023
Full kost	4300	4877

Prisen på mat ble 1 august 2022 justert med 6%, grunnet høy prisvekst på råvarer må en ytterligere økning gjennomføres for 2023.

Kjøkken Hovli

	2022	2023
Hovedrett middag pr porsjon	81	100
Grøt	41	46

Tilbudet om dessert og supper utgår fra 2023 på grunn av at få benytter seg av tilbudet. Prisen på mat ble 1 august 2022 justert med 6%, grunnet høy prisvekst på råvarer må en ytterligere økning gjennomføres for 2023.

Trygghetsalarmer

	2022	2023
Trygghetsalarm (enten stasjonær eller mobil variant)		350
Trygghetsalarm Familie (der flere i husstanden deler en alarmsender, men har hver sitt alarmsmykke for tilkalling av hjelp)	180 pr familiemedlem med vedtak	200 pr person i husstanden med vedtak på trygghetsalarm, når to personer eller flere deler alarmsender
Leie av kommunal 4G utvendig antenne for økt signalkvalitet i boområder med redusert/lav GSM nett.	+60 på trygghetspakkesats	80 som tillegg til trygghetsalarm

Bevillingsgebyr – salgs- og skjenkebevillinger

	2022	2023
I medhold av forskrift for omsetning av alkohol, kan kommunen kreve inntil kr 400 i gebyr per bevilling for enkeltanledninger.	370	400

Kulturskole

	2022	2023
Semesteravgift (halvår)	1370	1375
Gruppeundervisning:		
Dans 45	875	880
Dans 60	995	1000
Dans 75	1070	1075
Kor	995	1000
Søskenmoderasjon	25% kurs 2 50 % kurs 3	25% kurs 2 50 % kurs 3
Flerfagsrabatt	Søsken 2 25 %, søsken 3 50%	Søsken 2 25 %, søsken 3 50%

Søsken- og flerfagsrabatt var nytt i 2021. Moderasjonen gis på at søsken nr 2 får 25 % på sine tilbud og søsken nr 3 får 50 % på sine tilbud. Flerfagsrabatt beregnes etter søskenmoderasjon.

Det var i 2022 ingen økning, for 2023 foreslås det å øke med 5,- på alle fag.

Kinobilletter

	2022	2023
Voksne over 18 år	110	110
Honnør over 70 år/Uførepensjon	100	100
Ungdom 11-18 år	100	100
Barn opp til 11 år (forestilling kl. 17.00 eller før)	90	90

Kinobilletter ble i juni 2022 justert for å tilfredsstillte avtalene med distributørene, det foreslås ingen ytterligere økning i 2023.

Offentlig bading

	2022	2023
Enkeltbillett, barn	30	30
Enkeltbillett, voksen	50	50
Klippekort - 10 klipp, barn	230	230
Klippekort - 10 klipp, voksen	360	360

Det foreslås ingen økning i billettene på offentlig bading. Sammenlignet med prisene på omkringliggende, sammenlignbare arenaer vil ikke dette kunne økes.

Bibliotek

	2022	2023
Erstatning for bøker/lydbøker - voksne	500	500
Erstatning for bøker/lydbøker - barn	300	300
Erstatning for filmer/cd/pc-spill/ds-spill	300	300
Erstatning for tidsskrifter	100	100
Bøker fra lokalsamlingen prises individuelt		

Det vil kun være aktuelt å kreve erstatning for et produkt dersom låntaker ikke leverer etter 3 purringer. Biblioteket vil først prøve å komme i kontakt med låntaker. Dersom materialet fortsatt ikke blir tilbakelevert vil det blir sendt erstatningskrav.

Det foreslås ingen endring på priser i 2023.

Leie av kommunale lokaler

	Lokale lag og foreninger – UKEDAGER		Private arrangementer og/eller utenbygds lag og foreninger		Kommersiell virksomhet	
	2022	2023	2022	2023	2022	2023
Kultursalen leie (hel dag):						
Kurs, møter, øvinger	Gratis	Gratis	Gratis	3000	Gratis	3000
Leie av lyd- og lysutstyr*	550	600	1500	1500	1500	1500
Leie av flygel til konsert **	550	550	900	1000	1200	1500
Festsalen i Rådhuset	Gratis	Gratis	750-2.000	750-2.000	2300	2300
Gymsaler, enkeltarr	Gratis	Gratis	750-2.000	750-2.000	2300	2300
Allrom Hovlitunet	Gratis	Gratis	750-2.000	750-2.000	2300	2300
Ungdommens Hus	Gratis	Gratis	750-2.000	750-2.000	2.300	2.300
Kommunestyresalen og øvrige møterom på rådhuset	Gratis	Gratis	750-2.000	750-2000	2.300	2.300
Sesongleie Søndre Land hallen 1,5 time per uke (forutsatt ledig tid)	Gratis	Gratis	10.000	10.000	15.000	15.000
Sesongleie gymsaler 1,5 time per uke (forutsatt ledig tid)	Gratis	Gratis	5.000	5.000	7.500	7.500

Søndre Land svømmehall per sesong (2timer)	Gratis ****/ 2200	Gratis ****/ 2200	4.400	4.400	6.600	6.600
Kantine på S.L. ungdomsskole	Gratis	Gratis	750- 2.000	750- 2.000	2.300	2.300

* Søndre Land kommune har lyd- og lysutstyr for små konserter/forestillinger, konferanser og kurs i forbindelse med kultursalen, med ekstern teknikk.

** Nystemt flygel: Bestilles og betales etter avtale

**** Gratis for foreninger som har vannaktivitet som sitt hovedvirke

Husleie i kommunale boliger utenom Hovlitunet

I h.h.t. husleielovens bestemmelser kan husleien økes tilsvarende økningen i konsumprisindeksen. Etter 2,5 års leie kan begge parter kreve at leien tilpasses «gjengs leie» for tilsvarende leiligheter i området. Det foreslås husleieøkning tilsvarende økning i konsumprisindeksen fra 1. august 2023.

Utleiehytter

Utleiepriser pr døgn	2021	2022	2023
Marithytta	220	220	250
Piggerud	170	170	170
Krokvasshytta	170	170	170
Snøploghytta	90	90	90

Skogsarbeider

Fra 1.1.2023 gis det ikke lenger tilbud om utleie av skogsarbeider, siden kommunen ikke lenger tilbyr denne tjenesten.

Tomtepriser

Tomteprisene ble regulert opp med 10% fra 2013 til 2014, 10% fra 2017 til 2018 og 10% fra 2021 til 2022. Dette gjelder både næringstomter, boligtomter, tilleggsarealer og kommunale hyttefelt.

For 2023 reguleres tomteprisene ikke ytterligere opp.

Det bemerkes at det i tillegg ble vedtatt av kommunestyret i september 2021 15% økning av tomteprisen i Kvernmoen-Sørmoen grunnet grunnboringen som ble gjennomført samme høst. Dette medfører at prisen for gjenværende tomter i dette boligfeltet ble regulert opp med 25% fra 1.1.2022.

Eiendomsgebyrer

Vannforsyning:

Årsgebyret for vann i Søndre Land kommune er todelt, bestående av et fast abonnementsgebyr og et variabelt forbruksgebyr. Abonnementsgebyret i 2023 er uendret fra 2022 på kr 4 063 inkl. mva. Forbruksgebyret økes fra 43,85 kr/m³– til 54,45 pr m³ inkl mva. Samlet årsgebyr blir da kr 9 508,- inkl. mva. for en normalabonnt med årlig vannforbruk lik 100 m³. Dette tilsvarer en økning på 12,5 % fra 2022.

Økningen skyldes blant annet:

- Inndekning av underskudd i driften tidligere år – inkl prognose for 2022
- Betydelig økte strømkostnader (bidrar til underskudd i 2022)
- Økte kapitalkostnader pga renteøkninger (bidrar til underskudd i 2022)
- Generell prisøkning (materialer, drivstoff mm)

Avløp

Årsgebyret for avløp i Søndre Land kommune er todelt, bestående av et fast abonnementsgebyr og et variabelt forbruksgebyr. Abonnementsgebyret i 2023 er uendret fra 2022 på kr 4 550 inkl. mva. Forbruksgebyret økes fra 41,75 kr/m³ - til 52,19 kr/m³ inkl mva. Samlet årsgebyr blir da kr 9 769 inkl. mva for en normalabonnt med årlig vannforbruk lik 100 m³. Dette tilsvarer en økning på 12,0 % fra 2022.

Økningen skyldes blant annet:

- Inndekning av underskudd i driften tidligere år – inkl prognose for 2022
- Betydelig økte strømkostnader (bidrar til underskudd i 2022)
- Økte kapitalkostnader pga renteøkninger (bidrar til underskudd i 2022)
- Generell prisøkning (materialer, drivstoff mm)

Regnskapet pr 2. tertial 2022 viser foreløpig prognose at driftsregnskapet for avløp og vann vil gå med underskudd inneværende år på grunn av økte strøm, material og kapitalkostnader. Forslaget til økning i satsene for 2023 innebærer derfor at vi planlegger å redusere de negative fondene i tillegg til at det tas høyde for generell prisstigning og høye strømpriser. Med foreslåtte økninger forventes det at ovennevnte selvkostområder går i balanse.

Med hjemmel i forskrift om kommunale vann- og avløpsgebyrer fastsettes følgende gebyrer:

Engangsgebyrer ved tilknytning av boliger, næringseiendommer og fritidsbebyggelse	2022 eks mva	2023 eks mva	2023 inkl mva
Tilknytning for vann, lav sats	8 000	8 000	10 000
Tilknytning for avløp, lav sats	12 000	12 000	15 000
Tilknytning for vann, høy sats (Nytt gebyr)	16 000	16 000	20 000
Tilknytning for avløp, høy sats (Nytt gebyr)	24 000	24 000	30 000

Tilknytningsavgiften er pr selvstendig boenhet og er uavhengig av størrelse på boligen. Unntatt er utleie-del av bolig.

Årsgebyrer pr boenhet, næringseiendom og fritidsbebyggelse	2022 eks mva	2023 eks mva	2023 inkl mva
Abonnementsgebyr og minimumsgebyr for vann	3 250	3 250	4 062,50
Abonnementsgebyr vann for utleie del av bolig: (Ikke seksjonert i matrikkel)	0	0	0
Abonnementsgebyr og minimumsgebyr for avløp	3 640	3 640	4 550,00
Abonnementsgebyr avløp - for utleie del av bolig: (Ikke seksjonert i matrikkel)	0	0	0
Forbruksgebyr pr m3 for vann	35,08	40,51	50,64
Forbruksgebyr pr m3 for avløp	33,40	38,98	48,73

* Tabellen er endret i samsvar med det vedtatte tilleggskildokumentet til rådmannens forslag til handlings- og økonomiplan 2023-2026.

Diverse gebyrer for vann, avløp og bruk av vannmåler	2022 eks mva	2023 eks mva	2023 inkl mva
Gebyr for stenging/plombering og gjenåpning av vann	650,00	650,00	812,50
Gebyr for manglende avlesing av vannmåler. (Gjelder ved manglende avlesing 2 år på rad)	275,00	500,00	625,00
Kontrollavlesing av vannmåler	650,00	650,00	812,50
Gebyr for ikke å etterkomme krav om montering av vannmåler beregnes ut fra stipulert forbruk + 50 % pr år			
Gebyr for manglende plombering av vannmåler	650,00	650,00	812,50

Gebyrer for slamtømming / spredt avløp

Gebyr for kontroll og oppfølging av avløpsanlegg i spredt bebyggelse, foreslås økt med 4,4%.

Gebyrer for slamtømming foreslås økt med 5,1 %.

Slamtømming for boenheter, fritidsbygg og næringsvirksomheter	2022 eks mva	2023 eks mva	2023 inkl mva
Kontroll og oppfølging av avløpsanlegg i spredt bebyggelse: (Ikke mva på dette gebyret da det er et tilsynsgebyr)	338,00	353,00	-
Løpende gebyr for slamtømming for septiktanker og gråvanns-tanker mindre enn 4 m ³	584,00	614,40	768,00
Løpende gebyr for tette tanker, minirenselanlegg og slamavskillere større enn 4 m ³ . Gebyret skal dekke oppmøte og transport. Gebyr for m ³ tankvolum kommer i tillegg (se gebyret under)	548,00	614,40	768,00
Løpende gebyr for m ³ tankvolum. Kommer i tillegg til oppmøte og transport (se gebyret over). Pris pr m ³	146,00	153,45	191,80

Gebyrer for forbruksavfall

Det foreslås å øke normalgebyret for renovasjon fra kr 2 786,- i 2022 – til 2 953,- i 2023 inkl mva. Økningen i et standard renovasjonsgebyr fra 2022 til 2023 utgjør 6,0 %.

Med hjemmel i lov om forurensing fastsettes følgende gebyrer:

Avfallsgebyrer for husholdninger (tømming av restavfall, papir hver 4 uke, kjøkkenavfall hver 2 uke, plast, glass og metall hver 6 uke.)	2022 eks mva	2023 eks mva	2023 inkl mva
Abonnementer som har liten restavfallsbeholder, 80 l:	1 895,00	2 008,00	2 510,00
Abonnementer som har normal restavfallsbeholder, 140 l	2 229,00	2 362,00	2 953,00
Abonnementer som har ekstra stor restavfallsbeholder, 240 l:	2 674,00	2 834,40	3 543,50
Abonnementer som samarbeider om beholdere: (Dunkstørrelser har ingen betydning)	1 895,00	2 008,00	2 510,00
Restavfall 660 liters dunk (Gjelder abonnenter med særskilte behov, disse abonnentene vil ikke få standardgebyret)	8 359,00	8 858,00	11 072,50
Restavfall 360 liters dunk (Gjelder abonnenter med særskilte behov, disse abonnentene vil ikke få standardgebyret)	5 015,00	5 314,00	6 642,50
Abonnementsgebyr fritidsbygg og hytter: (50 % av standard gebyr)	1 115,00	1 182,00	1 477,50
Gebyrer som supplerer standard renovasjonsgebyr:			
Fradrag pr abonnent som samarbeider om beholdere. (15 % av standard gebyr)	-334,00	-354,00	-442,50
Fradrag for abonnenter som har liten restavfallsbeholder (80 l) (15 % av standard gebyr)	-334,00	-354,00	-442,50
Fradrag for abonnenter med hjemmekompostering: (10 % av standardgebyr)	- 223,00	- 236,00	-295,00
Tilleggsgebyr for abonnenter med stor beholder: (240 l) (20 % påslag av standardgebyr)	445,00	472,40	590,50

Feiegebyr

Med hjemmel i Brannvernloven § 28 og forskrift om feiing og tilsyn med fyringsanlegg av 1/1-2016 fastsettes følgende feiegebyr. Feiegebyr for 2023 foreslås redusert med 9,3 %.

Reduksjon skyldes reduserte driftskostnader i forhold til 2022, da det da ble anskaffet ny programvare ift brannforebyggende krav, samt nytt feiekamera.

Gebyr for fritidseiendommer fra 1.1.2019 er beregnet ut fra en faktor på 1,9 ut fra et normalgebyr.

	2022 eks mva	2023 eks mva	2023 inkl mva
Behovsprøvd feiing og tilsyn	355,00	322,00	402,50
Feiing av hytter og fritidsboliger:	674,00	611,00	736,75
Engangsgebyr ved feiing på bestilling	674,00	611,00	736,75
Engangsgebyr ved ekstra tilsyn	674,00	611,00	736,75

LOKAL FORSKRIFT, GEBYRREGULATIV 2023 FOR BYGGESAKER, KART- OG OPPMÅLINGSARBEID MED MER

Erstatter tidligere vedtatt forskrift/regulativ. Gebyrregulativet følger gjeldende lover/forskrifter, og endringer i løpet av kalenderåret kan være påkrevd. Gjeldende fra 1.1.2023

Endringer utover prisstigning (5,3%) er lagt inn med rød skrift.

- Det legges inn en rabatt for de som tar i bruk digital byggesøknad, som noe kompensasjon for at den enkelte må betale ekstra til leverandør av løsningen.
- Søknadspliktige solkraftanlegg på tak/vegg gis et rimelig gebyr
- Bruksendring etter pbl § 20-4 har manglet
- Utstedelse av matrikelbrev følger sentrale satser

Gebyrer og annen betaling for tjenester/varer med hjemmel i:

- § 33-1 i plan- og bygningsloven (byggesaksdelen) av 27.6.2008 nr 71, i kraft 1.7.2010
- § 7 og 15 i lov om eierseksjoner av 23. mai 1997 nr 31
- § 12 i jordloven
- §51 og 52a i forurensningsloven
- Forskrift om kommunale viltfond og fellingsavgift for elg og hjort, § 5 med hjemmel i Viltloven § 40

- Miljødirektoratet vedtar fellingsavgifter for hvert jaktår som løper fra 1.4 – 31.3
- Sentral forskrift om gebyr for behandling av konsesjons- og delingssaker, vedtatt 14.des. 2011
- Ny lov NOU 1:1999- Lov om eiendomsregistrering: Et samlet gebyr for oppmålingsforretning og matrikkelføring
- Matrikkeloven § 30 Utlevering og behandling av opplysninger fra matrikkelen
- Matrikkeloven § 32 Offentlige gebyr og betaling for matrikkelforskriften § 16

Lokal forskrift hjemlet i Matrikkelforskriften § 18 (3), 3. setning, om unntak av tidsfrister i saker som krever oppmålingsforretning:

- § 1 Utsatt tidsfrist for gjennomføring av oppmålingsforretning i vinterhalvåret.
- Tidsfristen som er fastsatt i Matrikkelforskriften § 18 første ledd løper ikke i perioden 1. november til 15. mai. I de deler av kommunen hvor nødvendige adkomstveger er vinterstengt etter 15. mai, løper ikke tidsfristen før vegene er åpnet etter vinterstenging.

Kapitteloversikt

KAPITTEL	OMHANDLER
Kap. A	Alminnelig bestemmelser
Kap. B	Tjenester som skal betales etter medgått tid
Kap. C	Gebyrer for arbeider etter plan- og bygningsloven, jf § 33-1 og forurensningsloven § 51 og 52
Kap. D	Gebyrer for behandling av konsesjonssaker og deling etter jordloven § 12
Kap. E	Gebyrer for arbeider etter matrikkeloven (Loven § 32, forskriftene § 16)
Kap. F	Gebyrer for arbeid etter lov om eierseksjoner (§ 7)
Kap. G	Fellingsavgifter etter viltloven (§ 40)

KAP. A Alminnelig bestemmelser

A1 Betalingsplikt:

Alle som får utført tjenester etter dette regulativ skal betale gebyr. Gebyret skal betales til kommunekassa etter regnings oppgave fra avdeling for Arealforvaltning.

Gebyret beregnes etter de satser som gjelder på det tidspunkt planforslag, fullstendig søknad, tilleggssøknad, melding eller begjæring/rekvisisjon foreligger, om ikke annet er spesifisert nedenfor.

Kommunen skal av eget tiltak betale tilbake det tiltakshaver eller rekvirent måtte ha til gode.

Det samme gjelder der kommunen ved feil har krevd og mottatt for mye i gebyr. Det kan ikke kreves rentetillegg på for mye betalt gebyr.

Avbrutt arbeid: Når en tiltakshaver/revirent forårsaker at kommunens arbeid må avbrytes eller avsluttes før det er fullført, skal det betales en andel av tilhørende gebyr tilsvarende det kommunen har utført eller må utføre. Se for øvrig C21, C18 og E1

A2 Betalingstidspunkt:

Gebyr skal være betalt innen 30 dager regnet fra fakturadato. Ved for sen betaling kreves et purregebyr på kr 35,- (det tas forbehold om justering).

Til vanlig faktureres gebyret etterskuddsvis.

Reguleringsplaner, bebyggelsesplaner og mindre vesentlige reguleringsendringer.

Forslagsstiller er ansvarlig for innbetaling av gebyr. Se for øvrig C18

Byggesaker

Tiltakshaver er ansvarlig for innbetaling av gebyr. Rammetillatelse/Igangsettingstillatelse og ferdigattest faktureres straks tillatelser gis. Midlertidig brukstillatelse faktureres for seg der dette er aktuelt.

Oppmålingsarbeid

Rekvirenten (den som søker deling) er ansvarlig for innbetaling av gebyr. Alle tilhørende gebyrer blir fakturert etter oppmålingsforretning og skal være betalt for matrikelbrev blir utstedt. Ved utsatt oppmålingsforretning skal gebyret være betalt på forhånd. Der tinglysning er nødvendig vil tinglysningsgebyr komme i tillegg, se lov om rettsgebyr § 21. Eventuelt dokumentavgift og pantebokutskrift kommer også i tillegg.

Priser tinglysning:

- Tinglysning i fast eiendom: Papirbasert innsendt kr. 585,- og elektronisk innsendt kr.540,-
- Tinglysning i burettslagsandeler: Papirbasert innsendt kr.480,- og elektronisk innsendt kr.440,-

Det tas forbehold om prisendring siden tinglysningsgebyr fastsettes sentralt (Kartverket).

Gebyr for arbeid etter matrikelloven.

Dokumentavgift kan kreves inn forskuddsvis.

A3 Indeksregulering:

Satsene vil bli regulert i samsvar med prisvekst fra 1.1. hvert år. For 2023 er dette 5,3%

A4 Endringer i gebyrregulativet.

Endringer i gebyrregulativet vedtas av Kommunestyret.

A5 Urimelig gebyr:

Hvis gebyret anses å bli åpenbart urimelig i forhold til det arbeid og de kostnader avdeling for Arealforvaltning, eventuelt Teknisk Drift, har hatt med saken, eller anses åpenbart urimelig av andre grunner, kan det fastsettes passende gebyr, Jf. Kap. E6

Etter søknad om reduksjon av gebyr, kan planutvalget fastsette lavere gebyr dersom gebyret anses åpenbart urimelig.

A6 Klageadgang:

Gebyrfastsettelsen i den enkelte sak kan ikke påklages, da dette kun er oppfølging av gebyrregulativet som er fastsatt av kommunestyret.

Dette gjelder ikke der det treffes skjønnsmessige avgjørelser etter A5 og E6

KAP. B Tjenester som betales etter medgått tid (pr. time):

Tjeneste	Gebyr
Kontorarbeid	815
Feltarbeid, enkeltperson med GPS	1 135

KAP. C Gebyrer for arbeid etter plan- og bygningsloven §33-1 og forurensningsloven §51 og 52

Gebyr for kartprodukter på papir eller levering på pdf- filer eller annet bildeformat.

Gebyr for papirkopier av analoge kart eller tegninger.

Gebyr for utskrift på papir fra digitale kartdatabaser eller levert på pdf- eller annet bildeformat.

Tilrettelagte utskrifter/kopier gebyrlegges som vist i C1 og C2 og kan betales kontant i servicetorget.

I saker med saksbehandlingsgebyr dekker gebyret nødvendige kopier/utskrifter og naboinformasjon.

Situasjonskart er et så ajourført og kvalitetssikret kart som kommunen kan levere. Det inneholder grunnkart med eiendomsgrenser supplert med planlinjer (der hvor det finnes digitale plandata) og annen relevant informasjon. Det gis også informasjon om eiendommens areal, reguleringsbestemmelser eller kommuneplanbestemmelser, nabooppgave m.v.

Forenklet situasjonskart er et situasjonskart uten full informasjonsdekning men med naboliste.

E-torg:

Se lenke på kommunens hjemmeside og velg kjøp av basiskart som vektordata. Kommunens kart web-innsyn startes og området som ønskes kjøpt må defineres. Pris beregnes etter forenklet Geovekst prisma modell.

Meglerpakke/Eiendoms pakke:

Bestilling av eiendoms pakke med tilvalg av produkter vises det til priser bestemt i regionsamarbeidet.

Digitale byggesøknader:

Digitale byggesøknader gjennom E-byggesakløsninger som er komplette, kan kommunen gi rabatt på gebyrene med 10%, inntil maks rabatt kr.1300,- Dette siden slike søknader har en ekstra kostnad for søker, men det forventes at saksbehandlingen for kommunen går raskere.

C1 Situasjon kart		Satser
1	Situasjon kart inklusiv plandata og nabo oppgave	285
2	Forenklet situasjon kart med nabo oppgave	225

C2 Gebyr for tilrettelagte kopier av (plan)kartverk, tegninger og kartplott		
1	Papirkopi A3 og mindre pr stk	25
2	Kartplott i farger, A3 og mindre pr stk	75
3	Kartplott A2	340
4	Kartplott A1	430
5	Kartplott A0	555
6	Bekreftet kopi av målebrev	285
Prisene gjelder første utskrift, halv pris på etterfølgende		

C3 Gebyr for rett til disposisjon av digitale kartdata
For salg av kart og geodata betales gebyr i samsvar med satser anbefalt av geovekstforum, ref. Geovekst veiledning kap. 15. Prisene beregnes per dekar etter en priskalkulator for: <ul style="list-style-type: none">
• Grunnkart (inkludert høydekurver og eiendoms kart)
• Eiendoms kart

1	Utlevering av reguleringsplandata	1 485
2	Utlevering av kommuneplandata, pr. km ²	300
For digitale kartdata og andre kartprodukter blir det beregnet mva. i tillegg til oppgitte priser i dette regulativet		

Tiltak som krever søknad og tillatelse, jf. PBL § 20-1. Prisene i punkt C4-C12 gjelder ett-trinns behandling:

C4 Tiltak etter § 20-1 a) og d) og g)		
1	Oppføring av boliger, hytter, garasjer og uthus/anneks	
1.1	Boligbygg – første boenhet	17 900
1.2	Boligbygg - tillegg pr boenhet utover den første	6 815
1.3	Hytteenhet	17 900
1.4	Frittliggende garasjer og uthus/anneks	9 080
2	Tilbygg, påbygg og ombygging m.m. boliger, hytter, garasjer og uthus	
2.1	Bolighus og hytter	9 080
2.2	Garasje/Carport og uthus	5 675
2.3	Tilbygg/påbygg av ny boenhet	15 795
2.4	Mindre ombygninger av hus/hytte/anneks under 15m ² som krever ansvarsrett (ferdigattest se pkt C16-2)	5 265
3	Andre bygg: nybygg, tilbygg, påbygg, ombygging m.m.	
3.1	Tiltaksklasse 1	18 165
3.2	Tiltaksklasse 2	37 910
3.3	Tiltaksklasse 3	65 285
3.4	Landbruksbygg over 1000m ² (se C15 for mindre landbruksbygg)	18 165
4	Plassering av varig konstruksjon eller anlegg	
4.1	VAO-ledninger/-anlegg, kabler, antenner og lignende	5 265
4.2	Rehabilitering /nybygg av privat avløpsanlegg opp til 10 pe. I tillegg gebyr for utslippstillatelse etter C25	1 315/2 630

4.3	Rehabilitering/nybygg av privat avløpsanlegg over 10 pe. Beregnes etter medgått tid (se kap.B) I tillegg gebyr for utslippstillatelse etter C25	
4.4	Rehabilitering av innstikksledning	2 105

C5 Tiltak etter § 20-1 b) og c)		
1	Fasadeendring, vesentlig endring eller vesentlig reparasjon av tiltak som nevnt under § 20-1 a)	5 895
2	Solkraftverk på tak/vegg som er søknadspliktig	2 500

C6 Tiltak etter § 20-1 d)		
Bruksendring, vesentlig utvidelse eller vesentlig endring av tidligere drift av tiltak som nevnt i bokstav a)		
1	Endringer uten bygningsmessige arbeider	5 265
2	Endringer med små bygningsmessige arbeider	6 320
3	Endringer med større bygningsmessige arbeider	7 900
4	Bruksendring som medfører ny boenhet – første boenhet	15 795
4.1	Bruksendring - tillegg pr boenhet utover den første. (gjelder også ny sokkelleilighet i eksisterende bolig)	6 815

C7 Tiltak etter § 20-1 e)		
1	Riving av bygg i vernekategori 3 og 4 (SEFRAK)	3 685
2	Riving av bygg i vernekategori 1 og 2, samt innenfor kulturmiljøer etter kulturminneplanen	4 545
3	Riving av bygg i tiltaksklasse 1 og landbruksbygg over 1000 m ²	6 320
4	Riving av bygg i tiltaksklasse 2 og 3	13 690
5	Tillegg i rivingssaker: Der det er nødvendig med uttalelse/høring og/eller politisk behandling benyttes C28 og C29	
	Riving av bygninger som ikke krever ansvarsrett, se C15	

C8 Tiltak etter § 20-1 f) og g)		
1	Oppføring, endring eller reparasjon av bygningstekniske installasjoner	5 265
2	Oppdeling, sammenføring av bruksenheter i bolig samt ombygging som medfører fravikelse av bolig	5 265

C9 Tiltak etter § 20-1 h) og i)		
1	Oppføring av innhengning mot veg, skilt eller reklameinnretning eller lignende	5 265

C10 Tiltak etter § 20-1 m) Deling av eiendom eller bortfeste av enhet i mer enn 10 år		
1	For søknad om fradeling av tomt i regulert område, hvor tomteinndeling ikke inngår i vedtatt plan	4 545
1.1	Ved søknad om flere tomter betales et tillegg per tomt på:	2 275
2	For søknad om fradeling av tomt i samsvar med vedtatt plan	3 405
2.2	Ved søknad om flere tomter betales et tillegg per tomt på:	1 700
3	For søknad om fradeling av tomt i uregulert område, pr tomt	5 675
4	Fradeling av tilleggsareal/arealoverføring <i>Med dette menes all fradeling av areal som skal legges til en annen eiendom, uavhengig av om det behandles som en fradeling av eget areal først, og så skal slås sammen, eller om man overfører arealet direkte til den andre eiendommen uten å gå om fradeling i egen tomt først.</i>	3 405
5	For søknad om fradeling av festetomter til grunneiendom hvor grenser foreligger. (for punktfeste gjelder pkt. 3)	3 405
5.1	Ved søknad om flere tomter betales et tillegg per tomt på:	1 700
For punkt 3, 4 og 5 vil gebyr for eventuell dispensasjonsbehandling komme i tillegg Hvis saken krever jordlovsbehandling tilkommer gebyr etter D2		

C11 Tiltak etter § 20-1 k)		
Vesentlig terrenginngrep		
1	Steinbrudd, masseuttak, fylling, bru, kaianlegg, underjordisk anlegg, anlegg i fjell, tribuner, molo og lignende. Større anlegg som krever mer saksbehandling gir gebyr etter medgått tid, se Kap.B	6 250
2	Støttemur, basseng, gjødselkum, brønn og lignende	3 405

C12 Tiltak etter § 20-1 l)		
Anlegg av veg eller parkeringsplass		
1	Større anlegg (P-plass over 800 m ² eller veg over 500 meter lengde)	9 085
2	Mindre anlegg	4 545

C13 Trinnvis behandling etter plan – og bygningsloven § 20-1		
1	Rammetillatelse. Gebyr som nevnt under pkt. C4-C12	
2	Igangsettingstillatelse. For hver igangsettingstillatelse etter gitt rammetillatelse	4 545

C14 Endring av tillatelse		
1	Endring eller tilleggs melding i forhold til gitt tillatelse. Er det søkt om større endring(er) kan kommunen kreve at saken skal behandles som ny sak. Kommunen skal i så fall vurdere om det skal fastsettes reduserte gebyrer.	3 975
2	Endring av ansvarsrett	1 370

C15 Tiltak som krever søknad og tillatelse og som kan forestås av tiltakshaver, pbl § 20-4		
--	--	--

1	Alminnelige driftsbygninger i landbruket (nybygg inntil 1000 m ² og tilbygg hvor totalt areal ikke overstiger 1000 m ²) - pbl § 20-4 b)	
1.1	Nybygg bygninger for husdyrhold	11 355
1.2	Nybygg andre landbruksbygg	7 900
1.3	Tilbygg husdyrhold/andre landbruksbygg, 0-100 m ² totalt areal	6 845/4 740
1.4	Tilbygg husdyrhold/andre landbruksbygg, 101-500 m ² totalt areal	8 850/6 320
1.5	Tilbygg husdyrhold/andre landbruksbygg, 501-1000 m ² totalt areal	11 170/7 900
2	Midlertidige bygninger, konstruksjoner eller anlegg etter pbl § 20-1 j) og som ikke skal plasseres for lengre tidsrom enn 2 år - pbl § 20-4 c)	4 200
3	Mindre tiltak på bebygd eiendom – pbl § 20-4 a) (f.eks. tilbygg under 50m ² , frittliggende garasjer under 70m ² og mindre brygger/naust)	5 265
3.1	Endringstillatelse mindre tiltak på bebygd eiendom - pbl §20-4 a) og c)	2 105
4	Mindre tilbygg uten bruksareal, inkl. også fasadeendring, mindre skilt og mindre tilbygg	4 210
5	Riving av bygninger som ikke krever ansvarsrett eller er omtalt i C7	3 160
6	Bruksendring fra tilleggsdel til hoveddel (og omvendt), jf Sak 10 §3-1c	3 000

C16 Ferdigattester pbl § 21-10		
1	Ferdigattest for søknadspliktige tiltak	2 105
2	Ferdigattest for tiltak etter pbl §20-4 og andre mindre tiltak	630
3	Midlertidig brukstillatelse	2 740
4	Purregebyr av ferdigattester	1 130
5	Purregebyr av melding om bygning eller tilbygg som er unntatt søknadsplikt (SAK10 §4.1 og PBL §20-5) inkl. matrikkelføring av slike tiltak	1 130

C17 Dispensasjoner pbl § 19-2		
1	Dispensasjon fra bestemmelser i plan- og bygningsloven (jf §20-1) m/tilhørende forskrifter og kommunale arealplaner (reguleringsplaner og kommuneplanens arealdel)	
1.1	Kan avgjøres uten høring	5 790
1.2	Andre myndigheter er høringspart	8 590
1.3	Tillegg i saker som krever politisk behandling	2 420
2	Dispensasjon fra bestemmelser i plan- og bygningsloven m/tilhørende forskrifter for mindre tiltak på bebygd eiendom, pbl §20-4, a) og c)	
2.1	Kan avgjøres uten høring	2 920
2.2	Andre myndigheter er høringspart	5 850
2.3	Tillegg i saker som krever politisk behandling	2 420
Der flere forhold inngår i samme dispensasjonssøknad, tas kun ett dispensasjonsbehandlingsgebyr. Ordinært saksbehandlingsgebyr i henhold til tiltakets art kommer i tillegg.		
3	Dispensasjoner for enkle tiltak (ikke søknadspliktige tiltak etter Pbl §20-5 samt mindre enkle tilbygg, takoverbygg, terrasser etc.) i LNF-områder i kommuneplanens arealdel og reguleringsplaner	
3.1	Kan avgjøres uten høring	1 840
3.2	Andre myndigheter er høringspart	3 680
Det tas byggesaksgebyr etter standard satser i henhold til type tiltak		

C18 Behandling av reguleringsplan		
<p><i>Forslagstiller er ansvarlig for kunngjøring av planoppstart og kostnader tilknyttet høring av planprogram. Eventuelt arbeid saksbehandler gjør her faktureres etter Kap.B</i></p> <p><i>Halve gebyrsatsen faktureres etter oppstartsmøtet.</i></p> <p><i>Gebyret beregnes og slutfaktureres på tidspunktet alle dokumenter er levert kommunen for sluttbehandling av planprogrammet</i></p> <p><i>Ved endring av planforslag som krever nytt offentlig ettersyn beregnes et tilleggsgebyr på 20% av opprinnelig behandlingsgebyr</i></p>		
2	Behandling av reguleringsplanforslag grunnggebyr	39 740

2.1	Gebyr pr. daa første 10 daa	2 460
2.2	Gebyr pr. daa over 10 daa	1 225
2.3	Gebyr pr. daa over 50 daa	615
<p>Med i arealet for gebyrberegning regnes med bebyggelse og anlegg, samferdsel og teknisk infrastruktur og utbygging i sjø/vassdrag</p> <p><i>1/3 av sats for grunngebyr faktureres etter oppstartsmøte.</i></p> <p><i>Gebyret beregnes og slutfaktureres på tidspunktet alle dokumenter er levert kommunen for sluttbehandling av reguleringsplanen.</i></p> <p><i>Ved endring av planforslag som krever nytt offentlig ettersyn beregnes et tilleggsgebyr på 20% av opprinnelig behandlingsgebyr (grunngebyr + arealgebyr)</i></p>		
3	<p>For reguleringsendringer som krever full behandling etter plan- og bygningsloven § 12-11 og § 12-12, 100 % av gebyr for reguleringsplan.</p> <p>For reguleringsplanendringer som medfører rask saksbehandling kan gebyret reduseres med inntil 50 %</p>	
4	<p>Reguleringsendringer etter plan- og bygningsloven § 12-14, 2. avsnitt</p> <p>For flere endringer i samme sak, kr. 2 150,- i tillegg pr. endring</p> <p>Nødvendige kartendringer i SOSI-format kommer i tillegg</p>	17 540
5	Ved endelig avslag på planforslag betales inntil 80 % av satsene	
6	Behandling av planer avvist av formannskapet ved 1. gangs behandling. Gjelder både planprogram og reguleringsplaner	9 825
7	Planer som trekkes før sluttbehandling: Det betales inntil 80% av satsene.	
<p>Forhåndskonferanse/oppstartsmøte, befarng og lignende er inkludert i prisene. Annonsering kommer i tillegg.</p> <p>Kommunen bekoster utsending av reguleringsplanforslaget til høring mens etterfølgende nødvendige endringer bekostes av forslagstiller. Forslagstiller bekoster eventuelle utredninger som viser seg påkrevd, f.eks. arkeologisk undersøkelse, grunnundersøkelse og støyutredning.</p>		

C19 Konsekvensutredninger (jf. Forskrift om konsekvensutredninger)		
I de tilfeller der kommunen er ansvarlig myndighet for vedlegg I-tiltak, og i de tilfeller det blir utredningsplikt for vedlegg II-tiltak, skal		6 145

det for behandling av konsekvensutredninger betales et gebyr.
Dette i tillegg til eventuelt gebyr etter C18

C20 Godkjenning av ansvarsrett for foretak – plan og bygningsloven § 22

1	Godkjenning, samt utviding av godkjenningsområde SØK, PRO, UTF, KTR – der foretak ikke oppfyller kravene, pbl § 22-3 Jf.byggesakforskriften §11-4, 6.ledd a og b	3 685
2	Godkjenning av selvbygger SØK, PRO, UTF, byggesakforskriften § 6-8	2 630

C21 Avslag på byggesøknad og trekking av søknader

1	Dersom en byggesøknad fører til avslag, eller det er nedlagt arbeid i behandlingen og søknaden trekkes, skal det betales 50 % av fullt gebyr.
---	---

C22 Igangsetting uten tillatelse, sluttkontroll, ferdigattest m.m. (overtredelsesgebyr), jf Kapittel 16 i forskrift om byggesak av 26. mars 2010 nr 488.

1	Foretak kan ilegges overtredelsesgebyr inntil angitte beløpsgrense for forsettlig eller uaktsomme overtredelser som nevnt i forskriften § 16-1 bokstav a til g. Privatpersoner kan ilegges overtredelsesgebyr inntil halvparten av angitte beløpsgrenser for forsettlig eller uaktsomme overtredelser som nevnt i forskriften § 16-1 bokstav a til g. Ilegging av overtredelsesgebyr inntil kr 50.000,- delegeres til rådmannen. Se Kst. sak 84/20
2	For saksbehandling som påløper i samband med ulovlig arbeid og/eller arbeid som er utført i strid med tillatelse/bestemmelse eller er satt i gang uten tillatelse, gis et tilleggsgebyr på 50% av gebyrregulativet for tiltaket.

C23 Avviksbehandling

1	Ved avdekking av avvik i byggeprosjekter ved kommunens tilsyn, hvor det utarbeides avviksrapport, pr rapport	970
---	--	-----

C24 Sakkyndig bistand ved tilsyn, jf pbl § 25-2 annet ledd

1	Hvis tilsynet viser vesentlig svikt som ikke er ivaretatt ved uavhengig kontroll, kan kommunen kreve sakkyndig bistand eller utføre tekniske prøver for tiltakshavers regning
---	---

C25 Forurensningsloven	
1	Pålegg om undersøkelse etter Forurensningsloven §51 og 52a
	<p>Forurensningsmyndigheten kan pålegge den som har, gjør eller setter i verk noe som fører eller som det er grunn til å tro kan føre til forurensning, å sørge for eller bekoste undersøkelser eller lignende tiltak som med rimelighet kan kreves for å</p> <p>a) fastslå om og i hvilken grad virksomheten fører eller kan føre til forurensning,</p> <p>b) klarlegge årsaken til eller virkningene av inntrådt forurensning,</p> <p>c) klarlegge hvordan forurensningen skal motvirkes.</p> <p>Bestemmelsen i første ledd får tilsvarende anvendelse på virksomhet som fører, eller kan føre til avfallsproblemer.</p> <p>Det påløper for øvrig saksbehandlingsgebyr etter medgått tid, se Kap.B</p>

2	Utslippstillatelse og kontroll, forurensningsloven §52a), forurensningsforskriften §§2-12, 11-4	
	<p>Privat avløpsanlegg opp til 10 pe (gjelder både nyanlegg og rehabilitering)</p> <p>Alle andre søknader og tillatelser etter forurensningsforskriften gebyrlegges etter medgått tid, se Kap.B</p> <p>Dette kommer i tillegg til gebyr etter pbl C4</p>	2 630

C26 Reduserte satser ved lang saksbehandlingstid, jf pbl § 21-7 og byggesakforskrift § 7-6	
1	<p>Saksbehandlingstid regnes i samsvar med § 21-7 i plan- og bygningsloven av 27.6.2008 nr 71 og §§ 7-1 til 7-6 i forskrift om byggesak av 26. mars 2010 nr 488.</p> <p><i>Ved overskridelse av tidsfristene i § 7-4 bokstav a og plan- og bygningsloven § 21-7 første og fjerde ledd skal kommunen tilbakebetale tiltakshaver 25 % av det totale gebyret for hver påbegynt uke tidsfristen overskrides. Bestemmelsen gjelder ikke</i></p>

dersom det er avtalt særskilte frister eller kommunen har forlenget fristen etter § 7-3. I slike tilfeller inntreir virkninger av fristoverskridelse fra det tidspunkt den avtalte eller forlengede frist overskrides.

C27 Kostnader tilknyttet fagkyndig rapport i aktsomhetsområder/faresoner

1	I aktsomhetsområder eller faresoner for skred, flom etc. der det blir stilt krav om fagkyndig rapport/utredning, skal dette bekostes av tiltakshaver. Gjelder både byggesaker og plansaker.
---	---

C28 Kostnader tilknyttet politisk behandling

Saker som krever politisk behandling utover det som er nærmere presisert tilkommer et gebyr på kr. 2 385,-

C29 Innhenting av tillatelser fra andre myndigheter

Saker som krever høring/tillatelser fra en eller flere sektormyndigheter, eks. verneverdige bygg kr. 2 385,-

KAP. D Gebyrer for behandling av konsesjonsaker og deling etter jordloven §12

Øvre ramme for gebyr er fastsatt i *Forskrift om gebyr for behandling av konsesjons- og delingssaker av 1.1.2012* Det tas forbehold om endring av satsene

D1 Konsesjonsbehandling

1	Enkle/kurante saker	1 500
2	Andre saker	5 000

D2 Deling etter jordloven § 12		
1	Enkle/kurante saker	1 000
2	Andre saker	2 000

KAP.E Gebyrer for arbeider etter matrikkeloven

Gebyrer for arbeider etter matrikkeloven (Loven § 32, forskriftene § 16) fastsettes som følger:

E1 Oppretting av matrikkelenhet		
1	Oppretting av grunneiendom og festegrunn	
1.1.	Areal fra 0 – 2000 m ²	20 100
1.2	areal fra 2001 m ² : økning pr. påbegynt 1000 m ² opp til 5 daa	2 965
1.3	For større arealer i LNF-områder utover 5 daa utregnes gebyr i forhold til ekstra medgått tid, se satser Kap.B	
1.4	Oppretting av punktfeste	6 320
2	Oppretting av grunneiendom og festegrunn - tilleggsarealer For oppretting av grunneiendom som tilleggsareal til eksisterende eiendommer, samt for frittliggende arealer til enkeltstående naust, garasjer uthus og lignende	
2.1	areal fra 0-250 m ²	7 430
2.2	areal fra 250-700 m ²	11 880
2.3	areal over 700 m ² - økning pr. påbegynt 1000 m ²	2 965
3	Matrikulering av eksisterende umatrikulert grunn (eks. veiareal)	
3.1	areal fra 0 – 2000 m ²	6 320
3.2	areal fra 2001 m ² – økning pr. påbegynt daa	525
4	Oppmåling av uteareal på eierseksjon – gebyr pr. eierseksjon	
4.1	Areal fra 0 – 50 m ²	4 210
4.2	Areal fra 51-250 m ²	7 370
4.3	Areal fra 251 m ² – 2000 m ²	13 850

4.4	Areal fra 2001 m ² – økning pr. påbegynt 1000 m ²	2 740
5	Oppretting av anleggseiendom Gebyr som for oppretting av grunneiendom, eller etter volum	
5.1	Volum fra 0 – 2000 m ³	20 100
5.2	Volum fra 2001 m ³ – økning pr. 1000 m ³	2 965
6	Registrering av jordsameie Gebyr for registrering av eksisterende jordsameie faktureres etter medgått tid og medgåtte kostnader, se Kap.B	
6.1	Minstegebyr	4 470
7	Oppretting av matrikkelenhet uten fullført oppmålingsforretning	4 450
8	Gebyr for utført arbeid når saken blir trukket før den er fullført, må avvises, ikke lar seg matrikkelføre på grunn av endrede hjemmelsforhold eller av andre grunner ikke kan fullføres, settes til 1/3 av gebyrsatsene etter E1. Det samme gjelder for E2, E3, E4, E5 og E6	

E2 Grensejustering		
1	Grunneiendom, festegrund og jordsameie Ved gebyr for grensejustering kan arealet for involverte eiendommer justeres med inntil 5 % av eiendommens areal. (maksimalgrensen er satt til 500 m ²). En eiendom kan imidlertid ikke avgi areal som i sum overstiger 20 % av eiendommens areal før justeringen. For grensejustering til veg- eller jernbaneformål kan andre arealklasser gjelder.	
1.1	Areal fra 0 – 250 m ²	7 790
1.2	Areal fra 251 m ² – 500 m ²	11 880
2	Anleggseiendom For anleggseiendom kan volumet justeres med inntil 5 % av anleggseiendommens volum, men den maksimale grensen settes til 1000 m ³	
2.1	Volum fra 0 – 250 m ³	7 790
2.2	Volum fra 251 m ³ – 1000 m ³	11 880

E3 Arealoverføring		
1	Grunneiendom, festegrund og jordsameie	

	Ved arealoverføring skal oppmålingsforretning og tinglysing gjennomføres. Arealoverføring utløser dokumentavgift. Dette gjelder ikke arealoverføring til vei- og jernbaneformål. Dokumentavgiften kan kreves inn på forskudd.	
1.1	Areal fra 0-250 m ²	11 140
1.2	Areal fra 251- 700 m ²	17 810
1.3	Arealoverføring pr. nytt påbegynt 500 m ² medfører en økning av gebyret på	2 965
2	Anleggseiendom For anleggseiendom kan volum som skal overføres fra en matrikkelenhet til en annen, -ikke være registrert på en tredje matrikkelenhet. Volum kan kun overføres til en matrikkelenhet dersom vilkårene for sammenføring er til stede. Matrikkelenheten skal utgjøre et sammenhengende volum. Dokumentavgiften kan kreves inn på forskudd.	
2.1	Volum fra 0-250 m ³	11 140
2.2	Volum fra 251-500 m ³	17 810
2.3	Volumoverføring pr. nytt påbegynt 500 m ³ medfører en økning av gebyret på	2 965

E4 Klarlegging av eksisterende grense der grensen tidligere er koordinatbestemt ved oppmålingsforretning		
1	For inntil 2 punkter	3 710
2	For overskytende grensepunkter, pr. punkt	1 490

E5 Klarlegging av eksisterende grense der grensen <u>ikke</u> tidligere er koordinatbestemt eller klarlegging av rettigheter		
1	For inntil 2 punkter	6 670
2	For overskytende grensepunkter, pr. punkt	1 570
3	Gebyr for klarlegging av rettigheter faktureres etter medgatte kostnader	
E6 Privat grenseavtale		
1	For inntil 2 punkter	5 790
2	For hvert nytt punkt	1 265

Billigste alternativ for rekvirent velges. Alternativt kan gebyr fastsettes etter medgått tid (se Kap.B) og medgåtte kostnader

E7 Urimelig gebyr

Dersom gebyret åpenbart er urimelig i forhold til de prinsipper som er lagt til grunn, og det arbeidet og de kostnadene kommunen har hatt, kan avdelingsleder fastsette et passende gebyr.

E8 Forandringer i grunnlaget for matrikkelføring av saken

1	Gjør rekvirenten under sakens gang forandringer i grunnlaget for matrikkelføring av saken, opprettholdes likevel gebyret.
---	---

E9 Utstedelse av matrikelbrev

1	Matrikelbrev inntil 10 sider	175
2	Matrikelbrev over 10 sider	350

KAP. F Gebyrer for arbeider etter lov om eierseksjoner (§7 og §15)

F1 Begjæring om seksjonering eller reseksjonering av en eiendom

Utover søknadsgebyret kr. 2 240,- beregnes timepris etter medgått tidsbruk etter Kap.B
Gebyr for eventuell oppmålingsforretning Kap.E1, utstedelse av matrikelbrev Kap.E8 og tinglysning kommer i tillegg.

F2 Gebyr for målebrev for grunnareal som inngår i en seksjon

1	80 % av satsene i E1
---	----------------------

KAP. G Fellingsavgift etter viltloven (§40)

G1 Fellingsavgift elg og hjort

1	Satser fra Miljødirektoratet følges, fastsettes av Viltnemda i året
---	---

Vedlegg 2 – Økonomisk oversikt drift

	Regnskap 2021	Budsjett 2022 (oppr)	Budsjett 2023	Budsjett 2024	Budsjett 2025	Budsjett 2026
Driftsinntekter						
Rammetilskudd	- 234 076 438,00	- 230 592 000	- 239 161 000	- 239 161 000	- 239 161 000	- 239 161 000
Inntekts- og formueskatt	- 139 400 264,49	- 134 600 000	- 145 000 000	- 145 000 000	- 145 000 000	- 145 000 000
Eiendomsskatt	0,00	0	0	0	- 4 000 000	- 7 000 000
Andre skatteinntekter	- 542 852,00	0	0	0	0	0
Ander overføringer og tilskudd fra staten	- 72 385 269,00	- 72 072 026	- 80 539 000	- 79 639 000	- 79 039 000	- 78 539 000
Overføringer og tilskudd fra andre	- 71 507 747,01	- 43 746 670	- 42 894 021	- 42 903 547	- 42 233 815	- 42 872 443
Brukerbetalinger	- 15 810 769,25	- 12 953 004	- 13 773 050	- 13 773 050	- 13 773 050	- 13 773 050
Salgs- og leieinntekter	- 57 381 269,53	- 63 271 547	- 63 621 439	- 63 621 439	- 63 621 439	- 63 621 439
Sum driftsinntekter	- 591 104 609,28	- 557 235 247	- 584 988 510	- 584 098 036	- 586 828 304	- 589 966 932
Driftsutgifter						
Lønnsutgifter	317 869 206,60	280 411 280	289 051 930	277 477 300	271 397 300	267 277 300
Sosiale utgifter	67 791 064,35	76 886 529	64 099 416	75 809 978	74 106 503	72 944 247
Kjøp av varer og tjenester	145 437 895,45	146 994 398	167 315 179	167 004 918	162 381 161	160 739 545
Overføringer og tilskudd til andre	30 258 414,88	27 153 040	31 304 985	31 189 240	30 626 740	31 089 240
Avskrivninger	32 944 176,00	30 000 000	30 000 000	30 000 000	30 000 000	30 000 000
Sum driftsutgifter	594 300 757,28	561 445 247	581 771 510	581 481 436	568 511 704	562 050 332
Brutto driftsresultat	3 196 148,00	4 210 000	- 3 217 000	- 2 616 600	- 18 316 600	- 27 916 600
Finansinntekter						
Renteinntekter	- 5 377 679,46	- 6 800 000	- 8 000 000	- 9 900 000	- 9 800 000	- 10 300 000
Utbytter	- 264 158,00	- 100 000	- 100 000	- 100 000	- 100 000	- 100 000
Gvinster og tap på finansielle omløpsmidler	- 11 684 840,27	- 8 000 000	- 12 000 000	- 13 000 000	- 13 000 000	- 11 000 000
Renteutgifter	8 770 183,87	10 700 000	18 100 400	20 500 000	23 700 000	25 800 000
Avdrag på lån	27 949 244,00	23 500 000	31 500 000	35 400 000	38 800 000	44 000 000
Netto finansutgifter	19 392 750,14	19 300 000	29 500 400	32 900 000	39 600 000	48 400 000

	Regnskap 2021	Budsjett 2022 (oppr)	Budsjett 2023	Budsjett 2024	Budsjett 2025	Budsjett 2026
Motpost avskrivninger	- 32 944 176,00	- 30 000 000	- 30 000 000	- 30 000 000	- 30 000 000	- 30 000 000
Netto driftsresultat	- 10 355 277,86	- 6 490 000	- 3 716 600	283 400	- 8 716 600	- 9 516 600
Disponering eller dekning av netto driftsresultat						
Overføring til investering	0	0	0	0	0	0
Netto avsetninger til eller bruk av bundne driftsfond	- 600 653,16	- 2 010 000	- 1 283 400	270 000	270 000	270 000
Netto avsetninger til eller bruk av disposisjonsfond	10 955 931,02	8 500 000	5 000 000	- 1 553 400	- 1 553 400	- 1 553 400
Bruk av tidligere års mindreforbruk	0	0	0	1 000 000	10 000 000	10 800 000
Dekning av tidligere års merforbruk	0	0	0	0	0	0
Sum disponeringer eller dekning av netto driftsresultat	10 355 277,86	6 490 000	3 716 600	- 283 400	8 716 600	9 516 600
Fremført til inndekning i senere år (merforbruk)	0,00	0	0	0	0	0

Forslag fra SV, SP, Bygdelista og AP Søndre Land

Rådmannens budsjett ligger til grunn og det er kun endringer som fremgår her.

Utfordrende budsjett

- Rådmannens budsjett er som det er sagt et budsjett med lite spillerom også for oss politikere
- Vi tar inn over oss den alvorlige økonomiske situasjonen
- Vi er innforstått med at den største utgiften på drift er lønn og vi ser at den må ned.
- Samtidig har vi gjort investeringer som ruster oss for fremtiden, som nytt omsorgssenter og nye barnehager. Dette gir oss muligheter til å drifte bedre.
- Vi finner enøk tiltak i rådmannens budsjett, men er opptatt av å følge klima- og miljøplanen og forutsetter at midler til det ligger inne i rammene. Vi vil blant annet fortsatt jobbe for gratis innlevering av restavfall på gjenvinningstasjoner.

Barn og unge

Regjeringen har sammen med SV sørget for

- barnehageprisen ikke har gått opp, men faktisk gått litt ned.
- 12 timer gratis SFO til 1. klassinger
- Barnetrygd skal ikke medregnes i inntektsgrunnlaget for sosialhjelp

Barn og unge

Rådmanns budsjett har hensyntatt oppvekstreform:

- Rådgiver
- Familiebasen
- Ressursteam
- Jobbing på tvers gjennom nettverkene

Barn og unge

Vi ønsker i tillegg:

- Løpende barnehage opptak
- Prosjekt på overgang mellom barnehage og skole
- Pedagog som jobber i barnehage fra 1. januar til 15. august og skole fra 15. august til 1. januar.

Trivsel, gode tjenester og antall innbyggere

- Rådmannen satt av penger til prosjekt sammen med Nordre Land - bolystsatsning
- Løpende barnehageopptak 900 000,- tas fra integreringstilskudd 400 000,- og 500 000,- innsparing investeringer
- Øke antall bosettinger fra opprinnelige 20
- Øke potten til frivillige lag og foreninger med 100 000,- innsparinger investeringer.
- Legge til rette for næringsutvikling
- Tomter

Kommunale avgifter og eiendomsskatt

- Økning på avgifter vann reduseres til 8%
- Økning på avgifter avløp reduseres til 8%
- Eventuell inndekning tas fra strømreserven på område lokalsamfunn.
- Gjennomgang av hva som ligger i selvkost i løpet av 2023
- Eiendomsskatt uaktuelt før gjennomgangen av kommunale avgifter
- Resterende reserve på strøm i lokalsamfunn på 2 mill flyttes til kommunens felles budsjettreserve som da økes fra 1 mill til 3 mill.

Investeringer - kutt

- Fladsrudtomta kuttet til 1. mill, 3,5 mill i innsparing.
- Grettejordet flyttes til 2024 - 5 mill i innsparing 2023
- Bil VAR-område 2023 strykes Innsparing – 500 000,-
- Bil fra diesel til el-bil strykes Innsparing - 500 000,-
- Er det vurdert leasingavtaler på biler?
- Mindre låneopptak på 9.5 mill - brukt 600 000,- på drift. 100 000,- tilramme lokalsamfunn, kulturmidler og 500 000,- ramme barnehage til løpende barnehageopptak.

Investeringer

- Angående investeringer i budsjett perioden 2023-2026. Søndre Land kommune er nå i en meget presset økonomisk situasjon. Vi ser det som nødvendig og ønskelig at politiske organer får være med å gjøre vurderinger om investeringer. Vi ber om at alle investeringer over kr 200.000.- fremmes som sak til politisk vurdering og behandling før beslutning og gjennomføring. Dette for å belyse og vurdere alle positive og negative konsekvenser av ønskede investeringer og eventuelt behovet for disse.